



16.-17.9.2003, Lublaň, SLOVINSKO

LUBLAŇSKÁ DEKLARACE O ÚZEMNÍ DIMENZI UDRŽITELNÉHO ROZVOJE



13. CEMAT 2003



16.–17. 9. 2003, Ljubljana, SLOVENIJA

**EVROPSKÁ KONFERENCE MINISTRŮ
ZODPOVĚDNÝCH ZA ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ (CEMAT)**

LUBLAŇSKÁ DEKLARACE O ÚZEMNÍ DIMENZI UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

LUBLAŇ, 2003



Ministerstvo pro místní rozvoj



Ústav územního rozvoje

OBSAH

ÚVODNÍ SLOVO MINISTRA	5
ČINNOSTI CEMAT V OBDOBÍ MEZI 12. A 13. ZASEDÁNÍM	9
PREZENTACE LUBLAŇSKÉ DEKLARACE	15
LUBLAŇSKÁ DEKLARACE	19
ZÁKLAD LUBLAŇSKÉ DEKLARACE	25
PŘÍLOHA	71

ÚVODNÍ SLOVO MINISTRA



VÁŽENÍ ČTENÁŘI,

dostává se vám do rukou publikace „Lublaňská deklarace o územní dimenzi udržitelného rozvoje“, která byla přijata dne 17. září 2003 v Lublani na 13. zasedání Evropské konference ministrů zodpovědných za územní plánování (CEMAT). Účelem „Lublaňské deklarace o územní dimenzi udržitelného rozvoje“ včetně přijatých rezolucí je zejména implementace dokumentu „Řídící principy trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu“, přijatého formou rezoluce 8. září 2000 Konferencí ministrů zodpovědných za územní plánování v Hannoveru.

Považuji za velmi důležité zpřístupnit široké odborné veřejnosti i tuto deklaraci, která tak tvoří další významný dokument zemí Rady Evropy.

Rád bych v této souvislosti připomenul, že dokument „Řídící principy trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu“, na kterém se podíleli řídicí pracovníci i odborníci z oboru územního plánování všech tehdejších 41 členských zemí Rady Evropy, prezentuje společně zformulovaný názor na politiku územního rozvoje kontinentu. Ta je charakterizována důrazem na trvale udržitelný rozvoj území prakticky celé Evropy a severní části Asie. Tento rozvoj je otázkou ekonomické i sociální soudržnosti, zachování přírodního a kulturního dědictví i vyvážených schopností a možností soutěže ve společném celoevropském prostoru.

„Řídící principy trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu“ nabízejí členským státům Rady Evropy, včetně jejich regionů a jednotlivých obcí, flexibilní a perspektivní rámec spolupráce. Jsou proto i cenným zdrojem informací a inspiračním podkladem pro usměrňování územního rozvoje České republiky.

Představují koncepci udržitelného rozvoje a tím přispívají k přípravě naší budoucnosti v rámci sjednocující se Evropy. Jejich cílem je také napomoci integraci a územní koordinaci společného evropského prostoru. S tím souvisí mimo jiné podpora územní koheze, zlepšování vztahů mezi městem a venkovem, dopravní dostupnost, rozvíjení přístupu k informacím, ochrana přírodního a kulturního dědictví, rozvíjení energetických zdrojů při zachování jejich bezpečnosti, turistický ruch, omezení dopadů přírodních katastrof a další.

Dodržování principů, s kterými se touto cestou mohou čtenáři seznámit, je založeno na dobrovolné spolupráci zemí evropského kontinentu. Zohlednění „Řídících principů trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu“ především v územním plánování, ale i v územně orientovaných politikách České republiky (např. bytové, regionální, cestovního ruchu, životního prostředí), může významně přispět k vyváženému vztahu regionů a udržitelnému rozvoji.

JUDr. Pavel Němec

ministr pro místní rozvoj

ČINNOSTI CEMAT V OBDOBÍ MEZI 12. A 13. ZASEDÁNÍM



Činnosti CEMAT v období mezi 12. a 13. zasedáním

I. Řídící principy trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu, přijaté v německém Hannoveru v září 2000 na 12. zasedání Evropské konference ministrů zodpovědných za územní plánování, jsou považovány za hlavní příspěvek pro zavádění strategie sociální koheze, za dokument rámce politik a za koherentní strategii pro integrální a regionálně vyvážený rozvoj evropského kontinentu.

Výbor ministrů Rady Evropy doporučila prostřednictvím doporučení Rec (2002)1 členskými státem Rady Evropy, aby používaly Řídící principy jako základ pro plánovací a územní opatření, aby je podle okolností zaváděly v rámci projektů územního rozvoje, a aby pokračovaly v zakládání regionálních vládních a správních orgánů, které přispívají k usnadnění územní integrace různých regionů Evropy.

V rezoluci č. 2, přijaté v Hannoveru vedle Řídících principů, bylo rozhodnuto, že hlavním tématem na 13. zasedání bude Zavádění strategií a vizí udržitelného územního rozvoje na evropském kontinentu. Prostřednictvím této rezoluce instruovali ministři, mezi jinými, Výbor vyšších úředníků CEMAT, aby pokračoval na základě Řídících principů ve formulování konkrétních a udržitelných řešení a politik zaměřených na vyváženější rozvoj a územní kohezi na evropském kontinentu, aby dále podporoval a rozvíjel transnárodní a meziregionální spolupráci prostřednictvím rozvojových projektů podporovaných nástroji EU a mezinárodními finančními instituty, a aby věnoval zvláštní pozornost venkovským oblastem, horským oblastem, říčním povodím a oblastem ve Středomoří. Ministři požádali Výbor vyšších úředníků, aby prezentoval konkrétní výsledky nebo hodnocení na 13. zasedání.

II. Třinácté pracovní období CEMAT, uzavřené zasedáním v Lublani, zahájilo zavádění Řídících principů. Výbor vyšších úředníků CEMAT (CSO-CEMAT) formuloval pro toto období pracovní program 2001-2003. Hlavními tématy a body, které byly v souladu s pracovním programem řešeny a použity jako základ pro přípravu 13. zasedání vlastního CSO-CEMAT, jeho pracovní skupiny, sekretariátu, expertů Rady Evropy podílejících se na přípravných pracích a velkého množství účastníků na místech, organizovaných CEMAT v letech 2001-2003, byly:

- mezinárodní semináře a konference věnované nejpálčivějším tématům/otázkám udržitelného územního rozvoje na evropském kontinentu;
- příprava písemných národních příspěvků a souhrnných dokumentů o roli územního plánování v členských státech Rady Evropy;
- spuštění webových stránek CEMAT Rady Evropy;
- kontrola stavu vývoje projektů na zavádění Řídících principů;
- příprava základních dokumentů o důvodu vzniku, příprava Lublaňské deklarace o územní dimenzi udržitelného rozvoje a konceptu rezolucí 13. zasedání;
- příprava konceptu deklarace o spolupráci týkající se povodí Tisy a konceptu iniciativy o udržitelném rozvoji povodí Tisy;
- příprava konceptu agendy 13. zasedání a jeho plánu akcí.

III. Písemné národní příspěvky představily roli územního plánování v členských státech Rady Evropy se zvláštním důrazem na zajištění udržitelného rozvoje a zavádění Řídících principů trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu prostřednictvím různých tematických aspektů, horizontální i vertikální spolupráce a účasti veřejnosti. Písemné národní příspěvky byly podkladem souhrnného materiálu a základem pro debatu na tomto 13. zasedání CEMAT.

IV. Sekretariát zajistil webové stránky CEMAT Rady Evropy s pracovními dokumenty CSO-CEMAT a pracovní skupinou, dostupnou na webu, a významně tak usnadnil dostupnost dokumentů, urychlil komunikaci mezi členy, snížil tak časovou i finanční náročnost přípravných prací a zvýšil jejich efektivitu. V neposlední řadě zajistil efektivní nástroj pro informování veřejnosti o roli a činnostech CEMAT.

V. CSO-CEMAT kontroloval stav vývoje projektů v rámci experimentálního zavádění Řídících principů CEMAT ve vybraných regionech Ruska, koncept iniciativy o udržitelném územním rozvoji povodí Tisy a alpsko-jadranskou iniciativu s tím, že předpokládal, že jejich prezentace bude součástí programu 14. zasedání CEMAT.

CSO-CEMAT realizoval a přijal k prezentaci na 13. zasedání CEMAT Průvodce zachováním evropského venkovského dědictví jako příspěvek k zavádění Řídících principů dle doporučení Rec (2002) 1 Výboru ministrů.

Věnoval také značnou pozornost roli veřejno-soukromých partnerství (spojení soukromých a veřejných prostředků), která mohou mít různé formy, a zdůraznil význam vytváření jasných a efektivních právních rámců pro veřejno-soukromé projekty (Public Private Partnership - PPP) v členských státech Rady Evropy, význam pečlivé přípravy projektů PPP a jejich efektivní implementace.

CSO-CEMAT si také uvědomil, že úspěšná implementace rezoluce č. 1 – „10bodový program pro větší kohezi mezi regiony Evropy“ – přijaté na 12. zasedání CEMAT v Hannoveru, se neobejde bez školení pracovníků a orgánů odpovědných za územní rozvoj jednotlivých členských států.

O všech výše uvedených aktivitách je adekvátně pojednáno v rezolucích a dalších materiálech prezentovaných na 13. zasedání CEMAT.

VI. CSO-CEMAT se také zabýval některými přijatými texty a dokumenty, prezentovanými generálním sekretariátem Rady Evropy, které obracejí pozornost k úctyhodnému rozsahu činností Rady Evropy přispívajících k zavádění Řídících principů trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu, a které uvádějí do života, mezi jinými evropskými hodnotami, oddanost Rady Evropy principům udržitelného územního rozvoje.

VII. V letech 2001–2003 se konaly čtyři mezinárodní semináře a dvě mezinárodní konference:

1. Seminář „Integrace většího evropského prostoru“, který se konal 25.–26. června 2001 v Soluni, byl organizován Radou Evropy a Ministerstvem životního prostředí, územního plánování a veřejných staveb Řecka. Zabýval se otázkami územní organizace a integrovaného rozvoje větších evropských oblastí, zkušenostmi vyplývajícími z transnárodní, přeshraniční a meziregionální spolupráce na poli regionálního plánování, úlohou měst a transevropských sítí v integraci větších evropských oblastí a přístupem k politice udržitelného územního rozvoje.

Seminář poskytl přesné analýzy a komplexní zprávy o činnostech prováděných v rámci různých evropských iniciativ a programů přeshraniční, transnárodní a meziregionální spolupráce. Zvláštní pozornost byla věnována prezentaci úspěšných příkladů regionálního a místního územního rozvoje. Seminář vyzdvihl klíčovou úlohu územního plánování pro územní integraci na evropském kontinentu a význam zavádění Řídících principů v co nejširším měřítku.

2. Seminář „Dědictví krajiny, územní plánování a udržitelný rozvoj“, který se konal 26.–27. listopadu 2001 v Lisabonu, byl organizován Radou Evropy a Ministerstvem životního prostředí a územního plánování Portugalska.

Seminář poukázal na zranitelnost krajiny působením nepříznivých vlivů. Mnohé krajiny je třeba zvláště chránit nebo dokonce vylepšovat, a to i přesto, že se nejedná pouze o dědictví, ale také o zdroje, které vyžadují komplexní řízení a správu. Kontrolované a intenzivní využívání urbanizované půdy může snížit rozsah transformace krajiny na stavební parcely.

Zemědělství a lesnictví jsou nepostradatelnými nástroji pro řízení a správu krajiny. Zvyšování produktivity zemědělské výroby by nemělo vést k ponechávání zemědělské půdy ladem. Řízení a správa

krajiny je integrální součástí územního plánování. Zahrnuje také důležité otázky, které se odvíjejí od hodnoty krajiny. V mnoha případech budou ochranná opatření a řízení krajiny vyžadovat ekonomické a finanční stimuly vlastníkům půdy, aby byla taková opatření vůbec proveditelná. Krajina je statkem takového významu, že zasluhuje nezbytné výjimky z jinak velmi přísných evropských politik ekonomické stimulace.

Seminář také zdůraznil význam společného zavádění Evropské konvence o krajině, již podepsané značným počtem členských států Rady Evropy.

3. Konference „Role místních a regionálních orgánů v evropské transnárodní spolupráci na poli regionálního/územního plánování“, která se konala 15.–16. května 2002 v Drážďanech, byla organizována Radou Evropy – Kongresem místních a regionálních orgánů Evropy (CLRAE) a spolkovou zemí Sasko s podporou německého federálního Ministerstva dopravy, výstavby a bydlení.

Konference jednala o otázkách praktických zkušeností při zavádění Řídících principů na místní a regionální úrovni, o dobrých příkladech transnárodní spolupráce regionálních a místních orgánů Evropy a o příkladech pilotních projektů s mezinárodním financováním.

Konference poukázala na nezbytnost vytvoření politik evropského územního rozvoje, které by podporovaly udržitelný rozvoj a obzvláště braly v úvahu evropskou integraci a rozšiřování Evropské unie. Řídící principy a Perspektiva územního rozvoje Evropy (ESDP) v rámci EU by měly být zaváděny prostřednictvím takových politik a toto zavádění by mělo být pravidelně monitorováno s tím, že základním nástrojem pro hodnocení by měly být písemné národní zprávy.

Konference doporučila úzké zapojení EU, evropských a mezinárodních finančních institucí, členských států i regionálních a místních orgánů do aktivního zavádění programů a projektů vyžadujících jejich spolupráci. Doporučila také, aby EU s nadcházejícím rozšiřováním finančně podpořila transevropskou spolupráci na poli územního plánování a územního rozvoje, přičemž zvláštní pozornost zasluhuje rozvoj adekvátní dopravní infrastruktury.

4. Seminář „Územní plánování pro udržitelný rozvoj určitých typů evropských oblastí – hor, pobřežních zón, venkovských zón, inundačních území a aluviálních údolí“, který se konal 23.–24. října 2002 v Sofii, byl organizován Radou Evropy a Ministerstvem pro regionální rozvoj a veřejné stavby Bulharska.

Seminář se zabýval otázkami aplikace Řídících principů v národních i mezinárodních územně plánovacích projektech, otázkami účasti občanské společnosti na politikách udržitelného rozvoje v určitých zónách a integrovaným přístupem k těmto politikám. Konstatoval, že horské, pobřežní a venkovské zóny, inundační území a mokřiny jsou oblastmi nejvíce ohroženými určitými problémy.

Horské regiony Evropy s jejich jedinečným potenciálem ekologických, ekonomických, sociálních, kulturních a zemědělských funkcí vyžadují taková opatření územního plánování, která jim zajistí sociální a ekonomický rozvoj, ale zároveň také vyžadují ochranu. Pobřežní zóny s mnoha funkcemi koncentrovanými podél úzkého pobřežního pásu volají po integrované politice územního plánování, která je nezbytným předpokladem udržitelnosti jejich rozvoje.

Venkovské oblasti mají velkou potřebu rozvoje, potřebu zlepšit ekonomickou, ekologickou a sociální udržitelnost ekonomických aktivit a potřebu zlepšit životní podmínky obyvatel. Společně s různými odvětvovými politikami by mělo sehrát územní plánování prostřednictvím své koordinační funkce a integrovaného přístupu zásadní roli v hledání řešení těchto potřeb.

Povodí, inundační území a mokřiny zahrnují vodní cesty a mokřady s diverzními a křehkými ekosystémy. Jedná se o samostatné krajiny, které jsou vystaveny extenzivním vlivům lidských sídel a rozličných ekonomických i jiných aktivit. Vyžadují integrované řízení, které bude brát v úvahu tuto komplexnost.

Seminář ukázal, že územní plánování má specifickou roli, protože zohledňuje každou aktivitu a je klíčovým prvkem koordinace ekonomických, ekologických a sociálních aspektů rozvoje. Dokázal, že územní plánování je nástrojem, který by měl hrát zásadní roli v řízení a správě velkých oblastí.

5. Seminář „Udržitelný územní rozvoj: posílení mezisektorových vztahů“, který se konal 26.–27. března 2003 v Budapešti, byl organizován Radou Evropy a Institutem pro školení a výzkum OSN (UNITAR), ve spolupráci s Národní kanceláří územního rozvoje úřadu premiéra Maďarska a s Evropským centrem mládeže v Budapešti.

Seminář byl zaměřen na posílení vztahů a interdisciplinární spolupráci a partnerství na poli územního plánování. Seminář znovu podtrhl, že územní plánování představuje patřičný institucionální, technický a politický kontext pro řízení územní dimenze udržitelnosti. Moderní integrované územní plánování by mělo být založeno na posílené hodnotící funkci, nezastupitelné účasti veřejnosti, rozšířené spolupráci a mělo by používat nové rozhodovací nástroje, které méně spoléhají na autoritu vlády a donucovací moc. Seminář také zdůraznil, že přístup všech k základním komoditám a službám je jedním z cílů územní a sociální koheze. Fyzický přístup (dostupnost) a ekonomický přístup (možnost dovolit si) k základním komoditám a službám by měl být určen všem, včetně těch, kteří si nemohou dovolit platit plnou cenu za tyto komodity či služby. Existují různá efektivní organizační a finanční schémata pro poskytování veřejných služeb. Místní komunity mají v tomto směru klíčovou roli, která je zvláště vhodná k vytváření veřejno-soukromých partnerství, často zajišťujících efektivnější, lepší a tedy udržitelnější služby, vyžadující však specifickou organizaci a řízení.

6. Konference „Přírodní katastrofy a udržitelný územní rozvoj: prevence povodní“, která se konala 30. června 2003 ve Wroclawi, byla organizována Radou Evropy ve spolupráci s Polským vládním centrem pro strategické studie a s městem Wroclaw. Cílem této konference byla analýza příčin hlavních katastrof a možností jejich předcházení, podpora zavádění Řídících principů, příspěvek k zavádění akcí identifikovaných v roce 2002 Světovým summitem pro udržitelný rozvoj, který se konal v Johannesburgu, a zlepšení integrovaného přístupu plánování územního rozvoje a jeho správné řízení.

I když konference neponechala ani ostatní přírodní katastrofy úplně stranou, soustředila se na problém povodní. Povodně v poslední době vzbudily vědomí veřejnosti i politiků a upozornily na to, že Evropa je vystavena povodním jako přírodní katastrofě, že neexistuje absolutní zabezpečení před povodněmi, a že technická opatření, ať jsou jakkoli vyspělá a rozsáhlá, nemohou takovou bezpečnost zaručit.

Není možné odstranit povodně a není možné se zcela vyhnout škodám, které napáchat. Proto novou tendencí v přístupu k řízení rizik spojených s řekami a povodněmi je umožnit častější zaplavování v oblastech, kde povodně mohou způsobit nejmenší škody. Lze toho dosáhnout buď ochranou a rozšířením současných přirozených retenčních oblastí nebo obnovením přirozené morfologie řeky a otevřením nových retenčních oblastí. Územní plánování má klíčovou úlohu v řízení udržitelného povodí a v prevenci povodní. Kdekoli je to možné, mělo by směřovat lidská obydlí a citlivé formy využití půdy mimo dosah přírodních retenčních oblastí a zón se zvýšeným rizikem zatopení, a tím zabránit vzniku největších škod v době povodní.

Prevence povodní a ochrana před povodněmi vyžaduje meziregionální, přeshraniční a mezinárodní spolupráci, aby vynaložené úsilí bylo efektivní a výsledek udržitelný. Hlavními otázkami evropské spolupráce na poli prevence povodní a ochrany před povodněmi jsou otázky solidarity a udržitelnosti, které nelze oddělovat. Solidarita lidí v povodí znamená, aby si každý uvědomil, že ochrana před povodněmi jednoho nesmí jít na úkor zvýšení rizika zatopení pro jiného. Přírodní katastrofy v méně vyvinutých oblastech pravidelně zvyšují nerovnost. Sociální aspekt by tedy měl být na předním místě integrálního řízení povodní společně s primárním úkolem chránit životy lidí.

Konference ve Wroclawi vznesla požadavek na celoevropskou akci na poli integrovaného řízení povodní. Protože role územního plánování je v tomto ohledu klíčová, zdá se být CEMAT nejvhodnějším rámcem pro vyvinutí takové akce. Proto by ministři na svém 13. zasedání měli zvážit příslušnou iniciativu.

Všemi semináři a konferencemi se jako červená nit táhla nezastupitelná role místních a regionálních orgánů při zavádění Řídících principů a navrhovaných dalších kroků k usnadnění jejich zavádění s důrazem na to, že by pro zavádění Řídících principů měla být daleko větší odpovědnost přenesena na regiony a obce v Evropě.

Na všech seminářích a konferencích byl kladen zvláštní důraz na význam účasti veřejnosti na poli územního plánování a při vytváření politik územního rozvoje stejně jako na roli nevládních organizací. Územní plánování je kategorií budoucnosti; proto by v těchto demokratických procesech měla mít zvláštní roli mládež a děti.

Ráda bych upřímně poděkovala všem, kteří tematicky, finančně či jinak přispěli a pomohli tak při zavádění pracovního programu CSO CEMAT v období mezi 12. a 13. zasedáním.

Margarita Jančíč

předsedkyně Výboru vyšších úředníků (CSO) CEMAT

**PREZENTACE
LUBLAŇSKÉ DEKLARACE**





Prezentace Lublaňské deklarace o územní dimenzi udržitelného rozvoje

Ministři států Rady Evropy zodpovědní za územní plánování přijali na svém 12. zasedání před třemi lety v německém Hannoveru Řídící principy trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu. Na prahu třetího tisíciletí, kterému předcházela dekáda historických kroků směrem k integraci Evropy, vzali tehdy ministři v úvahu zásadní změny, které se odehrály na našem kontinentu v letech 1989–2000, identifikovali hlavní výzvy udržitelného rozvoje našeho kontinentu, určili opatření územního rozvoje pro různé typy evropských regionů a vytvořili směrnice pro posílení spolupráce mezi členskými státy Rady Evropy a pro účast regionů, obcí a občanů.

Výbor ministrů Rady Evropy přijala dne 30. ledna 2002 doporučení členskými státy Rady Evropy používat Řídící principy jako základ pro plánování a opatření v oblasti územního rozvoje, zavádět je v rámci projektů územního rozvoje a usnadnit územní integraci různých regionů Evropy prostřednictvím pokračujícího vytváření regionálních vládních a správních orgánů.

Výbor ministrů Rady Evropy se shodl na tom, že Řídící principy trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu jsou hlavním příspěvkem pro zavádění strategie sociální koheze přijaté na druhém summitu vrcholných představitelů států a vlád Rady Evropy v roce 1997 a promyšlenou strategií pro integrovaný a regionálně vyvážený rozvoj našeho kontinentu. Řídící principy mohou být vskutku považovány za dokument prvořadého významu, podobně jako Evropská charta regionálního a prostorového plánování (Torremollinská charta) z roku 1982, kterou vlastně znovu potvrzují a aktualizují do podoby proveditelné strategie.

Odkaz dvou základních dokumentů Rady Evropy na poli udržitelného územního rozvoje byl podkladem a rámcem Lublaňské deklarace o územní dimenzi udržitelného rozvoje, navržené k přijetí na tomto 13. zasedání. Lublaňská deklarace v žádném případě nemá ambice stát se dalším stanovením principů nebo novou strategií, není také míněna jako dodatek Řídících principů, ani s nimi nechce soutěžit. Obsahuje doporučení pro zavádění Řídících principů a bere v úvahu aktuální fakta, příležitosti a výzvy, kterým čelí proces evropské koheze, spoléhajíc na demokratické rozhodnutí CEMAT o tom, jak řídit toto zavádění v budoucnosti tak, aby bylo dosaženo vytčených cílů.

Podkladem Lublaňské deklarace jsou základní principy Rady Evropy: lidská práva, právní řád a pluralitní demokracie. Deklarace je také založena na závazku Rady Evropy a především CEMAT k dosažení cíle udržitelného rozvoje. Zdůrazňuje vědomí ekologických a jiných problémů vztahujících se k územnímu rozvoji a vědomí specifické geografické situace Evropy a pokračujících procesů evropské integrace.

Lublaňská deklarace je vyjádřením připravenosti a vůle ministrů států Rady Evropy zodpovědných za územní plánování, kteří se účastnili 13. zasedání CEMAT, pokračovat v podpoře integrovaného přístupu k ekonomické a sociální kohezi a regionálně vyváženějšího a udržitelného rozvoje, který není omezen pouze na náš kontinent, ale který přispívá k udržitelnému rozvoji geografických sousedů na východě a jihu, stejně jako k udržitelnému rozvoji na globální úrovni.

V neposlední řadě potvrdila Lublaňská deklarace o územní dimenzi udržitelného územního rozvoje významnost role místních a regionálních orgánů v Evropě při zavádění principů udržitelnosti.

Deklarace zdůrazňuje zvyšující se význam koncepce udržitelného rozvoje, který není zdaleka pouze ekologickým tématem. Vedle obecně přijímaných aspektů ekonomické, ekologické a sociální udržitelnosti připomíná, že Řídící principy trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu přidaly ke konceptu udržitelnosti kulturní dimenzi. Podtrhuje význam komplexního a širokého systému území, který je základem pro lidská obydlí a lidské aktivity a zároveň je základem pro udržitelný rozvoj.

Lublaňská deklarace varuje před nekonzistentními rozvojovými politikami a podrobně specifikuje na jedné straně nejpálčivější nevyřešené procesy, které ovlivňují udržitelnost naší společné evropské budoucnosti, na druhé straně základní cíle politik územního plánování, které je třeba dále vylepšovat, aby

bylo možné vyvstávající problémy zvládnout. Zavedení Řídících principů trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu konferencí CEMAT, které se uskutečňovalo od doby jejich přijetí, bylo následováno stěžejními závěry deklarace.

Pro efektivní zavedení Řídících principů trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu budou kritickými body, které je v budoucích politikách územního rozvoje nutné vylepšit, provázanost mezi odvětvími, transevropská spolupráce, spolupráce s jinými zeměmi světa a podstatně vylepšená role regionálních a místních orgánů členských států Rady Evropy.

Je dobré poznamenat, že již Torremolinská charta v roce 1982 volala po komplexním charakteru regionálního/územního plánování vedeného takovým způsobem, který by zajistil koordinaci různých odvětvových politik a integroval je do globálního přístupu. Uplynulo více než dvacet let a cíle komplexnosti, která je chápána jako nadodvětvový charakter politik územního rozvoje, stále nebylo dosaženo. Představuje tedy proto stále jeden z klíčových bodů zavedení Řídících principů. Proto také Lublaňská deklarace znovu konstatuje, že k tomu, aby bylo možné dosáhnout udržitelnosti, je nutný podstatně silnější meziodvětvový charakter politik územního rozvoje.

Přístup územního rozvoje je důležitým politickým implementačním nástrojem umožňujícím, aby všechny politiky s územním dopadem byly podrobně zkoumány a hodnoceny, a byly tak posíleny a zvýšeny jejich synergie, stejně jako charakter udržitelnosti jejich dopadů (výsledků). Deklarace vyjadřuje očekávání, že odvětvové politiky by měly integrovat dimenzi udržitelnosti samy o sobě, především pak pokud jde o centrální politiky, jako jsou doprava, energetika, zemědělství a další.

Protože územní dopady rozvoje sahají za hranice jednotlivých území, je horizontální i vertikální spolupráce na poli územního plánování, zahrnující všechny úrovně orgánů, naprosto nezbytná, zvláště pak ve světle blížícího se rozšíření Evropské unie. Je nezbytná nejenom intenzivnější transevropská spolupráce na poli územního rozvoje, zahrnující orgány všech států Evropy, ale stejně tak i vytvoření takové spolupráce se sousedními zeměmi na přilehlých kontinentech. To by mělo přispět také k vytvoření globální perspektivy udržitelného rozvoje a znamená to potřebu vytvoření nových iniciativ a financování.

Politiky udržitelného územního rozvoje vyžadují aktivní účast, meziregionální spolupráci, stejně jako spolupráci místních orgánů. Místní a regionální orgány by měly v co nejširší míře participovat a mělo by s nimi být jednáno i v případech, které se jich týkají, ale které leží mimo oblast jejich působnosti. Právě pro ně představují politiky územního rozvoje důležité nástroje nejen k zajištění ekonomického, sociálního, kulturního a ekologického udržitelného pokroku, ale zároveň i k posílení místní a regionální demokracie.

Místní a regionální orgány mají kompetence na své úrovni, mohou mít důležitou roli v transevropské spolupráci a měly by tedy sehrát klíčovou úlohu v zavádění Řídících principů trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu. Jejich implementace v rámci velkého počtu malých, specificky orientovaných územně rozvojových aktivit může mít daleko větší význam pro jejich proveditelnost, než snaha o realizaci několika málo velkých národních nebo nadnárodních projektů. Pokud bude Lublaňská deklarace o územní dimenzi udržitelného rozvoje vnímána jako silná podpora regionálních a místních iniciativ, zaměřených na udržitelný územní rozvoj, pak zcela jistě nemůže být špatně pochopena.

Lublaňská deklarace se uzavírá závazkem ministrů vytvořit synergie aktivit pro zaručení udržitelného rozvoje evropského kontinentu a závazkem pravidelně sdělovat pokrok v zavádění Řídících principů formou, jejíž struktura, ukazatele sledování a hodnocení postupu budou definovány Výborem vyšších úředníků CEMAT. Deklarace nakonec volá po podpoře role územního plánování, podpoře přístupu územního rozvoje a propagaci spolupráce mezi členskými státy i na transevropské úrovni. Toto jsou efektivní cesty směrem k udržitelnosti, a proto by měly být pěstovány jak prostřednictvím zvýšené spolupráce v rámci Evropské Unie, tak v rámci Rady Evropy.

Janez Kopač

ministr životního prostředí, územního plánování a energií Slovinska

LUBLAŇSKÁ DEKLARACE



Lublaňská deklarace o územní dimenzi udržitelného rozvoje

přijata na 13. zasedání Evropské konference ministrů zodpovědných za územní plánování (CEMAT) v Lublani dne 17. září 2003

My, ministři členských států Rady Evropy, kteří se účastníme 13. zasedání Evropské konference ministrů zodpovědných za územní plánování v Lublani ve dnech 16. a 17. září 2003, prostudovavše dokument, z něž tato deklarace vychází, a zvažujeme

- péči Rady Evropy o ochranu a podporu lidských práv, o vládu zákona a pluralitní demokracie, zkonkretizovanou různými evropskými konvencemi a chartami,
- závazek Rady Evropy a zvláště CEMAT k dosažení cíle udržitelného rozvoje, opět potvrzeného prostřednictvím Řídících principů trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu, schválených na 12. zasedání CEMAT v r. 2000 a v r. 2002 doporučených členským zemím Výborem ministrů Rady Evropy (Rec (2002) 1),
- stále existující ekologické a jiné problémy vztahující se k územnímu rozvoji, zvláště ty, které jsou spojeny s hospodářskou a sociální soudržností a s udržitelným a vyváženým rozvojem Evropy,
- specifickou geografickou situaci naší společné Evropy, představující rozmanité možnosti, jež lze realizovat vhodnými politikami, a jejich zodpovědnou implementací ve shodě, spolupráci a solidaritě mezi obyvateli a správními orgány našich států, regionů a obcí,
- pokračující procesy evropské integrace – přistoupení nových členských států k Radě Evropy a největší rozšíření Evropské unie od jejího založení, což jsou při budování celoevropské soudržnosti významné kroky,
- naši ochotu nadále podporovat integrovaný přístup k hospodářské a sociální soudržnosti a regionálně vyváženějšímu a udržitelnému rozvoji, který respektuje diverzitu a jedinečnost Evropy,
- naše přání, aby Evropa přispívala rovněž k udržitelnému rozvoji svých geografických sousedů na východě a jihu a na globální úrovni,
- úlohu místních a regionálních správních orgánů Evropy při implementaci principů udržitelnosti,

schvalujeme tuto deklaraci:

(1) V průběhu 90. let a v přechodu do 21. století prestiž koncepce udržitelného rozvoje stále rostla, zvláště od uskutečnění Summitu Země v Riu v r. 1992. Tato koncepce byla stvrzena Světovým summitem v Johannesburgu jako nevyhnutelný model rozvoje a jako ústřední podstatná součást mezinárodního programu. Nicméně v různých interpretacích udržitelného rozvoje a cest, jimiž by mělo být tohoto cíle dosaženo, se ještě odráží široká škála tužeb či vizí.

(2) Udržitelný rozvoj není pouze ekologickým problémem. Byly dohodnuty tři aspekty udržitelného rozvoje: ekonomická udržitelnost, ekologická udržitelnost a sociální udržitelnost. První aspekt znamená hospodářský růst a rozvoj, druhý znamená integritu ekosystému a pozornost únosnosti pro životní prostředí a biodiverzitu, zatímco poslední zahrnuje hodnoty jako spravedlnost, samospráva, dostupnost a participaci. K těmto třem složkám byla nadto v Řídících principech trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu zavedena čtvrtá dimenze: kulturní udržitelnost.

(3) Území je složitý systém, zahrnující nejen urbanizované, venkovské a jiné prostory, jako např. průmyslové plochy, ale přírodu jako celek a životní prostředí, jímž je lidstvo obklopeno. Je to nosná základna a nezbytný rámec pro bydlení a činnosti lidí a tudíž základna udržitelného rozvoje.

(4) Rozporuplné politiky rozvoje způsobují rizika, nekontrolovanou spekulaci s pozemky a neudržitelný rozvoj. Jsou nebezpečné pro životní prostředí a pro lidi samotné, jak se několikrát prokázalo v podobě lidských obětí a devastace v důsledku katastrof, které nedávno postihly Evropu – od přírodních, jako jsou zemětřesení a sopečné erupce, sucha a povodně, ke katastrofám způsobeným člověkem, kam patří válečné konflikty, rozsáhlé požáry a znečištění mořského pobřeží ropou. Udržitelný územní rozvoj těmito rizikům zamezuje, nebo je značně snižuje.

(5) Podmínkou naší společné dlouhodobé budoucnosti v Evropě je řešení mnoha naléhavých problémů. Tyto naléhavé problémy se týkají zvláště:

- disparit v hospodářském a společenském vývoji v rámci Evropy a u některých z jejích sousedů a mezi evropskými regiony, které často splývají s administrativními hranicemi a v rámci regionů zvyšují nebezpečí rozvoje probíhajícího různou rychlostí;
- zostření sociálních nerovností, vysoká míra chudoby a nerovný přístup k základnímu spotřebnímu zboží a službám, což ústí v marginalizaci a sociální vyřazenost;
- zhoršování životního prostředí, degradace osídlených ploch a špatného fungování technické a sociální infrastruktury a služeb v mnoha částech Evropy v důsledku ekonomické recese nebo války, což způsobuje např. nežádoucí migraci, hlavně přesuny utečenců;
- intenzifikace dopravních toků, dopravní zácpy na silnicích a s tím souvisejícího poškozování životního prostředí;
- zmnožení přírodních a člověkem způsobených katastrof, částečně zaviněných klimatickými změnami, které ohrožují lidské životy a způsobují závažné škody;
- ztráty dynamiky a snížení kvality života v mnoha zemědělských oblastech, k nimž patří vyliďňování, mizení tradiční venkovské krajiny a způsobu života a přírodních zdrojů i venkovského kulturního dědictví;
- nezbytnosti oživit města a ovládnout živelný růst měst, jakož i snížení hrozby kulturní identity a společným tradicím evropského způsobu života, typů osídlení a kulturního dědictví.

(6) Pro náležité zvládnutí hlavních naléhavých problémů udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu je nutno politiky územního rozvoje dále zlepšovat za účelem:

- snížení disparit, hlavně pomocí vyváženější a efektivnější lokalizace aktivit, infrastruktury a služeb v území tak, aby se zlepšila jejich dostupnost;
- podpoření vyváženého polycentrického rozvoje evropského kontinentu a vytváření funkčních městských regionů, jakož i sítí malých a středně velkých měst a venkovských sídel;
- oživení upadajících sídel a nového rozvoje brownfields, tak aby byla omezena nadměrná spotřeba ploch, sníženo sociální strádání a nezaměstnanost a zlepšena kvalita života ve městě;
- zvýšení efektivnosti dopravních a energetických sítí a minimalizace jejich nepříznivých dopadů, především podporováním hromadné dopravy a multimodálním řešením toků zboží;
- zamezování a snižování možných škod v důsledku přírodních katastrof především tím, že modely struktury sídel budou jimi méně zranitelné;
- ochrany a zlepšování přírodního i umělého životního prostředí, zvláště když je již znečištěno či poškozeno nebo tímto ohroženo;
- snížení intenzifikace, industrializace a závislosti na chemii v zemědělské činnosti pomocí politiky územního rozvoje, jež umožňuje diverzifikované ekonomické aktivity a vytvoření nových tržních příležitostí pro venkovské obyvatelstvo;
- dosažení rovnováhy mezi ochranou stávajícího kulturního dědictví a přilákáním nových investic a

podporou stávajících obyvatel žijících a pracujících v městských a venkovských oblastech;
- zvýšení participace veřejnosti při tvorbě územně plánovací dokumentace a při koncipování a implementaci politik územního rozvoje.

(7) Od přijetí Řídících principů trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu na svém 12. zasedání konaném v r. 2000 přispívá CEMAT ke zlepšování přístupu k územnímu rozvoji zintenzívněním vědecké a politické diskuse o nedůležitějších nezodpovězených otázkách vyváženého a udržitelného rozvoje Evropy. Pořádá setkání, jejichž výsledkem jsou důležité závěry a směrnice, monitoruje příkladně udržitelné politiky a sleduje úspěšné příklady transevropské spolupráce, jak o tom svědčí dokumenty z jejího 13. zasedání v r. 2003.

(8) Aby bylo docíleno udržitelnosti, měly by politiky územního rozvoje dosáhnout podstatně většího rozsahu, vedoucího horizontálně přes obory. Tento přístup k územnímu rozvoji zahrnuje spolupráci různých sektorů/oborů, orgánů veřejné správy různých úrovní a různých zainteresovaných osob. Proto je to významný nástroj implementace politik, který nabízí řešení přijatelná pro většinu. Umožňuje, aby všechny veřejné politiky, které mají dopad na území, byly analyzovány a vyhodnocovány pokud jde o posílení a zvýšení jejich synergií a udržitelnost jejich výsledků. Oborové politiky jako takové, zvláště centrální, např. dopravní, energetická, zemědělská a jiné, by měly plně integrovat dimenzi udržitelnosti.

(9) Územní dopady rozvoje přesahují národní, regionální, místní nebo jakékoli jiné administrativně stanovené hranice. Proto je v oblasti územního plánování, které zahrnuje všechny úrovně správních orgánů, transevropská spolupráce nezbytná a měla by být značně posílena.

(10) Rozšíření Evropské unie je jedinečnou příležitostí, ale současně absolutní nutností zintenzívnit transevropskou spolupráci v oblasti územního rozvoje, a sice v podobě spolupráce správních orgánů starých a nových členských států Evropské unie a jiných států – například členů Rady Evropy - a zahájit spolupráci v této oblasti s Evropany a jejich sousedy na sousedních kontinentech. Je nutno zajistit nové iniciativy a fondy na podpoření této spolupráce, na niž se pohlíží jako na velmi rentabilní investici, a to nejen pro soudržnost a vyvážený rozvoj Evropy, ale rovněž pro její budoucnost v globalizujícím se světě.

(11) Účinná politika územního rozvoje vyžaduje aktivní participaci a adaptaci vycházející z regionálních rozdílů a místních potřeb. Regionální úroveň veřejné správy posiluje iniciativy rozvoje a optimalizuje jejich výsledky prostřednictvím interregionální spolupráce. V rámci svých úkolů mohou místní orgány veřejné správy spolupracovat vzájemně mezi sebou, s orgány veřejné správy ve své zemi, a pokud to dovoluje zákon, se správními orgány jiných států. Pokud jde o záležitosti, které se místních a regionálních orgánů veřejné správy týkají, ale které nejsou v jejich pravomoci, měly by při rozhodování o nich být pokud možno přizvány nebo konzultovány.

(12) Územní rozvoj poskytuje místním a regionálním orgánům veřejné správy významné nástroje. Interakce mezi politickými orgány a stranami, nevládními organizacemi, profesními a jinými sdruženími a jinými a mezi občany je při rozhodování o územním rozvoji významným faktorem místní a regionální demokracie. Místní a regionální orgány veřejné správy jsou kompetentní, pokud jde o politiku územního plánování a územního rozvoje na úrovni jejich pravomoci, mohou hrát významnou úlohu v transevropské kooperaci a mohou být velmi zdatné při implementaci politiky územního rozvoje na místní úrovni.

My, ministři členských států Rady Evropy zodpovědní za územní plánování, majíce na paměti univerzální důležitost udržitelného rozvoje, vědomi si naléhavých problémů udržitelnosti a uvědomující si důležitost postupující evropské integrace

- zdůrazňujeme, že územní rozvoj je základní metodou dosažení cíle udržitelného rozvoje;
- zavazujeme se vytvářet synergie aktivit za účelem garantování udržitelného rozvoje evropského kontinentu a každé tři roky podat zprávu CEMAT a Výboru ministrů Rady Evropy o implementaci Řídících principů trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu;
- pověřujeme Výbor vyšších úředníků CEMAT definováním struktury vztahů za účelem vypracování ukazatelů, jež budou sledovány, a přistoupením k vyhodnocení pokroku dosaženého v implementaci Řídících principů trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu;
- vyzýváme členské státy Rady Evropy k podpoře a posilování úlohy územního plánování v jejich politikách rozvoje, k podporování horizontální i vertikální spolupráce uvnitř států i na transevropské úrovni a ke kooperaci v rámci programu ESPON;
- apelujeme na Výbor ministrů, Parlamentní shromáždění a na Kongres místních a regionálních samospráv Rady Evropy, jakož i na Evropskou unii, aby podporovaly úlohu územního rozvoje na transevropské úrovni jako účinný nástroj ve prospěch udržitelnosti;
- vyzýváme Evropskou unii a Radu Evropy k zintenzívnění jejich spolupráce v oblasti územního rozvoje a žádáme Evropskou komisi, aby definovala nástroje, které by na základě zkušeností z programů Interreg, Phare, Tacis, Cards a Meda usnadnily spolupráci mezi evropskými zeměmi a se sousedícími zeměmi v oblasti územního rozvoje, abychom předešli rozdílům z důvodu nevyváženého rozvoje;
- vyzýváme Výbor ministrů, aby respektoval udržitelný územní rozvoj v rámci Třetího summitu Rady Evropy.

ZÁKLAD LUBLAŇSKÉ DEKLARACE



Základ pro Lublaňskou deklaraci o územní dimenzi udržitelného rozvoje

Obsah:

Úvod

1. Výsledky seminářů a konferencí CEMAT

- 1.1 Mezinárodní seminář „Integrace větších evropských území“ (Solun, Řecko, 25.–26. 6. 2001)
- 1.2 Mezinárodní seminář „Dědictví krajiny, územní plánování a udržitelný rozvoj“ (Lisabon, Portugalsko, 26.–27. 11. 2001)
- 1.3 Mezinárodní konference „Role místních a regionálních orgánů v evropské transnárodní spolupráci na poli regionálního/územního rozvoje“ (Drážďany, Německo, 15.–16. 5. 2002)
- 1.4 Mezinárodní seminář „Územní plánování zaměřené na udržitelný rozvoj určitých typů evropských území: hory, pobřežní zóny, venkovské oblasti, inundační území a aluviální údolí“ (Sofie, Bulharsko, 23.–24. 10. 2002)
- 1.5 Mezinárodní seminář „Udržitelný územní rozvoj: posílení meziodvětvových vztahů“ (Budapešť, Maďarsko, 26.–27. 3. 2003)
- 1.6 Mezinárodní konference „Přírodní katastrofy a udržitelný územní rozvoj: prevence záplav“ (Wrocław, Polsko, 30. 6. 2003)

2. Syntéza národních příspěvků k zavádění Řídících principů

- 2.1 Zajištění udržitelného rozvoje podle konceptu Lublaňské deklarace o územní dimenzi udržitelného rozvoje
 - 2.1.1 Národní strategie udržitelného rozvoje
 - 2.1.2 Příspěvek politik národního územního plánování k udržitelnému rozvoji
 - a) Národní legislativy územního plánování
 - b) Nové typy územního plánování na národní úrovni
 - 2.1.3 Role politik územního plánování a rozvoje na regionálních a místních úrovních pro udržitelný rozvoj
 - a) Regionální úroveň
 - b) Subregionální a místní úrovně
 - 2.1.4 Příspěvek transnárodního a přeshraničního územního plánování k udržitelnému rozvoji
- 2.2 Zavádění Řídících principů (GPSSDEC-CEMAT)
 - 2.2.1 Zavádění tematických aspektů Řídících principů
 - a) Podpora územní koheze prostřednictvím vyváženějšího sociálního a ekonomického rozvoje regionů a zlepšené konkurenceschopnosti
 - b) Povzbuzení rozvoje generovaného městskými funkcemi a zlepšení vztahů mezi městem a venkovem
 - c) Podpora vyváženější dostupnosti
 - d) Rozvoj dostupnosti informací a znalostí
 - e) Redukování škod na životním prostředí
 - f) Zlepšování a ochrana přírodních zdrojů a přírodního dědictví
 - g) Zlepšování kulturního dědictví jako faktoru rozvoje
 - h) Rozvoj bezpečných energetických zdrojů

i) Povzbuzení kvalitního a udržitelného turistického ruchu

j) Omezení dopadů přírodních katastrof

2.2.2 Horizontální a vertikální spolupráce

2.2.3 Účast občanské společnosti

3. Příspěvek politik územního rozvoje k udržitelnému rozvoji

3.1 Udržitelný rozvoj: překlenovací paradigma s celosvětovým konsensem

3.2 Zavádění koncepce udržitelného rozvoje v praxi: otevřená otázka

3.3 Politiky územního rozvoje: stávající nástroj pro zavádění udržitelného rozvoje

3.4 Nadcházející výzvy pro udržitelnost a role politik územního rozvoje

a) Globalizace a měřítko rozšíření evropské integrace

b) Prevence škod působených přírodními riziky

c) Místní rozvoj pro generování příjmů a redukci sociální nerovnosti

d) Posílení vitality a kvality venkovských oblastí

e) Řízení toků zboží a lidí

f) Propagace kulturní identity a zlepšování kulturního dědictví

g) K silnějšímu partnerství s občanskou společností

Závěry

Literatura

Úvod

Řídící principy trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu byly přijaty ministry CEMAT 8. 9. 2000 v Hannoveru. Ve své rezoluci č. 1 přijaté v Hannoveru doporučili ministři svým národním a regionálním orgánům používat Řídící principy jako referenční dokument pro všechna opatření týkající se politik územního rozvoje, včetně transnárodních projektů spolupráce. Ve své rezoluci č. 2 naznačili, že období do 13. zasedání CEMAT by mělo být věnováno činnostem usnadňujícím a podporujícím zavádění Řídících principů.

V tomto ohledu bylo zvláště důležitým krokem pro zavádění Řídících principů v členských státech a pro související podporu udržitelného územního rozvoje v Evropě doporučení Rec (2002)1 Výboru ministrů členských států přijaté 30. 1. 2002, týkající se Řídících principů trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu. Výbor ministrů zdůraznil význam komplexního přístupu a koncepce udržitelného rozvoje konstatováním, že „sociální koheze v Evropě musí být doprovázena politikami udržitelného územního rozvoje, které umožní sladění sociálních a ekonomických požadavků na území s ekologickými a kulturními funkcemi území“. Výbor ministrů zopakovala podmínky přijaté v rezoluci č. 1 v Hannoveru a doporučila, aby členské státy Rady Evropy používaly Řídící principy jako základ pro plánování a opatření v oblasti územního rozvoje, a aby adekvátně zaváděly tyto Řídící principy v projektech územního rozvoje.

V průběhu minulých tří let po 12. konferenci CEMAT v Hannoveru vzniklo v členských státech množství iniciativ zaměřených na zavádění Řídících principů. Tyto iniciativy sahají od rozpracování nebo vylepšení národní legislativy o udržitelném územním rozvoji, až k posílení územně plánovacích struktur na regionální a místní úrovni, přes stále větší zohledňování Řídících principů v rámci přeshraniční a transnárodní spolupráce. Průzkum provedený sekretariátem CEMAT poskytuje řadu konkrétních příkladů, které ukazují, že zavádění Řídících principů k podpoře udržitelného rozvoje bylo členskými státy důkladně zvažováno a realizováno.

1. Výsledky seminářů a konferencí CEMAT

1.1 Mezinárodní seminář „Integrace větších evropských území“ (Soluň, Řecko, 25.–26. 6. 2001)

Seminář byl organizován Radou Evropy a Ministerstvem životního prostředí, územního plánování a veřejných staveb Řecka. Seminář se zabýval otázkami:

- územní organizace a integrovaného rozvoje větších evropských oblastí;
- zkušeností v oblasti transnárodní, přeshraniční a meziregionální spolupráce na poli regionálního plánování;
- úlohy, kterou hrají města v integraci větších evropských oblastí;
- úlohy, kterou hrají transevropské sítě (dopravní, komunikační a energetické) v integraci větších evropských oblastí;
- přístupu politiky udržitelného územního rozvoje.

Po zvážení aktuálních zkušeností z oblasti transnárodní spolupráce v rámci větších evropských oblastí zdůraznil seminář, že územní plánování je jednou z nejdůležitějších regulačních politik, nezbytnou k dosažení územní integrace a vypořádání se se silami rozšiřujícího se a sjednocujícího se evropského trhu. Tváří v tvář geografickým nerovnostem a vznikajícím novým „šedým zónám a černým díram“ ohrožujícím kohezi musí být nový systém řízení území stále více spojený s problémy makroregionů. Přístupy založené na makroregionech překonávají „etnocentrické“ plánovací přístupy a často vyžadují takové plánovací procesy, které zahrnují i jiné než národní instituce (regiony, přeshraniční oblasti atd.). Pamatují také na větší zapojení původních ekonomických a lidských zdrojů a makroregionální

institucionální kapacity při vytváření sítí spolupráce na základě vzájemné důvěry. Územní integrace a udržitelný rozvoj makroregionů byl na semináři identifikován jako hlavní dlouhodobý cíl pro celou Evropu.

1.2 Mezinárodní seminář „Dědictví krajiny, územní plánování a udržitelný rozvoj“ (Lisabon, Portugalsko, 26.–27. 11. 2001)

Seminář byl organizován Radou Evropy a Ministerstvem životního prostředí a územního plánování Portugalska.

Cíle semináře byly následující:

- identifikace otázek územního plánování prostřednictvím dimenze krajiny;
- nalezení konkrétních řešení problémů s ohledem na charakteristické rysy dané krajiny;
- návrhy vedoucí k integraci dimenze krajiny do politik plánování.

Zatímco Řídící principy berou zvláštní ohled na otázky krajiny a uznávají, že „politika územního rozvoje může přispět k ochraně, správě a zlepšování krajin prostřednictvím přijetí adekvátních opatření, zvláště pak organizací lepších interakcí mezi různými odvětvovými politikami s ohledem na jejich územní dopady“, klade si Evropská konvence o krajině za cíl podporu ochrany, správy, plánování a organizace evropské spolupráce v otázkách krajiny.

Seminář se usnesl na následujících závěrech:

- Krajina hraje významnou úlohu jako klíčový prvek dobrého a kvalitního života jednotlivce i komunity, a to především s ohledem na spokojenost člověka a posilování evropské identity. Významně ovlivňuje obecný zájem ekonomicky, kulturně, ekologicky, environmentálně i sociálně. Změny v zemědělství, lesnictví, průmyslu a těžebních technologiích však společně s praktikami plánování, urbanistickým rozvojem, dopravou, různými druhy sítí, turistikou a rekreací, a na obecnější úrovni také spolu se změnami světové ekonomiky, v mnoha případech urychlují přeměnu krajin.
- Není pochyb o tom, že výjimečně krásné krajiny je třeba obzvláště chránit. Krajiny však nejsou pouze dědictvím, které je nutné chránit, ale zároveň představují i zdroje, které vyžadují řádnou správu tak, aby se vyvíjely bez újmy na kvalitě, nebo dokonce aby se jejich kvalita zvyšovala. V tomto ohledu bude muset být roli přírodních zdrojů – především v zemědělství a lesnictví – zaručeno budoucí upřednostnění, aniž by samozřejmě došlo ke snížení odpovědnosti jakéhokoli ekonomického subjektu za rozvášněné, udržitelné a ohleduplné využívání krajiny. Konečně, ekonomické a sociální změny mohou vytvořit potřebu pro rozvoj nových krajin, jako je například výstavba nové dopravní infrastruktury. Tyto rozvojové aktivity musejí být naplánovány a provedeny tak, aby generovaly lepší kvalitu budoucích krajin.
- Žádné cíle nemohou ospravedlnit znehodnocování kvality krajin prostřednictvím nepříznivých vlivů osídlení a ekonomických aktivit. Kontrolované a intenzivní využívání urbanizovaných pozemků, především pak podpora vnitřního růstu měst, může redukovat přeměnu přírodní a polopřírodní krajiny na stavební parcely. Tam, kde je taková transformace nevyhnutelná, je třeba použít adekvátní stupeň ochrany tak, aby bylo umožněno reciproční vylepšení zelených oblastí za urbanizované pozemky.
- Zemědělství a lesnictví by nemělo být chápáno pouze jako ekonomická aktivita a využití půdy. Tyto aktivity představují nezbytný nástroj pro řízení a správu krajiny. Jejich provozní metody by měly odpovídat cílům opatrného a rozumného využití půdy a udržitelného územního rozvoje. Nejistoty zemědělského trhu by mohly být ve větším měřítku vyváženy adaptivními výrobními schémata pro tržní ekonomiky, jejichž rozsah i různorodost roste společně s ekonomickým a sociálním rozvojem našich společností.
- Krajiny dneška odrážejí populační, ekonomickou, sociální i kulturní historii regionů. Vyžadují hlubokou znalost a komplexní a efektivní nástroje plánování a správy. Podrobné studie krajin neoddelitelných

od souvisejících teritorií, studie rozvojových možností, příležitostí a omezení, potenciálu a kapacity území, zranitelnosti, kultur, veřejných názorů a sociálních hodnot, stejně jako pečlivé studie změn, jsou velmi důležitými vědeckými nástroji pro efektivní plánování krajiny. Komplexní územní plánování s hodnocením dopadů na území je v průběhu administrativních postupů při povolování změn zásadní, a to včetně dlouhodobého strategického hodnocení dopadů na životní prostředí v širším měřítku a podrobného hodnocení dopadů na životní prostředí všech projektovaných změn využití území.

- Identifikace, hodnocení krajiny a jejich systematizace podle jejich výjimečných charakteristických rysů nejenom usnadňuje ochranu, plánování a správu, ale také daleko komplexněji tyto krajiny popisuje a pozitivně ovlivňuje názor veřejnosti na jejich význam. Rozvoj směrnic a společných principů spolu se zajištěním trvalého přístupu k vyvíjení úspěšných příkladů by podpořilo udržitelné plánování krajiny a její správu – od kontroly využití území s velkou intenzitou a ve velkém měřítku až po nejpřísnější ochranu nejcennějšího krajinného dědictví.
- Správa a řízení krajiny je integrální součástí územního plánování. Je však třeba mít na paměti, že územní plánování znamená daleko víc, než pouhé produkování a přijímání územních a regulačních plánů. Hlavním cílem a nejdůležitější součástí územního plánování je zavádění plánovacích rozhodnutí prostřednictvím řady opatření, která je třeba k dosažení cíle provést. To zahrnuje různé politiky: finanční, ekonomické, územní, zemědělské, sociální, kulturní a další.
- Při zajišťování blaha společnosti by neměly tyto politiky ignorovat, že správa řízení krajiny zahrnuje důležité otázky, které se odvíjejí od hodnoty krajiny, jejích vlastností a atributů nemovitostí. Běžné „fiskální“ a další finanční nástroje, často používané k regulaci urbanistického rozvoje při zajišťování veřejných potřeb, nemusí v oblasti správy a řízení krajiny fungovat.
- V mnoha případech bude tedy ochranná regulace a správa a řízení krajiny vyžadovat ekonomickou a finanční stimulaci vlastníků pozemků, aby byla taková opatření vůbec proveditelná. Krajina je statkem takového významu, že zasluhuje nezbytné výjimky z jinak velmi přísných evropských politik ekonomické stimulace.

1.3 Mezinárodní konference „Role místních a regionálních orgánů v evropské transnárodní spolupráci na poli regionálního/územního rozvoje“ (Drážďany, Německo, 15.–16. 5. 2002)

Konference byla organizována Radou Evropy – Kongresem místních a regionálních orgánů Evropy (CLRAE) a spolkovou zemí Sasko s podporou německého federálního Ministerstva dopravy, výstavby a bydlení.

Konference zkoumala zkušenosti s transnárodní spoluprací a roli místních a regionálních orgánů v následujících oblastech:

- praktické zkušenosti se zaváděním Řídících principů na místní a regionální úrovni;
- úspěšné příklady transnárodní spolupráce na poli územního rozvoje v evropských regionech a obcích, např. v rámci projektů, které se týkají evropských dopravních koridorů, kulturních cest a krajiny;
- příklady pilotních projektů, které jsou předmětem mezinárodní finanční podpory, jako jsou např. programy INTERREG IIIB, PHARE, TACIS, MEDA a CARD;
- programy podpory transnárodní spolupráce, které mají dopad na místní a regionální orgány, jako jsou finanční nástroje EU nebo nástroje Evropské rozvojové banky Rady Evropy (CEB) a Evropské banky pro obnovu a rozvoj (EBRD), stejně jako práce v rámci akčního plánu UNEP Mediterranean Action Plan a práce provedené OECD, zejména pak ty, které se týkají zemí východní Evropy;
- projekty „modelových regionů CEMAT“ realizované v oblastech Moskvy a Petrohradu.

Konference přijala následující závěry:

- Politiky územního rozvoje Evropy musejí být navrženy tak, aby podporovaly udržitelný rozvoj vedoucí ke zlepšení ekonomické a sociální koheze a většímu respektu k přírodnímu, kulturnímu a krajinnému dědictví, s perspektivou rozšíření EU, a obecněji s perspektivou evropské integrace.
- Kvalita spolupráce je úzce spojena s kvalitou dostupných informací o územním rozvoji. V tomto ohledu by mělo být vyvinuto úsilí ke zlepšení současného stavu.
- Měly by se aktivněji využívat dva základní dokumenty: materiál Rady Evropy „Řídící principy trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu“ (GPSSDEC-CEMAT) a materiál Evropské unie „Perspektivy územního rozvoje Evropy“ (ESDP), a to především při zavádění evropských a mezinárodních programů na financování územního rozvoje a transnárodní spolupráce.
- Efektivní zavádění principů popisované v těchto dokumentech by mělo být monitorováno a pravidelně hodnoceno. Takové hodnocení by mohlo mít formu národních příspěvků k obecným zprávám připravovaným pro zasedání CEMAT a mělo by hodnotit implementaci dřívějších rozhodnutí a následně by mělo být prezentováno politickým orgánům Rady Evropy (Výbor ministrů, parlament a CLRAE).
- Řídící principy by také měly být používány regionálními a místními orgány už proto, že často na tomto poli hrají centrální úlohu. Kongres CLRAE by měl být přizván, aby přispěl k procesu hodnocení stanoveného konferencí CEMAT.
- Hodnotící proces zmíněný výše by měl vést ke zvýšené spolupráci v Evropě mezi místními a regionálními orgány; pilotní projekty identifikované při této příležitosti by mohly být organizovány do sítí, aby byla podpořena výměna praktických zkušeností.
- Zavádění Řídících principů by mělo být podpořeno v „modelových regionech CEMAT“, kde mohou být tyto principy nejlépe zavedeny v praxi.
- Doporučuje se, aby EU, evropské a mezinárodní finanční instituce (včetně CEB), členské státy a místní i regionální orgány prioritně přispívaly k aktivní implementaci rozvojových programů a projektů, které vyžadují přeshraniční, transnárodní a meziúzemní (meziregionální) spolupráci.
- V kontextu budoucího rozšíření EU se také doporučuje, aby EU pokračovala ve vytváření nezbytných fondů dostupných pro územní plánování a transnárodní spolupráci a podporovala zlepšenou koordinaci těchto fondů, a to v zájmu svých budoucích členských států a také v zájmu ostatních zemí střední a východní Evropy, především těch, které leží podél budoucí hranice prostoru EU, stejně jako zemí zúčastněných v Paktu stability pro jihovýchodní Evropu.
- S uspokojením bylo konstatováno, že Pakt stability jako jednu ze svých priorit pro budoucí akce označil přeshraniční spolupráci a Euroregiony, což bude mít přínos pro hraniční regiony a Euroregiony dané části Evropy.
- Partnerství jakéhokoli typu (transfer know-how, školení zaměstnanců národních a místních vlád a samospráv, výměna zkušeností a veřejných zaměstnanců nebo volených zástupců, praktická spolupráce na místní úrovni atd.) mezi státy, ale i mezi jejich příslušnými regionálními a místními orgány, by měly být velmi podporovány.
- Transnárodní spolupráce by se měla rozvinout také ve větších regionech Evropy, jako jsou Pobaltí, Středomoří, centrální a jihovýchodní Evropa, atlantický oblouk, karpatsko-dunajská oblast a oblast kolem Černého moře, opět na základě Řídících principů. Tato spolupráce poskytuje celkovou vizi o zmíněných oblastech a umožňuje řešit jejich problémy a otázky územního plánování a udržitelného rozvoje z pohledu širší perspektivy.
- Zvláštní pozornost by zde měla být věnována rozvoji nezbytné dopravní infrastruktury v rámci sítě transevropských koridorů, pokrývajících všechny členské státy Rady Evropy, přirozeně s ohledem na ekologickou a krajinnou dimenzi udržitelného rozvoje.

- Tato spolupráce mezi regiony Evropy je zásadní pro udržitelný rozvoj zmíněných oblastí, a to obzvláště v době, kdy se stále zvětšující hrozbou životnímu prostředí a vyváženému rozvoji regionů stávají dopady globalizace.
- S uvážením rozhodující role, kterou v územním plánování hrají státy, je také důležité podporovat více konzultací místně a regionálně volených zástupců. Principy zastupitelnosti, blízkosti a partnerství obsažené v Evropské chartě místních samospráv a principy reciprocity definované v Řídících principech zde nabývají svého plného významu.

1.4 Mezinárodní seminář „Územní plánování zaměřené na udržitelný rozvoj určitých typů evropských území: hory, pobřežní zóny, venkovské oblasti, inundační území a aluviální údolí“ (Sofie, Bulharsko, 23.–24. 10. 2002)

Seminář byl organizován Radou Evropy a Ministerstvem regionálního rozvoje a veřejných staveb Bulharska.

Cíle semináře byly následující:

- zajistit, aby byly Řídící principy vhodně použity v rámci národních a mezinárodních regionálních plánovacích projektů;
- poskytnout příležitost k podrobnější diskusi o otázkách účasti občanské společnosti na formulaci a při zavádění politik územního rozvoje v určitých oblastech a přispět k integrovanému přístupu k těmto politikám.

Hory, pobřežní a venkovské zóny, inundační území a aluviální údolí jsou oblastmi obzvláště vystavenými specifickým problémům.

Horské regiony poskytují Evropě exkluzivní potenciál a plní ekologické, ekonomické, sociální, kulturní a zemědělské funkce. Vyžadují taková opatření územního plánování, která zajistí jejich sociální a ekonomický rozvoj, ale která je zároveň budou šetřit a chránit.

Pobřežní zóny jsou oblastmi s důležitými, ale často konfliktními ekonomickými a komerčními aktivitami, včetně rybolovu, dopravy a průmyslu, a mají zvláštní význam pro turistický ruch a řadu aktivit, které jsou s ním spojené. Zároveň z historických důvodů osídlování s sebou nesou také neocenitelné přírodní a kulturní dědictví. Protože všechny tyto funkce se koncentrují v úzkém pruhu podél pobřeží, je integrovaná politika územního plánování pro pobřežní oblasti nezbytným předpokladem jejich udržitelného rozvoje.

Venkovské zóny jsou prostředím pro nesmírně důležité aktivity primárního sektoru, jakými jsou zemědělství a lesnictví, vedle kterých se vyvinuly některé doprovodné aktivity, jako je např. agroturistika. Venkovské oblasti mají obecně velkou potřebu rozvoje, jehož společným jmenovatelem je potřeba ekonomické, ekologické a sociální udržitelnosti ekonomických aktivit a zlepšení životních podmínek obyvatel. Územní plánování na národní, regionální a místní úrovni se svojí koordinační funkcí a holistickým přístupem by mělo nikoli samo, ale společně s různými odvětvovými politikami, hrát klíčovou úlohu při poskytování řešení těchto potřeb.

Povodí řek, aluviální údolí a inundační území představují obzvláště velké výzvy pro územní plánování. Zahrnují vodní cesty a mokřiny s různými a zranitelnými ekosystémy. Formují krajiny samy o sobě a jsou vystaveny extenzivním dopadům působení lidských sídel a rozmanitých ekonomických i jiných aktivit. Vyžadují integrované řízení a správu, která bere ohled na jejich složitost.

Řízení a správa krajín v určitých oblastech vyžaduje zvláštní péči. Význam krajín, včetně historických, je nutné respektovat. Krajina také poskytuje prostor pro výzkum a pomáhá utvářet hodnoty. Řízení a správa krajiny vyžaduje konzistentní metodologii s inovativními nástroji a patřičnou databází, obsahující data z různých odvětví, společně s multidisciplinárním a holistickým přístupem. Zdá se, že v územním plánování stále chybí jeden zásadní aspekt hodnocení krajín a jiných specifických oblastí:

hodnocení jejich ekonomického potenciálu, který určuje proveditelnost správních politik. Toto je velmi důležité, protože nostalgický přístup ke správě krajiny v podstatě zabraňuje jakékoli akci a vede k dalšímu znehodnocování namísto zlepšování krajiny.

Evropská krajinná konvence je prvním mezinárodním nástrojem, který je cele věnován ochraně, správě, řízení a plánování evropských krajin. Principy stanovené v rámci Evropské krajinné konvence je třeba zavádět do praxe. Je nutné, aby byly reflektovány v činnosti národních, regionálních i místních orgánů. Krajinná kritéria musí být integrována do územního plánování a procesu rozhodování.

Seminář zdůraznil široký rozsah problémů týkajících se velkých oblastí, které byly předmětem zpráv a diskusí, přitáhl pozornost k příležitostem jejich udržitelného rozvoje, umožnil sdílení některých cenných zkušeností a vyzdvihl perspektivu efektivnějších přístupů k řízení specifických velkých území. Ve všech případech jsou nebo by měly být takové přístupy integrální součástí územního plánování, přičemž koordinační a integrační role územního plánování může přispět k jejich efektivnosti. Značné naděje tak byly vloženy do této strategie.

Seminář věnoval značnou pozornost krajinám, které mají významné územní implikace společně všem velkým oblastem, o kterých jednal. Provedl také stručný, ale široký přehled nástrojů územního rozvoje a ochrany životního prostředí, včetně právních, finančních a sociálních nástrojů, regionálního plánování a monitoringu.

Seminář poskytl důkaz o tom, že úvahy, které jej iniciovaly, byly oprávněné, a že územní plánování má specifickou úlohu, protože proniká do všech aktivit a je klíčovým prvkem v koordinaci ekonomických, ekologických a sociálních aspektů rozvoje. Základní body, které se vynořují v souvislosti s hlavními tématy, jsou shrnuty níže.

Seminář se shodl na následujících závěrech:

- Územní plánování je nástrojem pro řízení a správu velkých oblastí a mělo by hrát klíčovou úlohu. Řešení problémů, kterým čelí tyto oblasti spočívá v územně plánovací činnosti.
- Značného pokroku bylo dosaženo prostřednictvím nejnovějších aktivit v členských státech a jako důsledek evropské integrace. Charty, řídicí principy, konvence, rámcové konvence, modelové zákony, národní legislativa a politiky, regionální a místní iniciativy a transnárodní spolupráce a projekty – to vše formuje důležitý rámec pro dosažení dalšího pokroku společně s efektivním územním plánováním a územním rozvojem ve formě četných strategií aplikovatelných v různých členských státech a regionech.
- Zvláštní význam mají demokratické politikotvorné a rozhodovací procedury a účast veřejnosti v územním plánování. Roli účasti veřejnosti je třeba posilovat a podporovat, protože, jak bylo řečeno, jedině územní plánování *pro* lidi může produkovat životaschopné výsledky. Nesmíme také zapomenout na to, že udržitelný územní rozvoj je součástí budoucnosti, ve které dnešní mladí lidé a děti převzou úlohu svých rodičů. Měli bychom mít také na paměti, že Bruntlandové definice udržitelnosti je spojená s budoucími generacemi. Mladí lidé a děti by tedy měli mít zvláštní roli v těchto demokratických procesech.
- Některé problémové oblasti prezentované na semináři vyžadují stále širší zhodnocení, i když již existuje široká shoda nejenom o jejich závažnosti, ale i o možných způsobech řešení. Nemělo by se příliš spoléhat na obecně akceptované hodnoty; jakkoli běžné, rozšířené a neoddiskutovatelné se mohou zdát, monitorování je lepší než slepá víra a neustálé zpochybňování konvencí a kladení otázek je pilířem vědeckého přístupu.
- *Jakkoli dvojznačné se to může zdát, obecná shoda obklopující převažující hodnoty se může stát omezením, je-li správa a řízení velkých oblastí zahrnuta do územního plánování. Územní plánování ovlivňuje a snaží se vyrovnávat nesčetné protichůdné zájmy a argumenty a nakonec z velké míry určuje, jak má být majetek spravován.*

- Neměli bychom zapomínat, že územní plánování je nefunkční, pokud není proveditelné a pokud plány nejsou uskutečněny. V ekonomických a fiskálních termínech bychom mohli říci, že implementace územního plánování může umožnit, aby byla půda využívána se ziskem, nebo aby přinesla čisté veřejné zisky, nebo může zatížit veřejnost určitými náklady, které musejí být udržitelné natolik, aby je mohli daňoví poplatníci splatit, jedná-li se o finanční náklady, nebo aby je obecně veřejnost unesla, jedná-li se o nepříjemnosti nebo zátěž jakéhokoli jiného druhu.
- Nejdůležitější metodologický problém, který je třeba překonat v územním plánování jakékoli citlivé oblasti, je přístup „*vyrovnané bilance*“, tj. přístup, který zvažuje rozvoj na jedné straně a potřebu uchování a ochrany specifických oblastí na straně druhé, přičemž je v tomto vztahu jasné, že jedna strana může získat jen tolik, kolik může druhá ztratit. Existuje jen jedna hypotéza, k čemu může přístup vyrovnané bilance vést. Je známá a není vždy nejpřínosnější: buď zvolíme rozvoj na úkor uchování prostředí, nebo ochranu na úkor rozvoje.
- Namísto vyrovnané bilance bychom měli používat jako základ územního plánování vedoucího k udržitelné budoucnosti přístup „*vzájemné přidané hodnoty*“. Takové chápání vyžaduje holistický přístup k problémům, ale také posun v postojích. Při hledání řešení, která povedou k obecnému, dlouhodobému čistému zvýšení přínosů nebo čistému snížení nákladů, nepříjemností nebo jiných břemen, bychom měli více využívat interdisciplinární metody a stanovit multidisciplinární systém pro hodnocení územních jevů.
- Pro shrnutí – ekonomické politiky vyžadují zhodnocení z hlediska sociálního a z hlediska životního prostředí, zatímco ochrana životního prostředí vyžaduje zhodnocení z hlediska ekonomického a sociálního, stejně jako sociální opatření potřebují zhodnocení z hlediska ekonomického a z hlediska životního prostředí. Všechna tato hodnocení by měla být integrována v rámci metod a postupů územního plánování v souladu s různorodými legislativami jednotlivých zemí a měla by být v rámci územního jevu součástí jeho *hodnocení dopadů na území*, tj. hodnocení situací a problémů i opatření, jak je vyřešit.
- Specifická analýza nákladů a přínosů (ekonomická, životního prostředí, sociální a územní) by se tak měla stát základem pro hodnocení jakéhokoli modelu, politiky nebo opatření s důsledky pro územní rozvoj, bez ohledu na velikost území, kde se má takový přístup použít. Hodnocena by neměla být jenom modelová politika nebo opatření samotné, ale také vedlejší implikace. V neposlední řadě pomůže taková analýza zlepšit holistický přístup, který stále v územním plánování a v územním rozvoji chybí.

1.5 Mezinárodní seminář „Udržitelný územní rozvoj: posílení meziodvětvových vztahů“ (Budapešť, Maďarsko, 26.–27. 3. 2003)

Mezinárodní seminář CEMAT „Udržitelný územní rozvoj: posílení meziodvětvových vztahů“ byl organizován společně Radou Evropy – divizí územního plánování a krajiny – a Institutem pro školení a výzkum OSN (UNITAR), ve spolupráci s Národní kanceláří územního rozvoje úřadu premiéra Maďarska a s Evropským centrem mládeže v Budapešti. Zformoval část aktivit Evropské konference ministrů zodpovědných za územní plánování (CEMAT). Byl také podporován integrovaným projektem Rady Evropy „Funkční demokratické instituce“, aby byla umožněna podrobnější diskuse o integrovaném přístupu a účasti občanské společnosti v udržitelném územním rozvoji. Konal se v Budapešti, v Evropském centru mládeže (Rada Evropy) ve dnech 26. a 27. 3. 2003 jako pátý v řadě seminářů CEMAT, vedoucích k 13. zasedání CEMAT, které se konalo v Lublani ve dnech 16. a 17. 9. 2003.

Cíle semináře byly zaměřeny na podporu zavádění doporučení Rec (2002) 1 Výboru ministrů Rady Evropy státním o Řídících principech trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu (GPSSDEC-CEMAT) a na podporu zavádění rezolucí přijatých na 12. zasedání CEMAT, na přípravu návrhů pro 13. zasedání CEMAT, na příspěvek k zavádění akcí identifikovaných na světovém summitu

o udržitelném rozvoji v Johannesburgu a na zlepšení integrovaného přístupu k plánování územního rozvoje.

Seminář se zaměřil na posílení vztahů a posílení interdisciplinární a meziodvětvové spolupráce a partnerství na úseku územního plánování. Diskutovaná témata semináře odrážela zvláštní důraz kladený v Řídících principech na podporu horizontální a vertikální spolupráce a vztahů, především však také na meziodvětvovou spolupráci koncipovanou pro „vytváření regionálně vyvážené a udržitelné Evropy“. Všechna tato témata jsou považována za společné cíle udržitelného rozvoje, včetně regionální rovnováhy.

Vyvstává otázka, zda je územní plánování nejvhodnější platformou pro koordinaci meziodvětvových vztahů, nebo zda existují lepší rámce takové koordinace. S tím souvisí také otázka, zda jsou architekti územního plánování dostatečně vybaveni pro řešení takových komplexních problémů, zda se mohou stát pracoviště územního plánování takovými globálními koordinátory apod. Ve stále větší míře mají specifická odvětví vlastní pohledy na své problémy a jejich potenciální řešení, což činí koordinaci obtížnou, a nezdá se, že by existoval nějaký obecně přijímaný nástroj pro sladování takto specifických názorů. Nicméně, má-li územní plánování naplnit svoji integrační roli, nemělo by se téměř jistě pokoušet fungovat jako odvětví samo o sobě, ale mělo by naopak poskytovat:

- rámec pro analýzu a debatu, ve které by bylo možné dosáhnout shody o udržitelném rozvoji;
- právně závazná pravidla a normy k zajištění toho, aby odsouhlasená opatření byla zavedena.

Nejdůležitějšími nástroji pro meziodvětvovou spolupráci se zdají být smluvní ujednání, zakládání koordináčnických orgánů, maticová organizace plánovacího procesu a institucí, neustálé hodnocení a posuzování meziodvětvových územních dopadů odvětvových opatření. Dobré územní řízení je nezbytné na všech úrovních, především však na úrovni místní. Totéž se uplatňuje pro řádné zkoumání veřejných zásahů do vlastnických vztahů a trhů, stejně jako pro opatření k podpoře rovnosti a efektivnosti ve využívání půdy, která je omezeným zdrojem s velkým veřejným významem.

Meziodvětvový přístup by zlepšil územní plánování, aniž by došlo k omezení či potlačení role jednotlivých odvětví. Zlepšená účast jednotlivých odvětví by přispěla k lepším výsledkům plánování a usnadnila by hledání udržitelnosti. Meziodvětvová spolupráce pomáhá dosahovat synergií. Každé odvětví si ponechává svoji vlastní odpovědnost za dosažení výsledků, ale je také odpovědné za zajištění toho, aby byly jeho cíle v souladu s cíli ostatních odvětví podle koordinace a dohod v rámci procesu územního plánování.

Integrované, tj. meziodvětvové územní plánování by mělo věnovat větší pozornost hlavním výzvám a otázkám udržitelného územního rozvoje v Evropě. Množství existujících územních struktur a trendů představuje hrozby pro vyvážený rozvoj Evropy a pro politické cíle ekonomické, sociální a územní koheze. Vytváří se tak potřeba územních politik, které jsou vertikálně efektivnější a více koherentní (na úrovni Evropy, národní, regionální a místní) a horizontálně integrovanější (koherence a integrace odvětvových a územních politik).

Všeobecný přístup k základním službám ustavuje jeden z cílů územní a sociální koheze. Je známo, že existuje množství různých efektivních organizačních a finančních uspořádání pro poskytování veřejných služeb. V této oblasti hrají klíčovou roli místní komunity, což je obzvláště vhodné pro zakládání veřejno-soukromých partnerství. Moderní schémata veřejno-soukromých partnerství jsou velmi propracovaná. Obvykle jsou iniciátory a hlavními podílníky v projektech řízených veřejno-soukromými uskupeními veřejní provozovatelé, nejčastěji na místní nebo regionální úrovni. Pokud má takové uskupení řádně fungovat, je potřeba zvláště vyškolených specialistů, specifických dovedností a adekvátních provozních nástrojů, včetně konkrétních forem vyjednávání a dohod, kontrolních systémů a veřejno-soukromých smluvních závazků, aby bylo zajištěno, že poskytování spolehlivých a vysoce kvalitních základních služeb bude mít přednost před jinými zájmy. Využití veřejno-soukromých partnerství k dosažení přístupu k základním službám volá po nových metodách školení, a to ze strany místních orgánů a jejich zaměstnanců, tak i uživatelů. Iniciativy týkající se takových školení je třeba podporovat.

Účast veřejnosti a role nevládních organizací má zásadní význam pro udržitelnost prostřednictvím územního plánování a rozvoje. Účast v procesu veřejného rozhodování by měla být základním kolektivním i individuálním právem v moderní legislativě o územním plánování a životním prostředí, jak je potvrzeno, mezi jiným, v Konvenci z Aarhusu a Konvenci o evropské krajině. Aby bylo zajištěno, že půjde o efektivní a ne pouze formální proces, je nezbytné identifikovat příslušná stadia procesu rozhodování, kde je taková účast potřebná.

V závislosti na kultuře a tradicích konkrétní společnosti existují různé stupně administrativní ztrnulosti při kombinování zastupitelské a účastnické demokracie. Z toho vyplývající obtížný úkol, který vyžaduje vzdělávání, aktivity formující názory, školení a pomoc komunitám, aby splnily úspěšně své plánovací úkoly, je však zásadní pro integrované územní plánování zaměřené na udržitelný rozvoj.

Předmětem diskuse bylo zahrnutí evropské úrovně do vertikální koordinace. Vyžadovalo by to posílení územní komponenty, kdyby byly politiky evropských institucí revidovány. V kombinaci s národní horizontální koordinací stanovisek jednotlivých států při odvětvových jednáních o evropských politikách by to vedlo ke zlepšení role územních komponent na národní úrovni. Meziodvětvový přístup na národní úrovni je tak nutnou podmínkou pro jeho ekvivalent na úrovni evropské.

Na druhé straně bylo obecně konstatováno, že centrální vlády samy nemohou směřovat regionální a územní rozvoj, a že na tomto poli musí hrát důležitou úlohu místní a regionální orgány. Obzvláště regionální orgány otevřeně volají po adekvátním místu v rámci evropského rozhodování s tím, že by odpovědnost měla být sdílena všemi úrovněmi vlády. Místní a regionální orgány mohou významně přispět k politikám národního udržitelného územního rozvoje a nabídnout dobrou správu ve svých komunitách. Jsou také klíčovými partnery při zavádění Řídících principů trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu.

Hlavní poselství semináře v Budapešti je možné shrnout odkazem na nejčastěji citované významné klíčové pojmy: udržitelný rozvoj, územní plánování, horizontální a vertikální spolupráce, meziodvětvový přístup, koordinace, přístup k základním službám, veřejno-soukromá partnerství, místní a regionální orgány a školení. To by měly být také klíčové pojmy používané při budoucích shromážděních CEMAT.

1.6 Mezinárodní konference „Přírodní katastrofy a udržitelný územní rozvoj: prevence záplav“ (Wroclaw, Polsko, 30. 6. 2003)

Mezinárodní konference CEMAT „Přírodní katastrofy a udržitelný územní rozvoj: prevence záplav“ byla organizována ve spolupráci s Polským vládním centrem pro strategické studie a s městem Wroclaw na Staré radnici ve Wroclawi dne 30. 6. 2003 jako šestá v řadě událostí, které předznamenaly 13. zasedání CEMAT konané v Lublani ve dnech 16.–17. 9. 2003.

Cíle této konference byly: analýza příčin hlavních katastrof a možností předcházení povodním, podpora zavádění doporučení Výboru ministrů Rady Evropy Rec (2002) 1 o Řídících principech trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu (GPSSDEC-CEMAT) a rezolucích přijatých na 12. zasedání CEMAT v roce 2000 v Hannoveru, pomoc při přípravě návrhů na 13. zasedání CEMAT, příspěvek k zavádění akcí identifikovaných Světovým summitem o udržitelném rozvoji v roce 2002 v Johannesburgu a zlepšení integrovaného přístupu plánování územního rozvoje a kvalitní veřejná správa.

I když konference neponechala ani ostatní přírodní katastrofy úplně stranou, soustředila se na problém povodní. Povodně jsou přírodním jevem, který představuje riziko pro obyvatele. Největší riziko hrozí v oblastech, kde jsou zastavěné inundační zóny. Jde o události lokalizované do omezených oblastí a tento fakt vedl často ke ztrátě uvědomování si rizik a škod, které mohou napáchat. Povodně v poslední době vzbudily pozornost veřejnosti i politiků a upozornily na to, že Evropa je vystavena povodním jako přírodní katastrofě, že neexistuje absolutní jistota před povodněmi, a že technická opatření, ať jsou jakkoli vyspělá a rozsáhlá, nemohou takovou bezpečnost zaručit.

Hlavní příčinou povodní je oběh vody v přírodě, hydrologický režim, topografické a geologické podmínky ovlivňující morfologii řeky, v současné době možná také změny klimatických podmínek vyplývající z globálního oteplování. Řeky představují dynamický systém, který potřebuje především dostatečný prostor na odvedení veškeré vody, kterou zachytí ve svém povodí, a to nejenom za normálních hydrologických podmínek, ale také v dobách extrémních srážek, kdy se objemy průtoků několikanásobně zvyšují.

Aluviální roviny hrají prvořadou úlohu při správě vodních toků a prevenci povodní. Jedná se o rozsáhlé oblasti, ve kterých propustnost půdy a zadržovací kapacita krajiny podstatně snižují výšku a rychlost povodňových vln. Zároveň však, jak dokazují četné příklady v Evropě, umožňují provozovat ekonomicky udržitelné lesnictví, pastviny, turistiku a další kompatibilní aktivity.

Riziko povodní je nevyhnutelné, lze jej však řídit a zmírnit. O tom, že prevence povodní vyžaduje integrovaný přístup, panuje široký souhlas. V rámci integrovaného přístupu je nutné zvažovat nejenom oblasti přímo ohrožené povodní, nýbrž i území celého říčního povodí.

Povodí řeky, řízení povodňových rizik a strategie zmírňování škod způsobovaných povodněmi musejí být založeny na vážném vědeckém výzkumu. Vlastnosti celých říčních ekosystémů, aluviálních rovin i zbývajících území povodí řek je nutné analyzovat. Je nutné detailně prozkoumat vztahy mezi přírodními a člověkem vyvolanými procesy v oblastech přiléhajících k řekám i v oblastech periferních, v oblastech proti proudu i po proudu řek. V neposlední řadě je také třeba zkoumat meteorologické a klimatické modely. Vědecký přístup vyžaduje pozorování, kvantifikaci, předpovídání a modelování, především na základě přírodních věd. Všechny tyto činnosti by měly být v adekvátním měřítku prováděny. Významné úlohy jsou také otevřené v oblasti informací a správy dat. Především je pro tyto účely potřebný standardizovaný informační systém.

Nové přístupy v oblasti správy toků a řízení rizik mají tendenci umožnit povodním častější rozliv v místech, kde mohou napáchat nejmenší škody. To je ekonomicky udržitelné, protože je méně nákladné hradit příležitostně způsobené škody – především na zemědělských pozemcích a v lese – než investovat do extenzivních vodních staveb, nebo hradit daleko vyšší škody v zastavěných územích.

Tento přístup je možné zavést buď prostřednictvím zachování, ochrany a rozšíření existujících přirozených oblastí retence vod, nebo prostřednictvím obnovy přírodní morfologie toků a otevírání nových retenčních oblastí. Obě varianty jsou ekologicky udržitelné. Řekám musí být poskytnut daleko větší prostor k rozlivu, čehož je možné dosáhnout rozšířením záplavových území, eventuálně i jejich prohloubením. Působení v souladu, a nikoli proti přírodním procesům by mělo zahrnovat také opatření na obnovení absorpční kapacity půdy. Je však třeba si uvědomit, že taková opatření vyžadují dlouhý čas, jakmile budou jednou odsouhlasena a přijata k realizaci.

Územní plánování, včetně svých podrobnějších výkonných komponent, tj. plánování krajiny a urbanismu, má klíčovou úlohu v oblasti udržitelné správy říčních toků a prevence povodní. Primárním úkolem územního plánování je směřovat lidská obydlí a citlivé způsoby využití půdy pryč z přírodních retenčních oblastí a zón s vyšším rizikem výskytu povodní, a zabránit tak největším škodám při vzniku povodně. Tato strategie by měla být použita všude, kde je to možné, pokud tomu nebrání historické struktury osídlení, které nelze měnit nebo zlepšit pro neúměrně vysoké náklady.

Plánování krajiny by mělo umožnit ochranu a zachování přírodních koryt řek a vodních retenčních oblastí – mokrých i suchých. Mělo by také zabránit snižování absorpční kapacity v celém říčním povodí, nezávisle na tom, je-li toho dosaženo lidskou činností nebo přírodní změnou, například použitím udržitelných odtokových systémů, které kontrolují vodu co nejbližší k jejímu zdroji. Urbanismus by měl najít dostatečný prostor pro řeky ve městech a umožnit tak vyrovnaní povodňových vln v rozšířeném říčním korytě. Měl by také poskytovat bezpečná řešení konstrukce pobřežní linie ve městech u moře. Priorita v urbanistickém rozvoji by měla být dána oblastem s nejmenšími riziky. Tato dvě opatření nejsou krátkodobá, a proto je nutné provést i další, neméně důležité kroky.

Bylo navrženo, aby rozvojové projekty byly doprovázeny hodnocením rizik povodní a odtoku, a to úměr-

ně měřítku a povaze projektu a hrozícímu riziku. Z velké části nejisté a pravděpodobně zvyšující se riziko povodní vyžaduje preventivní bezpečnostní přístup. Principy udržitelného rozvoje vyžadují, aby se riziko povodní buď bylo možné vyhnout, nebo aby je bylo možné řídit.

Regionální a místní orgány hrají klíčovou roli a mají primární odpovědnost za politiku řízení povodní a územní plánování ve svých regionech. Příslušné orgány územního plánování s podporou centrální vlády by měly řídit rozvoj takovým způsobem, aby bylo riziko ve zranitelných oblastech redukováno.

Povodí řek a povodně, pokud k nim dojde, se rozprostřou mimo jakékoli administrativní hranice. Prevence povodní a ochrana před nimi tedy vyžaduje meziregionální, přeshraniční a mezinárodní spolupráci, aby bylo dosaženo efektivního a udržitelného výsledku. Nedávné povodně v Evropě vzbudily toto vědomí, na základě kterého byly vytvořeny nové struktury úspěšné spolupráce, a upozornily i na to, že některé takové struktury existovaly již dříve.

Hlavními body v oblasti evropské spolupráce na poli prevence povodní a ochrany proti povodním jsou otázky solidarity a udržitelnosti, které nelze od sebe oddělovat. Škody, které utrpí méně rozvinuté regiony Evropy a její chudší obyvatelé při povodních, jsou daleko obtížněji napravitelné, než škody v rozvinutých oblastech, a to vzhledem k nedostatku financí, materiálu i lidských zdrojů.

Z různých úhlů pohledu – nevyjímaje sociální aspekt – by měla být značná pozornost při řízení povodní věnována povodím hraničních řek, především těch, které spojují regiony s výrazně nerovnoměrným rozvojem, přičemž je třeba zvláště zmínit tři typy evropských hranic: vnější hranice okrajových členských států Rady Evropy, nové vnější hranice rozšířené Evropské unie a hranice mezi starými a novými členy Evropské unie.

Konference ve Wroclawi volala po konzistentní celoevropské akci na poli integrovaného řízení povodní. Uvážíme-li roli politiky územního rozvoje v tomto ohledu, jeví se jako nejvhodnější rámec pro takovou akci CEMAT. Proto by ministři na 13. zasedání měli zvážit patřičnou iniciativu.

2. Syntéza národních příspěvků k zavádění Řídících principů

V průběhu první poloviny roku 2003 proběhl v členských státech CEMAT průzkum zaměřený na zavádění Řídících principů. Do 25. 6. přicházely na sekretariát dotazníkové odpovědi. Syntéza těchto odpovědí, která je dále prezentována, je založena pouze na faktech čerpaných z těchto zodpovězených dotazníků. Obecnější aspekty a závěry jsou uvedeny na konci každé kapitoly.

2.1 Zajištění udržitelného rozvoje podle konceptu Lublaňské deklarace o územní dimenzi udržitelného rozvoje

Konference v Riu v roce 1992 měla významný vliv na veřejnou politiku na celém světě. Zvláště v Evropě se koncepce udržitelného rozvoje dostala do legislativy a na různých úrovních začaly být vyvíjeny strategie. Agenda 21 významně přispěla k propagaci udržitelného rozvoje na místní a regionální úrovni.

2.1.1 Národní strategie udržitelného rozvoje

V řadě evropských zemí byly vypracovány a přijaty v průběhu devadesátých let národní strategie a politiky vztahující se k udržitelnému rozvoji. To se stalo například:

- v Rakousku – „Rakouská strategie pro udržitelný rozvoj“ schválená 2002;
- v Dánsku – „Národní strategie pro udržitelný rozvoj“;
- ve Španělsku – „Španělská strategie pro udržitelný rozvoj“ (EEDS);
- ve Francii – „Národní strategie pro udržitelný rozvoj“;
- v Moldávii – „Moldova 21“ – komplexní národní strategie pro udržitelný rozvoj, identifikující hlavní cíle a orientace pro reformu celé řady aktivit, včetně územního plánování.

Tyto národní strategie jsou poněkud obecné a komplexní. Věnují pozornost územním aspektům, ale také řadě jiných aspektů odvětvových politik.

2.1.2 Příspěvek národních politik územního plánování udržitelnému rozvoji

Specifická role politik územního rozvoje a plánování jako nástroje implementace udržitelného rozvoje je podporována prostřednictvím jiných nástrojů a procedur, které mohou koexistovat s národními strategiemi pro udržitelný rozvoj a doplňovat je:

a) Národní územně plánovací legislativa

Na prvním místě je třeba zmínit územně plánovací legislativu na národní úrovni. Řada zákonů o územním plánování byla v posledních letech upravena tak, aby zahrnovala cíle udržitelného rozvoje, stejně jako byla upravena související ustanovení pro jeho zavádění. Je možné zmínit následující příklady:

- nedávno přijatý zákon o územním plánování v Bosně a Hercegovině zajišťuje plánované řízení, využívání a ochranu území jako zvláště cenného a omezeného statku;
- bulharský zákon o regionálním rozvoji (přijatý v roce 1999) a zákon o územním plánování (přijatý v roce 2001) podporuje udržitelný a vyvážený rozvoj území;
- chorvatský zákon o územním plánování obsahuje cíle, patřící mezi jinými do oblasti plánování udržitelného rozvoje, rozumného využití a ochrany území;
- v České republice se připravuje stavební zákon, který podporuje principy udržitelného rozvoje jako rovnováhu mezi ekonomickými, sociálními a ekologickými komponentami;
- v Dánsku zajišťuje zákon o plánování syntézu zájmů společnosti s aspekty využití půdy a přispívá k ochraně přírody země a životního prostředí tak, aby byl zajištěn udržitelný rozvoj společnosti s ohledem na životní podmínky lidí a na ochranu a zachování zvěře a přírody;
- ve Finsku obsahuje zákon o využití půdy a výstavbě, přijatý v roce 2000, ustanovení pro vypracování národních směrnic využití půdy (viz níže) na základě principů udržitelného rozvoje;
- ve Francii je princip udržitelného rozvoje obsažen v názvu „Národní zákon pro udržitelné plánování a rozvoj území“;
- v Německu se Federální zákon o územním plánování, který byl z velké části doplněn v roce 1998, zabývá v prvním odstavci předmětem udržitelného rozvoje;
- v Irsku byla myšlenka udržitelného rozvoje zanesena do irského plánování využití půdy prostřednictvím konsolidovaného zákona o plánování a rozvoji 2000;
- rumunský Národní zákon o regionálním a urbanistickém plánování stejně jako zákony upravující národní rozvojový plán odrážejí myšlenku udržitelného rozvoje a přispívají k jeho zavedení;
- v Ruské federaci je princip udržitelného rozvoje oficiálně stanoven článkem 1 Ruského zákoníku urbanistického plánování a jeho definice zní: „Rozvoj oblastí a komunit prostřednictvím urbanistického plánování zaměřený na poskytování příhodných životních podmínek obyvatelstvu, včetně omezení negativních vlivů na životní prostředí, způsobených ekonomickými a jinými aktivitami, a racionální využívání životního prostředí v zájmu současné i budoucích generací“;
- slovinský nový zákon o územním plánování (přijatý v roce 2002) má za cíl zajistit udržitelný územní rozvoj;
- v bývalé jugoslávské republice Makedonii definuje zákon o územním a urbanistickém plánování základní roli systému územního plánování jako plánování a řízení území státu tak, aby poskytovalo podmínky pro správu ochrany a řízení území jako obzvláště cenného a omezeného národního statku. Současně stanoví, aby tak byly vytvořeny podmínky pro sociální a ekonomický rozvoj, ochranu životního prostředí a racionální využívání přírodních zdrojů.

b) Nové typy územního plánování na národní úrovni

Politiky územního plánování a územního rozvoje stále více přispívají k udržitelnému rozvoji prostřednictvím zpracování nových typů plánů a plánovacích dokumentů na národní úrovni. Tyto plány a pro-

gramy mají obecně dlouhodobý a komplexní charakter a jejich cílem je podpora strategických přístupů:

- V Arménii byl přijat na základě vyhlášky v roce 2002 nový národní program s názvem „Projekt obecného vývoje“. Jedná se o analytický, permanentně fungující a periodicky aktualizovaný programový dokument, který indikuje obecné směry státní politiky v oblasti územního plánování a urbanistického rozvoje, jehož cílem je definovat základní zaměření územního rozvoje a přispět k vyváženému vývoji území, společně s vytvořením příhodných životních podmínek a zajištěním předpokladů pro udržitelný rozvoj sídel a přírodního a kulturního dědictví.
- Rakouský Koncept územního rozvoje byl revidován v roce 2001. Podporuje mezi jiným udržitelné využívání přírodních zdrojů a vyvážený regionální rozvoj a sociální integraci.
- V Bosně a Hercegovině Územní plán federace na období 2003-2023 určuje dlouhodobé cíle a opatření územního rozvoje v souladu s plánovaným udržitelným rozvojem a se závazkem k vyvážení ekonomických, sociálních a ekologických komponent. S uvážením přírodních, kulturních, historických a krajinných hodnot specifikuje Územní plán federace základní principy územní organizace, účely územního rozvoje, ochranu, využití a účel území. Zavádění územního plánu bude každé dva roky monitorováno a systém implementace bude adekvátně upravován.
- V Bulharsku je nutné vypracovat na základě Zákona o územním rozvoji a plánování (2001) národní územně plánovací program. Ten bude celý založen na principech udržitelného rozvoje. Bude snaha o provázání s Národním plánem ekonomického rozvoje.
- V Chorvatsku jsou územně plánovací dokumenty přijímány na národní úrovni: Národní strategie územního plánování, Územně plánovací program a dvouletý Akční plán na zlepšení území. Tyto tři dokumenty, které jsou odvozeny od zákona o územním plánování, respektují principy udržitelnosti.
- V České republice bude Politika územního rozvoje, jako národní dokument, vypracována Ministerstvem pro místní rozvoj a schválena vládou. Zvažuje se zřízení Vládního výboru pro udržitelný rozvoj.
- V Dánsku byla v květnu 2003 publikována národní plánovací zpráva vlády „Vyvážený rozvoj v Dánsku – co je potřeba udělat?“. Územní plánování by mělo zajistit, aby priority stanovené ve zprávě přispěly ke zlepšení územní kvality měst a venkovských oblastí a podpořily regionální rozvoj jako celek. To by mělo být provedeno v souladu se strategií vlády o udržitelném rozvoji.
- V listopadu 2002 stanovila finská vláda první Národní směrnici o využívání půdy. Jedná se o legislativně závazný plánovací nástroj. Směrnice definuje národně i mezinárodně významné otázky a podporuje udržitelný rozvoj. Dalším hlavním cílem je řádně reagovat na hlavní výzvy a problémy v oblasti využití půdy.
- V Německu je udržitelný územní rozvoj podporován již od doby navrhování pravidel pro národní územní plánování. Zatímco federální úroveň má pouze kompetenci nastavení rámce, spolkové země jsou odpovědné za regionální plánování a rozvoj s účastí regionů a obcí.
- V Maďarsku respektují Národní koncepce územního rozvoje a Národní územní plán principy udržitelného rozvoje. Národní koncepce územního rozvoje (přijata v roce 1998) stanoví základní trendy a cíle pro regionální rozvoj a poskytuje rámec pro regiony, okresy a mikroregiony k vypracování jejich vlastních rozvojových koncepcí a programů. Národní územní plán (přijatý v roce 2003) je navržen tak, aby specifikoval dlouhodobé územní struktury země (dopravní a veřejné sítě, urbanizované, zemědělské a přírodní oblasti) a nabídnul tak komplexní pravidla pro využití půdy, zachování a ochranu přírodních zdrojů a pro zajištění obecných technických a ekologických podmínek rozvoje.
- V Irsku byla nedávno přijata Národní územní strategie. Strategie je dvacetiletým plánovacím rámcem navrženým tak, aby bylo zajištěno, že každá část země rozvine svůj plný potenciál. Strategie ukazuje, jak bude mobilizována posílená síť měst a obcí společně s venkovskými komunitami a jejich zdroji a doplněna adekvátní sociální a fyzickou infrastrukturou tak, aby bylo dosaženo vyváženějšího rozvoje v zemi.

- V Lucembursku byl v květnu 2003 přijat Programme directeur. Stanoví prioritní cíle územního plánování stejně jako opatření nezbytná pro jejich zavedení. Principy udržitelnosti jsou zohledněny takovým způsobem, že je možné považovat Programme directeur za doplněk národního plánu udržitelného rozvoje.
- Na Maltě existuje vize nového Strukturálního plánu, v současné době korigovaného, která chce zlepšit kvalitu života na ostrovech prostřednictvím sociálního a ekonomického rozvoje a prostřednictvím dozoru nad životním prostředím v rámci udržitelného rozvoje, včetně integrace klíčových komponent: ekonomické, ekologické, sociální a kulturní udržitelnosti.
- V Nizozemí stanoví dokument Národní politiky územního plánování hlavní principy a směrnice pro národní politiku územního plánování ve středně a dlouhodobém horizontu. Aktuální pátý dokument Národní politiky územního plánování věnuje značnou pozornost principům udržitelnosti.
- V Rumunsku bylo iniciováno zpracování Národního plánu územního plánování v roce 1992. Tento plán je zaměřen na flexibilní přístup ve formě sady právních dokumentů. Doposud bylo zpracováno a schváleno pět tematických sekcí (doprava, voda, chráněná území, sídelní struktury a oblasti ohrožené přírodními riziky). Všechny jsou založeny na principech udržitelného rozvoje.
- V Ruské federaci, i když samotný termín udržitelný rozvoj je stále používán zřídka, odráží Obecný program osídlení, což je základní dokument nastiňující směrnice pro veškeré územní aktivity v zemi, myšlenky odpovídající podstatě udržitelného rozvoje.
- Ve Slovinsku bude úsilí o udržitelný územní rozvoj vyjádřeno nejlépe ve Strategii územního rozvoje, která je hlavním národním dokumentem k řízení územního rozvoje.
- V bývalé jugoslávské republice Makedonii připravuje Ministerstvo životního prostředí a územního plánování jednotnou národní strategii územního rozvoje (územní plán Makedonie). Navíc se připravuje série tematicky zaměřených odvětvových plánů, v nichž se respektují principy udržitelného rozvoje.
- v Anglii vydává vláda Směrnice k politice plánování (PPG), které mají pomáhat plánovacím orgánům při zpracovávání jejich rozvojových plánů. Především směrnice PPG1, která stanoví principy podporující současný systém, odráží různé komponenty udržitelného rozvoje.

2.1.3 Role politik územního plánování a rozvoje na regionální a místní úrovni s ohledem na udržitelný rozvoj

Na regionální a místní úrovni byly v evropských zemích vyvinuty četné iniciativy Agendy 21 k podpoře udržitelného rozvoje. Navíc hrají politiky územního rozvoje na regionální a místní úrovni hlavní roli v podpoře udržitelného rozvoje.

a) Regionální úroveň

Regionální úroveň je obzvláště významná v zemích s federální nebo silně decentralizovanou strukturou:

- Ve valonské části Belgie přispívá Regionální plán územního rozvoje (SDER) k různým aspektům udržitelného rozvoje (kontrola urbanizace, městske-venkovská partnerství, rehabilitace opuštěných míst, zlepšení kvality života a poskytování základních služeb, podpora ekonomických aktivit, zlepšení dostupnosti atd.).
- V Německu jsou spolkové země (Länder) odpovědné za územní rozvoj na svých teritoriích. Podporují udržitelný rozvoj prostřednictvím zákonů o regionálních plánech, programů regionálního plánování a rozvoje a prostřednictvím směrnic o plánech a výstavbě.
- V Norsku je 19 okresů do značné míry odpovědných za komplexní plánování okresu zaměřeného na koordinaci hlavních cílů a aktivit v rámci okresu na základě udržitelného rozvoje.
- V Ruské federaci některé regiony již zahrnují princip udržitelného rozvoje, odvozený z Řídících principů, do jejich konceptů, nebo jej použily jako referenci.

- Ve Španělsku je územní plánování veřejnou funkcí, která je svěřena jednotlivým regionům. Všechny regiony na sebe převzaly tuto pravomoc v celé šíři: legislativní, regulační a exekutivní. Ústava nepřirazuje územnímu plánování striktní definici; ponechává jeho formu otevřenou vůli regionů (statutární autonomie) v rámci omezení odvozených z rozdělení odpovědností mezi stát a regiony. V každém případě je význam podobný konceptu danému Evropskou chartou pro územní plánování v Radě Evropy. Některé aspekty Řídících principů jsou také zdůrazněny v aktivitách územního rozvoje regionů tak, aby přispěly ke konfiguraci nového rámce pro územní plánování, jak vyžaduje udržitelnost.
- Ve Švýcarsku mají kantony v oblasti územního plánování široké statutární pravomoci. Vypracovávají Plan directeur, který musí respektovat ustanovení federálního zákona o územním plánování, v němž se do značné míry princip udržitelnosti odráží.
- Ve Walesu má Národní shromáždění specifické povinnosti týkající se udržitelného rozvoje, a to na základě zákona vlády Walesu z roku 1998. Národní shromáždění Walesu rozhodlo připravit územní plán pokrývající celou zemi. Plán bude odrážet a formulovat statutární povinnost shromáždění s ohledem na udržitelný rozvoj.

Také v zemích s méně decentralizovanou tradicí je udržitelnost podporována aktivitami územního plánování na regionální úrovni:

- V Arménii je základ regionální urbanistické ekologie vytvořen územním plánováním jednotlivých regionů (marzes nebo skupinami marzes). Bere v úvahu komplexní interakce mezi společnostmi a přírodou a pokrývá nejenom urbanizovaná sídla a jejich sféry vlivu, ale i venkovské oblasti a rekreační zóny.
- V Bosně a Hercegovině musejí všechny kantony zpracovat své územní plány s tím, že přebírají a dále rozpracovávají plánovací rozhodnutí přijatá v Územním plánu federace, v souladu s udržitelným rozvojem a s návrhy řešení vyvážených ekonomických, sociálních a ekologických komponent.
- V Bulharsku mají regionální orgány statutární pravomoci v oblasti implementace politik územního plánování s cílem zajistit udržitelnost národního území.
- V Dánsku vypracovává 12 regionálních plánovacích orgánů plány, které musejí respektovat ustanovení Zákona o národním plánování. Ten podporuje integrovaný přístup a udržitelnost.
- Ve Finsku je regionální plánování, především regionální plány využití půdy, primární formou plánování při podrobném rozpracovávání Národních směrnic o využití půdy. Na regionální úrovni mohou být směrnice harmonizované s regionálními stejně jako s místními cíli.
- V Lucembursku je cítit potřeba vytvořit střední plánovací úroveň mezi úrovní státní a úrovní jednotlivých obcí. Regionální územní plán je zpracováván meziobecními orgány. Integruje možnosti definované na národní úrovni (národní územní program, odvětvové plány). Integrovaný přístup na regionální úrovni pravděpodobně bude upřednostňovat v budoucích koncepcích územního rozvoje Lucemburska udržitelnost.
- V Nizozemí odráží regionální plán, který je vlastně nejdůležitějším nástrojem dostupným pro provinční orgány k prezentování jejich politik územního plánování, národní plánovací filosofii založenou na koncepci udržitelnosti.
- Ve Francii zpracovávají regionální orgány Regionální plán a program rozvoje (SRADT) v souladu s ustanoveními národního zákona o udržitelném plánování a rozvoji území.
- V Norsku se zpracovává komplexní plán na úrovni okresu, který musí také na této úrovni koordinovat národní politiky.
- V Anglii bude stávající Směrnice regionálního plánování nahrazena statutárními Regionálními územními strategiemi (RSS). RSS regionu stanovuje širokou rozvojovou strategii pro daný region na období 15–20 let a podrobně plánuje příspěvek k udržitelnému rozvoji národa.

b) Subregionální a místní úroveň

Příspěvek plánování na subregionální a místní úrovni k udržitelnému rozvoji je obdobně důležitý. Obecně se daří dosahovat postupného pokroku ve směru odklonu politiky od pouhé kontroly využití půdy ke komplexnějším strategiím:

- V Arménii se právě vyvíjí nová generace místních plánů. V průběhu posledních let byly provedeny experimentální projekty na příkladu pěti komunit. Obtíže jsou zmiňovány zejména ve vztahu k vážným porušením předpisů o urbanistickém rozvoji.
- Ve valonské části Belgie byly v nedávné době upraveny předpisy týkající se plánů využití půdy (Plans de secteur) (1997, 2002) tak, aby zahrnovaly ustanovení zaměřená na zvýšení udržitelnosti.
- V Bulharsku se v současné době zpracovává řada obecných územních plánů pro velká města (Sofie, Plovdiv, Varna), které budou respektovat princip udržitelnosti. Dalším prvkem, který pravděpodobně přispěje ke zvýšení udržitelnosti na místní úrovni, je závazek monitorovat každým rokem implementaci obecného územního plánu.
- V Chorvatsku se používají územní plány regionů, které mají komplexní charakter, jako základ pro přípravu nové generace územních plánů pro města a obce.
- Nové přístupy v oblasti místního rozvoje je možné sledovat i v České republice, kde se obce dobrovolně seskupují do mikroregionů, v rámci kterých potom řeší otázky plánování, rozvoje a investic.
- V Dánsku v průběhu první poloviny volebního období každé obecní zastupitelstvo publikuje politickou strategii obecního plánování a určuje rozsah, ve kterém by měl být obecní plán změněn.
- Ve Finsku získávají místní řídicí plány na významu v momentě, kdy jsou konkretizovány Národní směrnice o využití půdy a regionální plány využití půdy do podoby plánů místní úrovně.
- V Německu mají obce daleko k dosažení nezávislosti a odpovědnosti za plánování ve své oblasti či plánování cílů z jiných úrovní plánování, které jsou zpracovávány za účasti všech partnerů ze všech úrovní. Často dochází ke konfliktům zájmů mezi základními myšlenkami regionálního plánování spolkových zemí (Länder) a rozvojovými koncepcemi obcí. V některých spolkových zemích v devadesátých letech vyvstala debata o nových formách regionální spolupráce ve vztazích město – země.
- V Moldávii se podporuje názor, že místní územní plánování by mělo mít interdisciplinární a integrovaný charakter, který přispívá k udržitelnosti.
- Ve Švýcarsku se připravuje nová politika městských aglomerací, která bude mít komplexnější a integrovanější charakter.
- V Anglii předpokládá návrh zákona o plánování a o nuceném výkupu pozemků na místní úrovni náhradu různých typů rozvojových plánů, které v současnosti existují jednou formou plánu, který bude znám jako Místní rámec rozvoje (LDF). LDF bude územním v tom smyslu, že politiky v něm obsažené nemusejí být nezbytně vyjádřeny zcela nebo přímo v termínech využití půdy. Je nutné, aby tyto rámce odpovídaly regionálním územním strategiím stejně, jako aby doplňovaly rámce sousedících orgánů a zajišťovaly tak postupnou realizaci cílů udržitelného územního rozvoje.

2.1.4 Příspěvek transnárodního a přeshraničního územního plánování k udržitelnému rozvoji

Transnárodní a přeshraniční spolupráce na poli územního plánování získává na významu jako faktor udržitelnosti. Tento vývoj byl zmíněn ve velkém počtu národních zpráv (Bulharsko, Chorvatsko, Finsko, Francie, Německo, Lucembursko, Moldávie, Norsko, Rumunsko, Slovinsko, bývalá jugoslávská republika Makedonie atd.).

Transnárodní a přeshraniční spolupráce je podporována fondy EU (INTERREG, PHARE, TACIS, ESPON).

Obzvláště zajímavý aspekt se týká transnárodních pilotních projektů zaměřených na zavádění Řídících principů a na příspěvek k udržitelnosti územního rozvoje. Pod záštitou Rady Evropy se německo-ruská spolupráce zaměřuje na podporu a školení v rámci dvou ruských regionů (oblast Moskvy a oblast Petrohradu) při zakládání struktur udržitelného regionální plánování. Doposud byla tato spolupráce úspěšně rozvíjena. Pod záštitou Rady Evropy byla také zahájena transnárodní spolupráce v údolí Tisza/Tisa, která zahrnuje 6 zemí.

V řadě zemí byly vyvinuty národní strategie udržitelného rozvoje. Jsou poněkud komplexní a hlediska územního plánování v nich představují pouze jednu část řešených problémů. Často jsou tyto národní strategie zpracovávány ministerstvy zodpovědnými za životní prostředí.

Podpora udržitelného rozvoje prostřednictvím politik územního plánování a rozvoje má obecně dlouhodobější a strukturální charakter. V řadě zemí byl cíl udržitelného rozvoje zaveden v nedávné době do legislativy o územním plánování. Je možné sledovat, že se tak stalo často v zemích střední a východní Evropy, které přijaly moderní legislativu o územním plánování v devadesátých letech. Navíc řada západoevropských zemí aktualizovala svoji legislativu o územním plánování tak, že do ní zavedla cíl udržitelného rozvoje. Zavedení udržitelného rozvoje do územního plánování je doprovázeno vznikem nových typů plánů, především na národní úrovni, s dlouhodobým a integrativním charakterem a s podporou strategických přístupů. Charakteristickými rysy těchto přístupů, které se objevují jak v západní, tak ve východní Evropě, je lepší integrace mezi územním plánováním a regionální politikou nebo mezi územním plánováním a ochranou životního prostředí, stejně jako zvažování územní dimenze odvětvových politik.

Podobný vývoj je možné pozorovat v aktivitách územního plánování na regionální úrovni, především (ale ne pouze) v zemích s federální nebo silně decentralizovanou strukturou. V řadě zemí střední a východní Evropy je třeba regionální úroveň posílit, což je podmínkou pro efektivní vliv politik územního plánování na udržitelný rozvoj.

Na místní úrovni lze v řadě zemí pozorovat velkou dynamiku směřovanou k odklonu od striktní kontroly využívání půdy k více propracovaným rozvojovým strategiím s udržitelným charakterem. Iniciativy Agendy 21 měly významný vliv na tento vývoj. Rozvíjí se také více funkční přístupy na úrovni městských aglomerací.

2.2 Zavádění Řídících principů (GPSSDEC-CEMAT)

Obecný vývoj územního plánování v Evropě směrem k významnějšímu přispění k udržitelnému rozvoji je velmi ovlivněn přijetím Řídících principů členskými státy. V zemích EU hrály také významnou roli v tomto vývoji perspektivy ESDP.

Zavádění Řídících principů v členských státech Rady Evropy bude dále v textu rozebráno podrobněji.

2.2.1 Zavádění tematických aspektů Řídících principů

a) Podpora územní koheze prostřednictvím vyváženějšího sociálního a ekonomického rozvoje regionů a zlepšené konkurenceschopnosti

- V Rakousku se pokouší „Rakouská koncepce územního rozvoje 2001“ propagovat Rakousko jako obchodní místo v Evropě.
- Ve valonské části Belgie je cílem SDER posílit strukturálně slabší regiony, především ty se starým průmyslem.
- V Bosně a Hercegovině Územní plán podpoří již započatý proces polycentrického územního rozvoje, zdůrazní rozvoj regionů (makro i mikro regionů) a podpoří rozvoj zaostalých regionů. Každý region (kanton) bude formulovat svůj vlastní regionální rozvoj v souladu s národními cíli.

- V Bulharsku je podpora územní koheze prostřednictvím socio-ekonomického rozvoje jedním z hlavních cílů zákona o regionálním rozvoji (1999). Zákon podporuje rozvoj regionů, které čelí specifickým problémům: horské oblasti, venkovské oblasti, hraniční oblasti, oblasti ekonomické obnovy.
- V Chorvatsku zahrnují základní územně plánovací principy zejména jednotný ekonomický, sociální a kulturní rozvoj území státu se zvláštním zřetelem na rozvoj místních územních zvláštností. Specifickým cílem územního plánování je rekonstrukce a rozvoj oblastí zasažených válkou.
- V České republice byl v roce 2000 schválen zákon o podpoře regionálního rozvoje, na jehož základě je udělována podpora ekonomicky slabším a strukturálně postiženým regionům. Byl zpracován celonárodní dokument s názvem „Strategie regionálního rozvoje“, navazující na regionální strategie.
- V Dánsku se Národní plánovací zpráva soustřeďuje na vyvážený rozvoj v zemi a stanoví, že lidem by měly být zajištěny dobré a rovné životní podmínky bez ohledu na to, kde v Dánsku žijí. Vláda se snaží zajistit, aby regionální rozvoj vedl k menším nerovnoměrnostem ve službách, zaměstnanosti a ekonomických podmínkách v dánských regionech.
- Ve Finsku obhájí Národní směrnice o využívání půdy dobře fungující regionální strukturu a zaměřuje se na podporu vyváženého rozvoje regionů využitím existujících struktur a silných stránek jednotlivých oblastí.
- Ve Francii propaguje národní regionální politika rozvoj omezeného počtu velkých regionálních pólů, které by měly působit jako protiváha růstu oblasti Paříže a směřovat rozvoj ve svých vlastních oblastech. Namísto jednotného rozdělování regionálních stimulů do problémových oblastí podporuje současná politika projekty se strukturálním charakterem, které mají původ na regionální nebo místní úrovni.
- V Německu podporuje Federální zákon o územním plánování rovné životní a pracovní podmínky ve všech regionech. Existuje společná regionální politika, definovaná a zaváděná společně federální vládou a spolkovými zeměmi.
- V Maďarsku sloužily Řídící principy jako vodítko pro zpracování Národní koncepce územního rozvoje a Národního územního plánu. Národní rozvojová koncepce stanoví základní cíle pro regionální rozvoj a poskytuje rámec pro regiony, okresy a mikroregiony k vypracování jejich vlastních rozvojových koncepcí a programů.
- V Irsku zahrnuje Národní územní strategie rámec územního plánování, který bude podporovat vyvážený rozvoj.
- V Lucembursku podporuje a přispívá národní Plan directeur, stejně jako odvětvové plány, k územní kohezi. Integrovaná koncepce „Doprava a regionální plánování“, která se právě zpracovává, bude hrát významnou úlohu ve vyváženějším rozvoji.
- Na Maltě se zabývá Strukturální plán územními požadavky pro sociální a ekonomický rozvoj na národní úrovni. Podporuje integrovaný přístup, který zohledňuje význam územní diverzity. Tento přístup zajišťuje lepší územní kohezi a vyvážený sociální a ekonomický rozvoj.
- V Norsku se vláda zaměřuje na snížení nerovností v ekonomickém a sociálním rozvoji mezi jednotlivými regiony. Realizuje několik programů zaměřených na udržení současné struktury osídlení, ekonomický růst a životaschopné místní komunity ve všech částech země. Okresy Finnmark a severní část Troms vytvořily zvláštní akční zónu, ve které se poskytují určité výhody jednotlivcům i podnikatelským subjektům.
- V Rumunsku závisí správné zavedení Řídících principů ve smyslu územní koheze a konkurenceschopnosti na dobrém spojení mezi plány územního rozvoje a regionální rozvojovou politikou. Dobrým příkladem meziministerské spolupráce je zavádění programů EU – SAPARD a ISPA.
- V Ruské federaci řeší Obecný program osídlení nerovnoměrnosti mezi ruskými regiony v demografické, sociální, ekonomické a ekologické oblasti na pozadí přechodného období (úpadek plánované

ekonomiky, geopolitické a politické změny, migrace a geografické přesuny materiální výroby).

- Ve Slovinsku je podporován vyváženější rozvoj prostřednictvím polycentrického územního a urbanistického rozvoje. Zvláštní pozornost je věnována hraničním regionům.
- Španělská Strategie územního rozvoje zdůrazňuje konsolidaci vyváženějších územních struktur a dynamiku. To znamená mimo jiné udržování a zlepšování kvality a atraktivity nejslabších oblastí (křehkých venkovských oblastí, periferních teritorií).
- Ve Švýcarsku řeší Národní směrnice organizace švýcarského území také otázky vztahující se ke konkurenci při umísťování podnikatelských aktivit, k regionálním nerovnostem, k národní kohezi. Národní regionální politika je v současnosti revidována tak, aby přinesla a podpořila inovace a podnikání v regionech.
- V bývalé jugoslávské republice Makedonie je jedním ze základních principů územního plánování jednotný ekonomický, sociální a kulturní rozvoj národního území se zvláštním zřetelem na rozvoj regionálních územních zvláštností.

Hlavní otázkou v této oblasti je vztah mezi cíli územního plánování a cíli regionální politiky. Ve většině zemí patří tyto dvě oblasti veřejné politiky do odpovědností různých ministerstev. V řadě zemí se začíná jasně projevovat konvergence cílů, fakt, který by měl přispět k silnější územní kohezi. Stále však chybí silnější komplementarita a synergie mezi jednotlivými nástroji a opatřeními používanými k dosažení společných cílů. Je také pravdou, že v některých zemích není koherence mezi oběma poli veřejných politik stále úplně zajištěna.

b) Povzbuzení rozvoje generovaného městskými funkcemi a zlepšení vztahů mezi městem a venkovem

- V Arménii propaguje nový Obecný projekt vývoje vyvážený rozvoj systému osídlení.
- Rakouská Koncepce územního rozvoje 2001 zastává dynamický rozvoj městských regionů a obhájí je potřebu vedení.
- Ve valonské části Belgie obsahuje SDER několik opatření vztahujících se k městským sídlům. Podporuje rozvoj městských systémů, urbanistických funkcí a sítí měst a obcí. Zastává také kontrolovaný rozvoj městských aglomerací stejně jako rozvoj městske-venkovských partnerství.
- V Bosně a Hercegovině zajistí Územní plán lepší spojení mezi městskými a venkovskými oblastmi, především prostřednictvím plánování a zlepšení stávající dopravní infrastruktury. Navíc územní plány určitých oblastí poskytnou možnost ke zvýšení aktivit na venkově prostřednictvím rozvoje turistického ruchu, tradičních řemesel, revitalizace charakteristické venkovské architektury a tvorby nových pracovních míst.
- V Bulharsku se zpracovává v souladu s Řídícími principy řada obecných plánovacích programů pro velká města.
- Na Kypru definuje Politické prohlášení pro venkovské oblasti zóny využití pro většinu venkovských sídel a obcí a oblasti s výjimečnými přírodními hodnotami nebo výjimečnou hodnotou životního prostředí. Specifikuje také rámec politik umísťování širokého spektra různých typů rozvoje, včetně bydlení, komerčních aktivit, turistického ruchu, průmyslu a zemědělského využití půdy.
- V České republice, díky hustotě sídel, rozvinuté infrastruktuře a dobré dopravní dostupnosti není pociťován rozdíl mezi městy a venkovem jako velký problém. V kontextu tržní ekonomiky se zintenzivňují regionální rozdíly, nikoli však nějakým drastickým způsobem.
- V Dánsku podporuje Národní strategie udržitelného rozvoje přístup, že města a obce musejí zajistit rámec pro pokračující růst a musejí poskytovat atraktivní lokality pro rozvoj nových podnikatelských aktivit. S ohledem na sociální život, zástavbu a infrastrukturu musejí být města organizována a řízena s perspektivou značného snížení spotřeby zdrojů a snížení dopadů na životní prostředí. Růst měst by

měl být zvažován společně s venkovskými oblastmi tak, aby všechny oblasti v Dánsku byly dosažitelnými a atraktivními rozvojovými plochami. Většina rozvoje venkovských oblastí se předpokládá jako forma rozšiřování měst a vesnic.

- Ve Finsku navrhuje Národní směrnice o využití půdy rozvíjet městské regiony jako vyvážené entity a městská centra jako oblasti s diverzifikovanými službami a využitím pro bydlení a rekreaci a podporovat rozvoj sítí vesnic a diverzifikace podnikatelských činností, průmyslu a dalších aktivit na venkově.
- Ve Francii, navíc k podpoře omezeného počtu regionálních ekonomických pólů zmíněných výše, existuje národní priorita zaměřená na rozvoj meziobecní spolupráce na úrovni aglomerací a na venkově. To by mělo napomoci rozvoji polycentrické struktury a posílit funkce a konkurenceschopnost městských sídel.
- V Německu má polycentrický rozvoj systému osídlení dlouhou tradici. V devadesátých letech se vyvinula nová debata v některých spolkových zemích týkající se nových forem regionální spolupráce ve vztazích město – zázemí.
- V Maďarsku podporují národní cíle politiky územního plánování redukci přehnané centralizace v rámci regionu hlavního města Budapešti a rozvoj regionálních center. Navíc by měly být vytvořeny technické podmínky pro vytvoření vztahů mezi sídly a příležitostmi spolupráce.
- V Irsku podporuje národní Územní strategie integrované sítě „vstupních měst“, středisek, jiných měst, vesnic a venkovských oblastí, které se budou navzájem doplňovat a posilovat při cestě ve směru vyváženého rozvoje v rámci městských i venkovských oblastí, a ovlivní a podpoří tak vyváženější struktury rozvoje na národní úrovni.
- Na Maltě se Strukturální plán zaměřuje na přizpůsobení urbanistického rozvoje ve stávajících a plánovaných městských oblastech tak, aby obsahoval urbanistický růst a minimalizoval konflikty mezi využitím půdy a urbanizovanými oblastmi. To by mělo zajistit zlepšení životních a pracovních podmínek místních komunit. V tomto ohledu se proces revize Strukturálního plánu dotkl otázek spojených s tvorbou lepších sousedících území, rozvojem strategií integrované dopravy, posílením patřičného ekonomického rozvoje v historických městských centrech, posílením sociálních a obecních zařízení ve vhodných lokalitách a s modernizací klíčových oblastí zaměstnanosti. Venkovské a městské oblasti se stále více osamostatňují, především s ohledem na multifunkční funkce venkovských oblastí a příležitostí spojených s diverzifikací hospodářství. Příležitosti pro venkovské komunity zahrnují zlepšení příjmů zemědělců a zvýšenou životaschopnost hospodaření. Tato strategie také podporuje životnímu prostředí přátelskou agroturistiku a venkovskou turistiku, která může vyústit v rehabilitaci a zachování dědictví venkova.
- V Norsku jsou vyvíjena opatření k revitalizaci upadajících sídel a zvládnutí spotřeby půdy. Ve své zprávě „Zlepšování městského prostředí“ vláda stimuluje a podporuje rozvoj, který zajišťuje kvalitu života ve městech. Rozvoj udržitelných a konkurenceschopných měst vyžaduje dlouhodobou perspektivu, ve které zůstávají využití půdy a územní plánování důležitými nástroji.
- V Rumunsku zahrnuje Národní plán územního plánování sekci IV pojednávající o sítích sídel (již schválenou zákonem), která podporuje hierarchické sídelní systémy a pro každou kategorii stanoví požadovanou úroveň služeb a podmínek rozvoje a konkurenceschopnosti. Plán podporuje vztahy mezi sídelními centry a venkovskými oblastmi.
- V Ruské federaci obhájí národní politika územního plánování oživení středních a malých měst, především v centrální části Ruska, a formování integrovaného sídelního systému.
- Ve Slovinsku vede použití Řídících principů k rozvoji venkovských oblastí a jejich propojení s oblastmi městskými. Je považováno za nezbytné zabránit výskytu nových příměstských „ubytovacích“ částí na periferiích měst a rehabilitovat stávající rozptýlené budovy na periferii. Harmonický územní rozvoj by měl být zajištěn v oblastech se společnými rozvojovými problémy a potenciálem, především

v geograficky omezených oblastech (hranice, pobřeží, horské regiony), chráněných oblastech a oblastech ohrožených přírodními procesy.

- Ve Španělsku podporuje národní strategie udržitelného rozvoje potřebu vyváženější územní struktury osídlení.
- Ve Švýcarsku podporuje konfederace prostřednictvím Směrnic pro organizaci území Švýcarska rozvoj sítě měst, obcí a venkovských oblastí s cílem zredukovat regionální nerovnoměrnosti v rámci země stejně jako rozdíly mezi městy a venkovem a mezi centry a okrajovými částmi. Ve spolupráci s kantony a velkými městy podporuje konfederace novou politiku v měřítku aglomerací, která by měla usnadnit polycentrický vývoj, omezit rozšiřování městských aglomerací a podpořit spolupráci mezi městy pro vytvoření synergií. Jedním z cílů je také omezení dopravních přetížení ve městech, což by mělo přispět ke zvýšení jejich konkurenceschopnosti.
- V Anglii doporučuje Směrnice k politice plánování 1 (PPG 1) využívat již rozvinutých oblastí co nejefektivnějším způsobem, atraktivnit takové oblasti pro bydlení i práci. PPG 3 (Bydlení) podporuje udržitelný rozvoj bydlení, včetně cíle umístit 60 % nového rozvoje do opuštěných oblastí periferií měst a cíle vytvoření smíšených komunit. PPG 6 podporuje udržitelná centra měst.

Ve velkém počtu zemí západní, ale i střední a východní Evropy, je znatelný jasný vývoj směrem k vyváženější polycentrické sídelní struktuře a směrem k lepší funkční integraci mezi městskými a venkovskými oblastmi. Zásadní je vyhnout se přehnané koncentraci obyvatel a aktivit ve velkých metropolitních oblastech na úkor středně velkých měst. Na druhé straně je vynakládáno úsilí na definování plánovacích oblastí, které zahrnují jak městské, tak příměstské a venkovské zóny, aby byly podpořeny udržitelnější formy rozvoje.

c) Podpora vyváženější dostupnosti

- V Rakousku považuje „Rakouská koncepce územního rozvoje 2001“ intenzifikaci toků zboží a lidí za hrozbu, protože Rakousko je z tohoto pohledu tranzitní zemí. I když jsou doprava a mobilita důležitými prvky ekonomického rozvoje, měla by být podpořena řešení šetrnější k životnímu prostředí na základě kombinovaných systémů.
- Ve valonské části Belgie je cílem lepší integrace Valonska do panevropské sítě eurokoridorů. Malá a střední města by měla být lépe napojena na hlavní dopravní osy. Měly by být sníženy dopady dopravy na životní prostředí, především prostřednictvím rozvoje kombinovaných řešení.
- V Bosně a Hercegovině zahrnují cíle Územního plánu rozvoj spojení mezi různými regiony stejně jako rozvoj hlavních koridorů důležitých pro federaci. Existují dva hlavní koridory strategického významu pro federaci: východo-západní koridor mezi západní Evropou a jižním Balkánem a Řeckem, severo-j jižní koridor mezi střední Evropou a oblastí pobřeží Jadranu. Dálniční spojení Záhřeb – Bělehrad se právě buduje.
- V České republice byl v minulém režimu rozvinutý systém veřejné dopravy (autobusové). S ohledem na fakt, že zmíněný systém vyžaduje značnou finanční podporu z veřejných rozpočtů, jeho rozsah je redukován na úkor rozvoje automobilové dopravy, která generuje znečištění. Pokud jde o silnice, nikoli jejich hustotu, ale jejich technický stav a kapacitu, ty představují hlavní problém. Síť silnic pro motorová vozidla a síť dálnic má být dokončena v západo-východním směru (Olomouc – Ostrava) a v severo-j jižním směru (Praha – Linz).
- Ve Finsku obhajuje Národní směrnice o využívání půdy rozvoj dopravních systémů jako entit zahrnujících různé druhy dopravy, redukci potřeby dopravy a zlepšení bezpečnosti dopravy. Komunikační síť by měla být primárně zlepšena na základě stávajících hlavních dopravních os a sítí. Dále by měly být zajištěny možnosti rozvoje národně důležitých silnic, železnic, přístavů, letišť a hraničních přechodů.

- Ve Francii byly přijaty dva programy „Schémas de services collectifs“ na rozhraní mezi územním plánováním a sektorem dopravy: jeden pro nákladní a druhý pro osobní dopravu. Měly by být podporovány druhy dopravy šetrné k životnímu prostředí (železnice, říční plavba, námořní doprava, veřejná doprava). Dopravní politika by měla přispět k ekonomickému posílení metropolitních i periferních oblastí. Kombinované koridory evropského významu by měly přispívat k evropskému polycentrickému rozvoji a zároveň omezovat negativní vlivy na životní prostředí.
- V Maďarsku podporují cíle Národního územního plánu identifikaci nových rozvojových spojení a tras pro vytváření vyváženější územní struktury se zvláštním zřetelem na spojení východo-západní a severo-jihní, která mají doplňovat radiální strukturu; dále podporují kroky k účelové integraci do globálního a evropského komunikačního systému a k vytváření podmínek pro rovnost přístupu k infrastrukturním službám v celé zemi.
- V Irsku zdůrazňuje Národní územní strategie význam role, kterou hraje efektivní doprava a komunikace v atraktivitě místa pro lidi a investory. Strategie naznačuje rámec, ve kterém může být doprava a další spojení integrována v budoucí územní struktuře Irska. Ve vztahu k dopravním spojeníům bude dopravní rámec Národní územní strategie mezinárodně propojen prostřednictvím klíčových bodů, jako jsou letiště a přístavy na Severní Irsko, Spojené království, EU a širší globální ekonomiku.
- V Lucembursku se otázkami dopravy zabývá Odvětvový dopravní plán ve spojení s územním Programme directeur.
- Potenciál Malty jako vstupní brány do jiných zemí je veliký. Plánovací systém bere v úvahu požadavky na modernizaci existující infrastruktury, přístavů a letišť, aby bylo možné zlepšit spojení Malty se zbytkem světa. Potenciální sociální dopady a dopady na životní prostředí jsou řešeny v procesu hodnocení vlivů na životní prostředí a v procesu řízení a kontroly rozvoje. Navíc modernizace mezi-ostrovni dopravní infrastruktury mezi Maltou a Gozo je významným příspěvkem pro sociální a ekonomické účely. Zpracováváný Strukturální plán přijímá vizi integrované dopravní strategie, kterou je možné definovat jako komplexní balík opatření na rozšíření výběru dopravy a zabezpečení mobility způsobem, který je v souladu s udržitelným rozvojem. To znamená, že budoucí strategie bere v úvahu využití vhodných typů dopravy a vztahy mezi dopravou, využitím půdy, životním prostředím a sociálními a obecními zařízeními.
- V Norsku se v Národním plánu dopravy řeší také problémy dopravních přetížení a následných negativních vlivů na životní prostředí. Za posledních 30–40 let byly investovány velké prostředky do obchvatů měst (mostů, tunelů apod.). V současnosti se vláda zaměřuje na redukci používání osobních aut převedením většího objemu zboží a většího počtu lidí na železnice, moře a prostředky veřejné dopravy, především v městských oblastech. Ve většině částí země je těžké dosáhnout efektivní veřejné dopravy z důvodů topografie, rozptýlených sídel, nízké hustoty osídlení a dlouhých vzdáleností. Následkem toho je, že osobní automobilová a letecká doprava jsou z dlouhodobého pohledu do určité míry nutností.
- V Rumunsku je věnována sekce 1 Národního plánu územního plánování dopravě. Cílem je vyvážená dopravní infrastruktura na národní, regionální a místní úrovni, stejně jako integrace dopravních spojení s hlavní evropskou sítí.
- V Ruské federaci je hlavní prioritou rozvoj nových dopravních linek spojujících západní a východní části Ruska.
- Ve Slovinsku se priority soustřeďují na rozvoj silnic pro motorová vozidla tak, aby spojovaly Slovinsko s evropskými koridory X a V a přispěly k vyváženějšímu regionálnímu územnímu rozvoji prostřednictvím spojení středních a malých slovinských měst. Dalším cílem je rozvoj dopravních systémů šetrných k životnímu prostředí, včetně podpory veřejné osobní dopravy společně s urychleným rozvojem moderní železniční sítě. Zvláštní důraz je kladen na rozvoj sítě cyklostezek a pěších cest s napojením na evropské sítě dálkových sítí k podpoře ekologicky orientované turistiky a kvality života.

- Ve Švýcarsku je prioritou udržitelná mobilita, umožnění přístupu regionů k hlavní dopravní infrastruktuře a podpora rozvoje intermodální a kombinované dopravy. Je podporována úzká spolupráce mezi politikou územního plánování a dopravní politikou. Z tohoto pohledu je zpracováván odvětvový dopravní plán, který se zabývá především dopravní infrastrukturou. Cílem je koordinování integrace železnice a silniční dopravy do celkové politiky dopravy.
- V Anglii je jednou z priorit PPG1 zformování nové rozvojové struktury tak, aby byly minimalizovány nároky na dopravu.

V oblasti vyváženější dostupnosti se objevuje řada priorit, které jsou společné většině zemí. První je potřeba lepších a efektivnějších spojení s transevropskými sítěmi a hlavními koridory. To je považováno řadou zemí za důležitou podmínku evropské integrace a ekonomické prosperity. Druhá společná priorita se týká potenciálního vlivu rozvoje koridorů a hlavních spojení na rozvoj příslušných regionů. To je důležitý úkol pro územní plánování a rozvojové politiky. Třetí společnou prioritou je přesun dopravních toků na ekologicky šetrnější typy dopravy (námořní, železniční, říční plavbu) a rozvoj kombinované dopravy. Je přitom jasné, že v tomto směru hrají omezující roli různé ekonomické a geografické faktory.

d) Rozvoj dostupnosti informací a znalostí

- Ve valonské oblasti Belgie jsou prioritami SDER ustanovení o přístupu k informacím ve všech regionech, podpora rozhraní mezi poskytovateli informací a uživateli a výzkum a inovace na tomto poli, především v regionálních pólech a valonském Brabantsku.
- V Bosně a Hercegovině je rozvoj informační společnosti fenoménem, který má na zemi velký vliv. Rychle se na komerční bázi rozvíjí sektor telekomunikací. Stále více územně plánovacích institucí používá systémy GIS. V roce 1998 byla založena databáze, jejímž účelem je shromažďovat na jednom místě všechny informace vztahující se k území a životnímu prostředí. Bude využita pro rozvoj územního plánu i pro monitorování jeho zavádění.
- V České republice se rychle rozvíjejí telefonní a počítačové sítě na komerční bázi.
- Ve Francii se dva programy Schémas de services collectifs zabývají přístupem k informacím a znalostem: první se vztahuje k univerzitnímu vzdělávání a výzkumu. Podporuje promyšlenější a vyváženější organizaci v národním měřítku. Druhý se vztahuje k informacím a komunikaci. Podporuje rozvoj informační společnosti na demokratickém základě. Otázky přístupu k vysokorychlostním a širokopásmovým telekomunikačním sítím zde tvoří jádro problémů územního rozvoje.
- Na Maltě jsou státním i privátním sektorem poskytována zařízení ke zlepšení přístupu k informacím a znalostem. Rolí plánovacího systému je zajistit, aby se rozvoj spojený s informacemi a znalostmi (jako jsou např. telekomunikační zařízení) nedotkl kvality krajiny, stavu venkova a historického urbanistického charakteru.
- Ve Slovinsku je cílem zavedení elektronického obchodu a poskytování informací na všech úrovních a ve všech oblastech.
- Ve Švýcarsku definoval federální parlament v roce 1997 univerzální službu v oblasti telekomunikací. Podle této definice musí být na celém území Švýcarska jednotná cena a přístup k telefonu, faxu a internetu. Zabývá se i kvalitativními parametry.
- V bývalé jugoslávské republice Makedonii je jedním ze základních plánovacích principů založení územního informačního systému pro účely územního plánování, využití a ochrany území.

Lepší přístup k informacím a znalostem je považován mnohými zeměmi za důležitou podmínku ekonomické prosperity a územní koheze. Protože síly trhu hrají významnou roli v rozvoji těchto aktivit, pravděpodobně také mohou generovat nové regionální nevyváženosti. Pouze málo zemí se odvolává

na univerzální služby jako na důležitý prvek současných i budoucích politik územního rozvoje. Stále více zemí používá informační a komunikační technologie ke zlepšení a modernizaci systémů a metod územního plánování, především prostřednictvím zvýšeného využívání geografických informačních systémů a systémů interaktivního sběru dat.

e) Redukování škod na životním prostředí

- V Arménii je považována ekologická situace za akutní. Jsou vyvíjeny nové metody na efektivní řešení vážných problémů v otázkách životního prostředí.
- V Rakousku věnuje Koncepce rakouského územního rozvoje 2001 i Rakouská strategie udržitelného rozvoje zvláštní pozornost prevenci a redukcii škod na životním prostředí.
- Ve valonské části Belgie se otázkami životního prostředí zabývá SDER, a to v různých oblastech: ochrana populace před přírodními a technologickými riziky, rehabilitace opuštěných urbanizovaných a průmyslových zón, kontrola rozrůstání aglomerací, převádění dopravy na jiné druhy. Plány využití půdy v sobě integrují také specifická ustanovení zajišťující kvalitu životního prostředí.
- V Bosně a Hercegovině nabývá ochrana životního prostředí na významu. V tomto smyslu (navíc přijetím souboru zákonů o životním prostředí) podepsala Bosna a Hercegovina více než 20 mezinárodních konvencí. Byl přijat Národní akční plán pro životní prostředí (BiH-NEAP), který je územním a plánovacím dokumentem strategických akcí v oblasti ochrany životního prostředí. Hlavní cíle NEAP jsou: ilustrovat současnou situaci ve všech příslušných oblastech, identifikovat a analyzovat všechny hlavní problémy, podat jasný a podrobný popis příčin problémů, identifikovat potřebu udržitelného rozvoje a spojení se strategií na snižování chudoby a s metodou využívání přírodních zdrojů, definovat krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé cíle a priority, zajistit financování z vlastních zdrojů, od dárců a zahraničních partnerů.
- V Chorvatsku se jeden z hlavních územně plánovacích principů týká ochrany a zlepšování stavu životního prostředí.
- V České republice se životní prostředí postupně vylepšuje, a to zejména v oblastech čistoty ovzduší a čistoty vodních toků. Je tomu tak díky odsířování tepelných elektráren a výstavbě čističek odpadních vod.
- Ve Francii je snižování škod na životním prostředí společnou horizontální prioritou všech programů Schémas de service collectifs.
- V Lucembursku se otázkami životního prostředí zabývají dva národní odvětvové programy (Seveso – průmyslové závody a likvidace odpadů), které jsou spojeny s národním Schéma directeur.
- Na Maltě jsou ustanovení Strukturálního plánu stejně jako nové odpovědnosti v rámci MEPA užitečnými nástroji ke snížení a zmírňování negativních dopadů na životní prostředí, vyplývajících z rozvojových a lidských aktivit. Politika a legislativní mechanismy zahrnují: opatření pro lepší životní a pracovní podmínky, zastavení růstu aglomerací, ochranu dědictví a urbanistického charakteru, podporu adekvátní urbanistické koncepce a zlepšení občanského vybavení, prevenci a řešení problémů znečištění, otázky vzniku odpadů a likvidace toxických látek, ochranu krajiny a biodiverzity, správu a řízení venkova, revitalizaci existujících zastavěných struktur a řízení rozvoje ve venkovských oblastech.
- V Ruské federaci je jedním z hlavních cílů regionálního rozvoje eliminace následků technologických katastrof velkého rozsahu a vylepšení v oblasti ekologie průmyslových zón.
- Ve Slovinsku jsou hlavními cíli v politice územního rozvoje v oblasti životního prostředí zavedení principů ochrany životního prostředí na všech úrovních a ve všech oblastech, a to především prostřednictvím přípravy komplexního hodnocení dopadů na regionální a urbanistický rozvoj, na životní prostředí, ekonomické investice a na sociální přijatelnost všech významných infrastrukturních

i jiných projektů s vlivem na územní rozvoj. Od roku 1993 jsou všechna infrastrukturní zařízení národního významu plánována na úrovni územní implementace tak, aby bylo zhodnoceno a zváženo několik alternativních tras (silnic pro motorová vozidla, železnic, elektrických vedení atd.) s ohledem na dopady na regionální a urbanistický rozvoj, dopady na životní prostředí, ekonomické investice, technologické aspekty a sociální přijatelnost. Rozhodnutí vlády je proto založeno na komplexním zhodnocení dopadů plánovaného zařízení.

- Ve Švýcarsku je politika životního prostředí klíčovým prvkem politiky udržitelného rozvoje. Hlavními aspekty této politiky jsou: omezení dopadů nákladní kamionové dopravy na životní prostředí, aplikace principu znečišťovatel-plátce v oblasti znečišťujícího průmyslu a přijetí sociálních a ekonomických omezení v politice životního prostředí. Existuje úzký vztah mezi životním prostředím a politikami územního plánování. Obytné oblasti jsou chráněny před různými typy dopadů: znečištění ovzduší, hluk atd.

Existuje mnoho styčných míst mezi udržitelným územním plánováním a ochranou životního prostředí. Aktivita na tomto poli jsou preventivní i operativní. Na jedné straně by měla dlouhodobá vize a strukturální charakter územního plánování zabránit vzniku konfliktů ve využití půdy, degradaci území a zhoršování kvality života populace. Na straně druhé existují mnohé oblasti, a to jak v západní, tak i ve střední a východní Evropě, kde je nutné ozdravit životní prostředí prostřednictvím aktivních opatření (opuštěné městské, průmyslové a vojenské oblasti). Řada zemí postupuje těmito dvěma směry.

f) Zlepšování a ochrana přírodních zdrojů a přírodního dědictví

- V Arménii jsou zahajovány různé projekty týkající se ochrany a zlepšování přírodních zdrojů, jako například program udržitelného rozvoje řeky Hrazdan, obnovení ekologické rovnováhy v Dilijan, zpracování integrovaného plánu rozvoje pro povodí jezera Sevan.
- Rakouská strategie udržitelného rozvoje věnuje pozornost ochraně diverzity druhů a krajin.
- Ve valonské části Belgie obsahuje SDER priority vztahující se k ochraně území s velkou biologickou hodnotou, ke zlepšování přírodního dědictví a k ochraně vodních zdrojů.
- V Bosně a Hercegovině přikládá zákon o územním plánování zvláštní význam přírodnímu dědictví. Závazek přijetí územních plánů pro tyto oblasti je přiřazen na úroveň příslušných ministerstev. V průběhu procesu vývoje územního plánu FBiH budou existující národní parky valorizovány a nové parky společně s oblastmi zvláštních přírodních hodnot budou vymezeny (přírodní parky a jiná chráněná území).
- V Bulharsku v posledních letech probíhaly různé aktivity na zlepšení a ochranu přírodního dědictví: programy strategie a řízení povodí největších řek, pobřežních oblastí a horských oblastí. Aktivity zaměřené na ochranu biodiverzity probíhaly v horských oblastech (centrální Balkán, Strandža, Pirin). Konkrétní programy byly zpracovány pro řízení přírodních parků (Strandža, Rila, Vitoša, Pirin aj.).
- Chorvatsko má dlouhou tradici v ochraně přírodních zdrojů. S cílem zachování přírodní diverzity Chorvatska a v souladu s ustanoveními Zákona o ochraně přírody bylo vymezeno 8 národních a 10 přírodních parků. Tyto chráněné oblasti pokrývají asi 11 % celkové rozlohy Chorvatska. Aby bylo možné implementovat Evropskou konvenci o krajině Rady Evropy, Ministerstvo ochrany životního prostředí a územního plánování zahájilo pilotní projekt „Identifikace krajiny Makarska“.
- Na Kypru definuje Politické prohlášení pro venkovské oblasti zóny se zvláštní nebo výjimečnou hodnotou přírody či životního prostředí.
- V České republice existuje rozvinutý systém ochrany přírody. Existují 4 národní parky, 24 chráněných oblastí a několik stovek přírodních rezervací. Územní plány zahrnují vymezení územních systémů ekologické stability.

- Ve Finsku je cílem Národních směrnic o využití půdy zabezpečit dostupnost přírodních zdrojů pro budoucí generace, přispět k zachování národního kulturního dědictví, podporovat ochranu diverzity cenných a citlivých přírodních oblastí a podporovat zachování ekologických koridorů mezi chráněnými oblastmi.
- Ve Francii podporuje program Schémas de services collectifs o přírodních a venkovských oblastech dva hlavní principy zlepšování a ochrany přírodního dědictví: udržitelný rozvoj a multifunkční charakter příslušných oblastí (zemědělská a lesní výroba, přírodní zdroje, biodiverzita, rekreace a krajina). Cílem je kombinovat ekonomický rozvoj, uspokojování sociálních požadavků ve smyslu kvality života a ochranu životního prostředí.
- V Maďarsku se cíle národních územních dokumentů vztahují na zvláštní ochranu národní ekologické sítě, udržování a expanzi lesů, přizpůsobení využití půdy kapacitě a citlivosti životního prostředí.
- V Lucembursku jsou cíle pro ochranu a zlepšování přírodního dědictví obsaženy v národním odvětvovém programu na zachování a ochranu velkých krajín a lesních celků. Přírodní parky jsou řízeny ministerstvem zodpovědným za územní plánování, jelikož odpovídají cílům ekonomického rozvoje a ochrany přírody.
- Na Maltě obsahuje plánovací systém významná opatření na ochranu a zlepšování přírodních zdrojů a přírodního dědictví, především před potenciálním poškozením spojeným s rozvojem. Vytvoření MEPA a zvyšující se zájem o lepší kooperaci rozšířil rozsah ochrany přírodního dědictví a zdrojů; příklady zahrnují ochranu a regulaci počtů divoké zvěře a jejího přirozeného prostředí, krajinu a biodiverzitu, písek a půdu, zemědělskou půdu, která je zavlažovaná z přírodních zdrojů a kvalitu podzemní vody. Roli MEPA v ochraně přírodních zdrojů a přírodního dědictví je možné popsat takto: a) ochrana a správa oblastí pro jejich krajinný, přírodní a vědecký význam a pro jejich biodiverzitu (včetně vymezení míst Natura 2000); a b) řízení rozvoje a lidských aktivit ovlivňujících přírodní zdroje, a to ve spolupráci s dalšími organizacemi odpovědnými za kvalitu konkrétních přírodních zdrojů, jako např. podzemní vody.
- V Rumunsku se sekce 2 Národního plánu územního plánování zabývá otázkami krajín a územních zdrojů a sekce 3 otázkami chráněných oblastí.
- V Ruské federaci se Obecný program osídlení zabývá otázkami krajín, územních zdrojů a jejich kvalitou, využitím půdy, vodními zdroji, lesy a ekologickou situací.
- Ve Slovinsku jsou hlavními cíli ochrany a zlepšování stavu přírody zachování souvislých lesů, oblastí s přísnou ochranou přírody, přirozených prostředí zvláštního významu, oblastí s bohatostí druhů, povrchových a podzemních vod, moře, horských oblastí a identity slovinské kulturní krajiny v souvislosti s ekonomickými aktivitami, které umožňují vytvářet a zachovat specifické přírodní a kulturní rysy konkrétních oblastí. Přírodní koridory je třeba zachovat a chránit mezi severními a jižními částmi země a měly by být integrovány v rámci územních ekologických sítí.
- Ve Švýcarsku zahrnuje politika konfederace ochranu vodních zdrojů stejně jako ochranu a zlepšování diverzity krajín, druhů a biotopů. Kantony jsou odpovědné za implementaci ochrany a zlepšování přírodních zdrojů. Konfederace podporuje kantony a vypracovala koncepci nazvanou „Švýcarské krajiny“. Navíc konfederace provedla množství inventarizací a průzkumů různých přírodních zdrojů.
- Bývalá jugoslávská republika Makedonie má tradici v ochraně přírodních zdrojů. Oblast Ochridského jezera byla vymezena jako chráněné území a je zanesena do seznamu světového přírodního dědictví UNESCO. S cílem zachování přírodní diverzity Makedonie a v souladu s ustanoveními zákona o ochraně životního prostředí byly v Makedonii vyhlášeny 3 národní parky (Pelister, Mavrovo a Galichica) a 49 přírodních památek.

Tyto otázky přírodních zdrojů a přírodního dědictví mají multidimenzionální povahu. Zřejmým úkolem politik územního plánování je přísná ochrana a zachování oblastí s velmi cennou florou a faunou, biodiverzitou a rostlinnými i živočišnými druhy. K tomuto účelu bylo vyhlášeno mnoho národních a přírodních parků jak v západní, tak i ve střední a východní Evropě. S postupem času se v mnoha zemích ukázalo, že udržitelná správa těchto parků často vyžaduje značné prostředky, na druhé straně však, že taková ochrana není vždy v protikladu k určitým typům ekonomických aktivit (umírněný turistický ruch, ekologické zemědělství a lesnictví atd.). V mnoha zemích se tak dnes více rozvíjejí smíšené strategie. Ochrana kulturních krajín také vyžaduje přístupy kombinující ekonomické, sociální a ekologické aspekty. V tomto směru je možné rozpoznat zřetelný vývojový trend.

g) Zlepšování kulturního dědictví jako faktoru rozvoje

- V Rakousku se otázky ochrany a zlepšování kulturního dědictví řeší v rámci Rakouského konceptu územního rozvoje 2001.
- Ve valonské části Belgie obsahují cíle v SDER selektivní ochranu a rehabilitaci architektonického dědictví, zlepšování dědictví v ekonomickém rozvoji a turistických pólech, integraci krajinné dimenze do praktického územního plánování a zlepšování krajín.
- Bosna a Hercegovina je zemí s bohatým kulturním dědictvím z různých historických období – od paleolitu přes Římskou říši, středověk, Otomanskou říši až po časy Rakouska-Uherska a moderní dobu. V oblasti ochrany kulturního dědictví existuje dlouhá tradice. V průběhu poslední války však byla řada architektonických památek zničena. Z toho důvodu byl přijat zákon o ochraně národních památek BiH. Tento zákon významně zkracuje postupy pro rekonstrukce takových staveb. Na státní úrovni byla ustavena komise pro rekonstrukci národních památek, která ve spolupráci s UNESCO a dalšími organizacemi, zabývajícími se kulturním dědictvím, vypracovala seznam 777 národních památek (jednotlivých budov i souborů budov), které je potřeba rekonstruovat.
- V České republice existuje hustá síť historických měst, hradů a zámků. 11 historických památek, mezi nimiž jsou i jádra Prahy, Českého Krumlova a Telče, bylo zaneseno do seznamu UNESCO. Péče o historické památky je realizována ve spolupráci se státem, obecními samosprávami i soukromým sektorem. Růst turistického ruchu má své klady i zápory. Za negativní je možné považovat přehnanou komercializaci a zatěžování hlavních souborů staveb a památek. Proto je zde snaha o propagaci dosud méně známých částí kulturního dědictví.
- Ve Francii konstatuje program Schémas de services collectifs o kultuře silnou dynamiku v tomto odvětví, stejně však i regionální nerovnosti v přístupu ke kulturním požitkům a v kulturní praxi. Hlavními cíli jsou zachování kulturní diversity, snížení nerovností v přístupu ke kulturním požitkům a potřeba nového nastolení a podpoření místních specifik regionů. Kulturní politika musí integrovat do stejného přístupu moderní architekturu a dědictví (materiální i nehmotné). Architektonická i historická dimenze musí být zohledněna ve strategiích aglomerací a venkovských oblastí.
- V Maďarsku se cíle národních územních dokumentů vztahují na ochranu a zlepšování kulturního dědictví, zvláštní řízení využívání půdy v historických místech, ochranu a zlepšování identity sídel.
- Na Maltě přináší MEPA významná opatření k ochraně kulturního dědictví před škodami vyplývajícími z rozvoje. Proto se rozvíjejí různé iniciativy k ochraně a zlepšování kulturního dědictví ve spolupráci s odpovědnými organizacemi. V tomto ohledu uznává plánovací systém různé hodnoty kulturního dědictví, obzvláště z pohledu ekonomických, rekreačních, turistických a vzdělávacích přínosů. Plánovací systém má zavedeny mechanismy k usnadnění inventarizace kulturního dědictví. Následně je takové dědictví vymezeno a chráněno společně se svým obsahem v souladu s ustanovením Strukturálního plánu. Navíc má MEPA zavedeny mechanismy, kterými je kulturní dědictví chráněno, zlepšováno a obnovováno ve spolupráci s místním výborem, nevládními a jinými veřejnými organizacemi.
- V Norsku zvýší vláda v souladu se zprávou o Zlepšování urbanistického prostředí úsilí v oblasti

ochrany kulturního dědictví podporou renovace budov jako alternativy nového rozvoje, bude zlepšovat zavedené sítě spolupráce měst v oblastech ochrany a rozvoje kulturního dědictví, decentralizuje pravomoci v tomto sektoru na obce a zlepší řízení kulturního dědictví prostřednictvím doplňků zákona o plánování a výstavbě. Ministerstvo životního prostředí také připravuje samostatnou zprávu do parlamentu o politikách v oblasti kulturního dědictví, která bude hotová na podzim 2003.

- Ve Slovinsku je národní prioritou integrace kulturního dědictví do evropské sítě kulturních památek.
- Ve Švýcarsku má ochrana a zlepšování kulturního dědictví strategickou roli díky kulturní diverzitě země. Za tyto aktivity jsou především odpovědné kantony.
- Ve Spojeném království je ochrana a zlepšování kulturního dědictví cílem strategického významu v politice územního plánování.

Zlepšování kulturního dědictví pro ekonomické účely se stává rozvíjející se aktivitou v celé Evropě. Jde o důležitý úkol pro územní plánování. Řada zemí je konfrontována s faktem, že turistický ruch, který je svázán s kulturním dědictvím, není dobře rozmístěn v rámci celého teritoria. Existuje silná koncentrace v těch nejatraktivnějších místech, zatímco jiné regiony mohou mít z tohoto rozvoje stěžejní přínos. Jiným důležitým úkolem pro územní plánování je integrace různých typů dědictví (starého i moderního, materiálního i nehmotného). Objevuje se trend směrem k sofistikovanějším formám kulturních požitků na podporu identity i atraktivity, ve kterém jsou architektonické památky jen jednou ze součástí.

h) Rozvoj bezpečných energetických zdrojů

- Ve valonské části Belgie zahrnují cíle SDER rozvoj obnovitelných energetických zdrojů, omezení spotřeby energie (racionální využívání energie, kombinované druhy dopravy, vhodnější politiku umístování), lepší integraci infrastruktury pro dopravu energie.
- V Bosně a Hercegovině podporuje politika územního plánování ekologicky přijatelné zdroje energie, mezi nimiž hraje podstatnou roli energie vodní. Z tohoto důvodu je důraz kladen na vodní elektrárny, a to jak na existující, tak na ty, které jsou ve výstavbě. Co nejvíce měst by mělo mít také přípojky zemního plynu, protože jeho používání jako čistého zdroje energie snižuje znečištění životního prostředí. Pokud jde o tepelné elektrárny, kterým byla dáвана priorita v minulosti, je zaváděna permanentní kontrola filtrů a dalších zařízení na snižování znečištění.
- Česká republika je zcela závislá především na tepelných elektrárnách. Velká pozornost je také věnována jaderné bezpečnosti. Rozpory ohledně využití jaderné energie existují hlavně se sousedním Rakouskem. Ekologické zdroje energie se v současné době ve větší míře nepoužívají. Perspektivním trendem se jeví s ohledem na relativně velké plochy lesů spalování dřevního odpadu a dřeva.
- Ve Finsku předepisuje Národní směrnice o využití půdy uspokojovat národní potřebu dodávek energie a podporovat možnosti využití obnovitelných zdrojů energie.
- Ve Francii poskytuje program Schémas de services collectifs o energetické politice nástroje k rozvoji územní dimenze energetické politiky: lepší využívání místních energetických zdrojů, zvláště obnovitelných, racionálnější využívání energie v dopravě, průmyslu, bydlení a v terciérních funkcích.
- Na Maltě spadají otázky energetiky do odpovědnosti MEPA a dalších organizací. MEPA je regulačním orgánem, a proto se její odpovědnosti společně s dalšími organizacemi soustřeďují na kontrolu rozvoje a zmírňování potenciálních dopadů na životní prostředí.
- Ve Slovinsku se cíle národního územního plánování vztahují k energetice: podpora využívání obnovitelných zdrojů (včetně využívání větrné energie), modernizace existující sítě elektráren, zajištění bezpečné likvidace radioaktivního odpadu a bezpečné odstavení jaderné elektrárny Krško, jakmile skončí její životnost.

- Ve Švýcarsku hraje primární roli energie vodní (58 % národní produkce). Zbylých cca 40 % však pokrývá energie jaderná. Je třeba hledat dlouhodobá řešení, a to jak pro provoz těchto elektráren, tak pro eliminaci jaderného odpadu. Energetická politika má dva hlavní cíle: racionálnější využívání energie, především v dopravě, a rozvoj obnovitelných energetických zdrojů. Inovace v této oblasti podporuje stát.

Většina zemí rozvíjí paralelně několik typů aktivit pro zabezpečení energetických zdrojů udržitelným způsobem. Obecně panuje souhlas, že je třeba energii využívat racionálněji, a to především v dopravě a vytápění, což je také nezbytným cílem. To má významné dopady pro územní plánování (redukce dopravních toků a jejich dopadů na životní prostředí prostřednictvím alternativních politik lokalizace a druhů dopravy; energeticky úspornější formy a techniky výstavby budov a bydlení). Navíc panuje obecný souhlas o potřebě rozvíjet obnovitelné zdroje energie (solární energii, větrnou energii, biomasu, vodní energii atd.). To má také významný dopad na územní plánování. Dalším tématem je budoucnost jaderné energetiky (uložení a nakládání s jaderným odpadem; demontáž starých elektráren atd.).

i) Povzbuzení kvalitního, udržitelného turistického ruchu

- Ve valonské části Belgie zahrnují cíle SDER vztahující se k turistickému ruchu zvýšení turistických aktivit založených na kulturním dědictví, omezení mobility návštěvníků vhodnějším rozmístěním turistických středisek a zařízení a obnovu zastaralých turistických míst.
- V Bosně a Hercegovině nedosáhl doposud turistický ruch žádoucí úrovně rozvoje, které by dosáhnout mohl, máme-li na paměti široké možnosti, které nabízí kulturní a přírodní dědictví. Politika územního plánování podporuje ekologicky přijatelné formy turistického ruchu. V národních parcích je při zpracovávání dokumentů územního plánování věnována zvláštní péče ochraně citlivých přírodních hodnot, ale také rozvoji tzv. „lehké“ turistiky mimo „centrální“ oblasti se zařízeními přizpůsobenými tradiční architektuře a se stimuly k rozvoji tradičních řemesel. Cílem je dosáhnout jak ochrany přírodních zdrojů, tak rozvoje regionu vytvářením nových pracovních míst.
- V České republice zpracovalo Ministerstvo pro místní rozvoj koncepci udržitelného turistického ruchu, kde se především řeší vyvážení zájmů ochrany přírody a kulturního dědictví se zájmy turistického ruchu. Připravuje se samostatný zákon o turistickém ruchu. V současnosti se zájem návštěvníků orientuje hlavně na Prahu. Rozšíření turistických zájmů do jiných částí státu představuje část koncepce turistického ruchu. K tomuto účelu zpracovalo ministerstvo koncept pro širší turistickou návštěvnost a hodnotí turistický potenciál na celém území ČR.
- Ve Finsku obhazuje Národní směrnice o využití půdy podporu rekreačního využití přírodních oblastí a zlepšování podmínek pro přírodní a kulturní turistiku, podporu vytváření sítí turistických center a turistických oblastí a podporu vytváření zón s rekreačním využitím a rozvoj rekreačních objektů na pobřeží v souladu se zachováním pobřežních oblastí s přírodními hodnotami.
- Francie má největší mezinárodní turistickou návštěvnost na světě. Tím se vytváří tlak na nejatraktivnější místa (hory a pobřeží). Cílem je rozptýlit více turistických toků do většího počtu míst v delším časovém období po celý rok a rozvinout udržitelné formy turistického ruchu.
- Na Maltě ukazuje proces revize strukturálního plánu, že priority turistického ruchu vyžadují posun od zajištění ubytování k modernizaci produktů. Proto by měly budoucí politiky územního plánování zajistit lepší integraci zařízení turistického ruchu v rámci charakteristik místních oblastí tak, aby byly minimalizovány dopady turistického ruchu na místní komunity a životní prostředí. V tomto ohledu již poskytuje proces hodnocení dopadů na životní prostředí užitečný nástroj ke zmírňování potenciálních sociálních a ekologických dopadů projektů. Navíc ochrana a řízení kulturního dědictví, přírodních zdrojů a krajiny je významným příspěvkem k efektivnějšímu „turistickému produktu“.

- Ve Slovinsku jsou cíli udržitelného turistického ruchu zlepšení územních podmínek pro rozvoj turistického ruchu v jednotlivých lokalitách, rozvoj nezkaženého prostředí k podpoře obrazu Slovinska jako zelené, zalesněné oázy Evropy a zdůrazňování nabídky turistických služeb v rámci evropského území na hranici mezi mořem a alpským regionem (EU-Alpy-Jadran).
- Ve Švýcarsku má turistický ruch dlouhou tradici. Cílem je podpora kvalitního turistického ruchu s ohledem na význam krajiny a životního prostředí. Rolí konfederace je povzbuzovat územní rozvoj respektující životní prostředí.

Zatímco v mnohých zemích a regionech zůstává turistický ruch významným zdrojem příjmů, lze sledovat významné změny v uskutečňovaných strategiích. Za prvé existuje posun od zajišťování ubytování směrem k modernizaci produktů, především v oblastech s dlouhou tradicí turistického ruchu. Za druhé existuje trend směřující k rozvoji a podpoře lehkého a udržitelného turistického ruchu a k lepšímu rozptýlení turistického ruchu v průběhu roku a mezi regiony. Třetí trend se týká přísnější ochrany přírodních oblastí v nejatraktivnějších turistických regionech. Jde o vývojové trendy, které se uplatňují ve většině členských zemí.

j) Omezení dopadů přírodních katastrof

- Ve valonské části Belgie se cíle SDER zabývají ochranou obyvatel před přírodními a technickými riziky. Je třeba identifikovat ohrožené oblasti, je třeba provádět preventivní protipovodňová opatření. Výstavbu a urbanizaci v ohrožených oblastech je třeba omezit.
- V Bosně a Hercegovině se v legislativě předpokládají preventivní opatření proti přírodním katastrofám, počínaje podmínkami výstavby, které musejí splňovat normy na odolnost vůči zemětřesením a požárům, až po přijímání místních nařízení, která předepisují ochranná opatření proti povodním, lesním požárům atd., nebo metody péče o oběti a majetek v případě takových katastrof.
- Česká republika byla postižena dvěma velkými povodněmi: v roce 1997 na Moravě (východní část státu) a v roce 2002 v Čechách (západní část státu). Znalost a zkušenost s povodněmi je promítnuta do protipovodňových programů. Charakter protipovodňových opatření je jak územní (uvolňování říčních niv, změny v plánovacích dokumentech), tak technický (výstavba hrází a vodních nádrží).
- Ve Francii je ve stádiu schvalování nový zákon o prevenci přírodních a technologických rizik. Zabývá se příčinami rizik, rozvojem nové informovanosti populace a rozvojem veřejných nástrojů k zabránění a snižování rizik.
- Na Maltě je nejobávanější přírodní katastrofou v rámci Maltézského souostroví zaplavení urbanizovaných oblastí, které nastává v důsledku snížené penetrace vody do půdy a zvýšení objemu povrchového odtoku. V tomto ohledu chrání strukturální plán vodní zdroje a údolí jako důležité oblasti zachycování vod. Navíc plánovací systém umožňuje farmářům provádět rozvoj (realizovat stavby) drobného rozsahu k zadržování odtoku povrchových vod s úmyslem snížit objem povrchové vody odtékající směrem k urbanizovaným oblastem a zvýšit její využití pro závlahy v zemědělství.
- V Norsku jsou výše zmiňovaná rizika spojena hlavně se sesuvy půdy a sesuvy sněhu, především v obdobích následujících po vydatných srážkách. Ohrožení sídel, silnic, železnic atd. je řešeno zpřísněním dosavadních předpisů v rámci zákona o plánování a výstavbě a investicemi do oblasti silničních a železničních bezpečnostních opatření (tunely, sněhové skluzy apod.).
- V Ruské federaci je řada otázek spojených s přírodními katastrofami řešena na regionální úrovni. Sem patří oblasti extrémních seismických aktivit, oblasti častých povodní, lavin, bahenních toků, ledovců a písečných bouří.

- Ve Slovinsku je třeba vzít v úvahu oblasti ohrožené přírodními procesy; efektivní ochranná opatření by měla být zavedena na místech, kde je lidská aktivita již ohrožena, nebo by měla být taková aktivita přesunuta mimo ohroženou oblast. Oblasti přirozeně ohrožené, kde v současnosti lidské aktivity nejsou, budou ponechány přirozené dynamice životního prostředí.
- Ve Švýcarsku jsou přírodní rizika častá, především sněhové sesuvy a záplavy. Mapování oblastí ohrožených sesuvy sněhu již bylo provedeno, monitorování ostatních ohrožených oblastí je však stále ještě potřeba provést (záplavy, sesuvy půdy, bahenní toky, pády kamenů atd.). Je také třeba vyvinout metody prevence. Lesy hrají významnou úlohu v omezování přírodních rizik. Lesní oblasti jsou již déle než jedno století chráněné.

Četnost a intenzita přírodních katastrof v poslední dekádě vyvolaly větší vědomí o vztazích mezi intenzitou škod a aktivitami územního charakteru. Obecně se soudí, že preventivní opatření územního plánování mohou významně snížit intenzitu potenciálních škod. Proto zavedl velký počet zemí do svých územně plánovacích činností různé typy opatření, která mají bránit přírodním rizikům nebo alespoň snižovat jejich dopad. Územní plánování bude v budoucnosti postaveno před větší různorodost otázek spojených s přírodními riziky. Identifikace ohrožených oblastí společně s adekvátními opatřeními bude nutností.

2.2.2 Horizontální a vertikální spolupráce

- V Rakousku je významným klíčovým prvkem pro koordinaci politik týkajících se území, který není regulován zákonem, Rakouská konference o územním plánování (ÖROK); členy jsou federální kancléř, všichni federální ministři, hejtmani zemí, prezidenti dvou svazů místních orgánů, stejně jako zástupci „sociálních partnerů“ (Federální komora práce, Federální ekonomická komora, Stálá konference prezidentů agrárních komor, Rakouská odborová federace, Asociace rakouských průmyslníků), kteří se konference účastní na poradní bázi.
- Ve valonské části Belgie obsahuje zákon i regionální územní plán SDER ustanovení o meziodvětvové spolupráci na poli územního plánování. Je nutné brát v úvahu dopady odvětvových politik. V oblasti vertikálních vztahů existuje silná hierarchie územních plánů.
- V Bosně a Hercegovině stanoví zákon o územním plánování odpovědnosti pro zpracování územně plánovacích dokumentací i pro jejich zavádění, monitorování stavu a realizaci. Federální vláda hodlá vytvořit Výbor pro přípravu územního plánu FBiH, který bude zahrnovat: federální ministerstva, 10 kantonálních ministerstev, nevládní organizace i zástupce místních komunit. To je způsob, kterým chce přispívat nejenom k harmonizaci územně plánovacích dokumentací, ale i k dosažení shody o hlavních cílech územního plánování. Územní plán federace BiH může být přijat pouze tehdy, souhlasí-li s ním všech 10 kantonů. Během dvou let od přijetí územního plánu FBiH mají všechna kantonální ministerstva za povinnost monitorovat zavádění plánu prostřednictvím svých vlastních municipálních služeb a podávat hlášení federálnímu ministerstvu. Podle výsledků hlášení o zavádění územního plánu FBiH je Program opatření na podporu situace v území výsledkem spolupráce všech kantonů a federálního ministerstva. Na druhé straně při zpracování územního plánu kantonů musí federální ministerstvo vydat souhlas s dokumentací pokrývající větší oblast – územním plánem FBiH. Kantonální územní plány musí naopak vyplývat ze společné pozice všech místních komunit (obcí) v daném kantonu.
- V Bulharsku na každé úrovni existuje orgán odpovědný za meziodvětvovou spolupráci v oblasti územního plánování (Národní výbor regionálního rozvoje na centrální úrovni; Regionální výbory regionálního rozvoje a Obecní rozvojové výbory). Zkušenosti ukazují, že meziodvětvová spolupráce je efektivnější na nejnižších úrovních. Na centrální úrovni je třeba stále dořešit řadu problémů.
- V Chorvatsku je prováděna kontrola souladu územně plánovací dokumentace a její zákonnost

prostřednictvím připomínek a souhlasů, vydávaných dotčenými orgány, s koncepty územně plánovací dokumentace. Následně mohou být územní plány okresů přijaty teprve po obdržení souhlasu od Ministerstva ochrany životního prostředí a územního plánování, které potvrdí soulad s ustanoveními zákona o územním plánování, státní územně plánovací strategií a s územními plány přilehlých okresů včetně připomínek od zastupitelských orgánů místních samosprávných jednotek. Zákon o územním plánování podporuje vzájemnou vertikální harmonizaci územně plánovací dokumentace. Z toho důvodu musí být územní plán menší oblasti v souladu s územně plánovací dokumentací oblasti větší.

- V Dánsku zdůrazňuje Národní plánovací zpráva vlády, že široká vzájemná spolupráce obcí je klíčem k zajištění vyváženého regionálního rozvoje. Žádná obec nemůže být nadále vnímána jako soběstačná jednotka. Obsah spolupráce se bude lišit podle regionu. Pokud chceme dosáhnout vyváženého rozvoje, je třeba zavést řadu opatření. V souladu s myšlenkami Národní plánovací zprávy zavedla vláda řadu „Projektů dialogu“ v regionálně problémových oblastech. Projekty mají za cíl koordinaci vládních iniciativ ve vybraných oblastech a koordinaci opatření místních a regionálních vlád a národní vlády. Plánování územního rozvoje bude mít v projektech významnou aktivní roli.
- Ve Francii na centrální úrovni hrají v meziodvětvové spolupráci významnou úlohu programy Schémas de services collectifs, protože poskytují územní přehled odvětvových politik. Na poli vertikální spolupráce bylo pro různá měřítka vyvinuto mnoho různých nástrojů. Sestávají především z dohod mezi dvěma nebo třemi různými úrovněmi (region/stát, aglomerace/stát/region, venkovská oblast/stát/region). Horizontální spolupráce mezi územními správními jednotkami se rozvíjí v případě aglomerací a venkovských oblastí (pays).
- V Německu, aby bylo možné harmonizovat koncepce a směrnice a diskutovat o současných trendech a otázkách územního rozvoje, pořádá federální vláda a spolkové země ministerské konference o prostorovém uspořádání (MKRO – stálá konference ministrů zodpovědných za regionální plánování), kde mají jednotlivé subjekty rovné zastoupení. Horizontální a vertikální spolupráce na poli územního plánování v Německu je charakterizována třemi základními prostředky udržitelného územního rozvoje, Gegenstromprinzip (princip zpětné vazby), Subsidiaritätsprinzip (princip subsidiarity) a Beteiligungsprinzip (princip účasti). Potřeby na místní a regionální úrovni se berou na federální úrovni v úvahu. Stejně tak rámce nastavené na federální úrovni jsou respektovány na úrovni regionální a místní. Akce by měly být realizovány na příslušné nejoptimálnější úrovni. Všichni partneři musejí být zapojeni do procesu plánování.
- V Maďarsku měla metoda zpracování národního územního plánu inovativní význam v historii maďarské plánovací praxe, charakterizované intenzivní profesionální a meziodvětvovou spoluprací, a to proto, že vzala v potaz místní a mezinárodní procesy a analyzovala a vypracovala územní informace podporující srovnávání různých kritérií.
- V Irsku bude Národní územní strategie zpracovávána vládou a přijímána místními, regionálními a odvětvovými rozvojovými orgány a agenturami, aby tak řídila rozvojové priority, plánovací rozhodnutí a směřování investic. Lepší územní koordinací probíhající a budoucích investic je možné dosáhnout vyváženějšího rozvoje. Strategie plně respektuje princip subsidiarity. Jako součást úvodní implementační fáze začínají regionální orgány proces přípravy regionálních plánovacích směrnic, které budou převádět politiky obsažené ve strategii na regionální úroveň. Během přípravy směrnic bude probíhat podrobná konzultace s příslušnými místními orgány. V daný čas po přijetí směrnic regionálního plánování regionálními orgány budou muset místní orgány ze zákona revidovat své rozvojové plány, aby byl zajištěn jejich soulad s příslušnými směrnicemi regionálního plánování.
- Na Maltě spoléhá zavedení integrovaného systému územního plánování na efektivní spolupráci s ostatními organizacemi a na koordinaci odvětvových politik směrem ke společným územním cílům. V tomto ohledu musejí být strategie strukturálních plánů pro sociální a ekonomický rozvoj v oblastech, které potřebují regenerovat, a ve venkovských oblastech, které vyžadují modernizaci,

podpořeny odvětvovými politikami a spadat mimo kompetenci MEPA. Panuje přesvědčení, že další spolupráce a koordinace iniciativ společně s dalším zapojením místních komunit zlepší roli územního plánování na Maltě a usnadní dosažení udržitelného územního rozvoje na celém teritoriu.

- V Nizozemí probíhá meziministerská příprava politiky územního plánování v Národní územně plánovací komisi (Rijksplanologische Commissie), jednom z oficiálních „předpokojů“ Výboru ministrů. Každé ministerstvo zastupuje v této Národní územně plánovací komisi jeden nebo více členů. Příslušní ministři delegují své nejvyšší úředníky (obvykle generální ředitele). Na národní úrovni je Národní územně plánovací komise nejdůležitějším koordinačním orgánem na poli územní politiky. Vertikální spolupráce je zajišťována hierarchií plánů a specifickými postupy.
- V Norsku je meziodvětvová spolupráce a integrace hlavním rysem efektivní politiky územního rozvoje. Okresní plánování poskytuje adekvátní prostor a nástroje. Okresní výbor musí převzít vedení a iniciativu, která je nezbytná pro další rozvoj regionálních partnerství. Regionální partnerství je fórum dobře uzpůsobené pro identifikaci a diskusi o regionálních (územních) otázkách přes hranice obce. Tímto způsobem vytvořily okresní výbory společné orgány spolupráce pokrývající příslušné části země (Východonorská okresní síť, Jižní a západní norské shromáždění atd.). Analýzy regionálních výhod a výzev na úrovni okresů před vlastním procesem plánování se pravděpodobně stanou s revizí zákona o plánování a výstavbě povinnými. Tradiční přístupy a pravidla, založené na hierarchickém přístupu shora-dolů, se musejí změnit. Politiky centrální vlády by se měly zaměřit na národní výzvy a měly by požadovat zpět regionální odpovědi. Regionální zpracování přidává hodnotu národním politikám. Regionální přístup by tedy měl být následně zahrnut jako požadavek do národních plánů a rozpočtů na centrální vládní úrovni.
- V Rumunsku bylo zjištěno, že zavedení Řídících principů může být skutečně efektivní pouze tehdy, bude-li efektivní meziodvětvová spolupráce, která zatím efektivní není.
- Ve Slovinsku je územně plánovací systém orientován na zajištění harmonizace různých politik a zájmů na národní, regionální a místní úrovni. To především umožňuje spolupráci a účast různých sektorů v územně plánovacím systému od samého počátku. V budoucnosti se očekává dokonce ještě intenzivnější integrace odvětví v průběhu procesu vytváření politik, což bude mít dopad na prostorovou strukturu (viz příloha ke zprávě: Opatření územního plánování v jednotlivých oblastech). V tomto případě je nanejvýš důležité dosáhnout synergických efektů a povzbuzovat regionální a polycentrický rozvoj. Na úrovni vertikální harmonizace je klíčová spolupráce mezi různými institucemi na různých stupních. Nejdůležitější je posun v přístupu k územnímu plánování zespoda nahoru, kdy mají místní orgány rozhodující roli v procesu rozhodování. Ve Slovinsku dává územně plánovací systém místním komunitám suverénní právo vytvářet územní plány pro své vlastní oblasti. Regionální koncepce územního rozvoje se stává důležitým nástrojem pro propojování a harmonizaci národních a místních zájmů. Několik místních komunit se může integrovat v rámci individuální regionální koncepce územního rozvoje a přitom její příprava může být také výsledkem dohody mezi státem a místními komunitami. Je také možné, aby se místní komunity účastnily na přípravě podrobných plánů národního významu. Jejich iniciativy, návrhy a podněty ovlivňují řešení definovaná pro prostorové struktury národního významu.
- Ve Španělsku existuje velká míra autonomie v rozhodování, které se týká programových i lokalizačních řízení v národní i regionální vládě. Existují však dva velké koordinační rámce: na politické úrovni prostřednictvím „odvětvových konferencí“, kterých se účastní ministr nebo odvětvoví ministři společně s těmi, kteří jsou zodpovědní za příslušné záležitosti v regionálních orgánech, a to z důvodu prozkoumání problémů každého odvětví a opatření potřebných k jejich řešení. Koordinace mezi oběma administrativami se provádí meziodborovou koordinací horizontální (delegované výbory národních a regionálních vlád) i vertikální (prostřednictvím vládních delegací v regionech).
- Ve Švýcarsku podle federálního zákona o územním plánování musí konfederace, kantony a obce koordinovat své aktivity územního charakteru. Konfederace zpracovává koncepci a odvětvové plá-

ny. Zvláštní orgán, Konference pro organizaci území konfederace, která sdružuje dvacet federálních úřadů s územní působností, zajišťuje horizontální koordinaci. Na úrovni kantonů je hlavním nástrojem Plan directeur, který zajišťuje horizontální (meziodvětvovou) i vertikální (s konfederací i obcemi) koordinaci.

- V bývalé jugoslávské republice Makedonii spočívá specifická funkce územního plánování v koordinaci funkcí mezi odvětvovými politikami a aktivitami s významným územním dopadem. Z toho důvodu se tvorby a schvalování (včetně implementace) územně plánovací dokumentace účastní různá odvětví prostřednictvím definování zvláštních podmínek nebo doručení připomínek vládního orgánu a právnických subjektů s veřejnými kompetencemi do procedury vydávání stavebního povolení a prostřednictvím schvalování hlavního projektu během procesu vydávání stavebního povolení. Kontrola horizontálního souladu územně plánovací dokumentace a její zákonitosti se provádí připomínkami dotčených orgánů ke konceptům dokumentů územního plánování. Následkem toho mohou být územní plány okresů přijaty pouze po obdržení schválení MoEPP v oblasti harmonizace s ustanoveními zákona o územním a urbanistickém plánování, se státním územním plánem a s územními plány přilehlých okresů, včetně názorů od zastupitelských orgánů místní samosprávné jednotky. Zákon o územním a urbanistickém plánování zajistil vertikální harmonizaci územně plánovací dokumentace. Z toho důvodu musí být územně plánovací dokumentace menší oblasti sladěna s územně plánovací dokumentací oblasti větší.
- Ve Spojeném království poskytnou nově rozvíjené strategie územního rozvoje rámec pro odvětvové politiky s územním dopadem.

Horizontální a vertikální spolupráce v kontextu aktivit územního plánování se ubírá několika směry. Pokud jde o meziodvětvové přístupy, ve zpracování územní dimenze a dopadů odvětvových politik v příslušném měřítku je možné identifikovat důležitý vývoj, což umožňuje identifikaci potenciální inkoherece nebo synergie. V řadě zemí mají meziodvětvové orgány za úkol harmonizovat odvětvové politiky s cíli územního plánování. Je však zjištěno, že meziodvětvová integrace je v současné době efektivnější na decentralizované úrovni.

Vertikální koordinace se zajišťuje v některých zemích existencí referenčního plánu, často na regionální úrovni, který je skutečným základem koordinace národních, regionálních a místních aktivit. Vývoj vertikální spolupráce však postupuje více v souladu s méně rigidními a více procesně orientovanými přístupy, ve kterých hrají významnou roli principy subsidiarity a reciprocity. To je důležité především pro země střední a východní Evropy, kde se postupně přístupy zespoda nahoru nahrazují přístupy shora-dolů.

2.2.3 Účast občanské společnosti

- V Rakousku se řeší otázka silnějšího partnerství s občanskou společností v Koncepti rakouského územního rozvoje 2001 v kapitole Aktuální požadavky – nové chápání plánování, která žádá větší účast v plánovacích procesech tak, aby se zvýšila obecná společenská přijatelnost jako základní podmínka pro zavádění prioritních témat.
- Ve valonské části Belgie nařizuje zákon o územním plánování specifické postupy informování veřejnosti v případě přípravy SDER a specifické postupy konzultací s veřejností v případě plánů na využití půdy (plans de secteur). V případě strategických projektů jsou informační a konzultační postupy ještě více rozšířeny.
- V Bosně a Hercegovině předepisuje nová legislativa závazek předložit všechny součásti plánovací dokumentace k veřejné diskusi, a to dvakrát – jednou ve formě konceptu a podruhé v momentě, kdy je dokumentace ve formě návrhu. Tento proces znamená úplné zapojení veřejnosti. Vzhledem

k tomu, že nová metodologie zpracování územního plánu Federace BiH má v současnosti podobu konceptu, bude závazek zapojení veřejnosti do všech stádií zpracování plánovací dokumentace stanoven s využitím možnosti publikování na vládních www stránkách, což poskytne příležitost co nejširšímu možnému okruhu účastníků vybrat si správný způsob rozvoje, který odpovídá jejich měřítkům. Experiment s účastí veřejnosti byl proveden na regionální úrovni (kanton Tuzla).

- V Bulharsku se zvyšuje zapojení občanské veřejnosti do aktivit územního plánování především na místní úrovni, kde jsou předepsány specifické postupy týkající se zpracování obecních plánů. Vytváření fóra občanů je relativně rozšířenou praxí, která se objevila v kontextu rozmachu iniciativ udržitelného rozvoje (Agenda 21). Koncepty regionálních plánů jsou také předmětem konzultace s veřejností. Zapojení občanské společnosti má však nedostatky, protože chybí potřebné množství zkušeností na tomto poli.
- Chorvatsko usiluje o to, aby byli občané pravdivě a komplexně informováni o všech stádiích procesu plánování, což odpovídá Evropské chartě o regionálním/územním plánování na regionální a místní úrovni. Účast veřejnosti v průběhu přípravy územních plánů je určena zákonem o územním plánování a místním nařízením o veřejné rozpravě v procesu přijímání územních plánů („Official Gazette“ č. 101/98). Veřejná účast je zajištěna také v průběhu vydávání stavebních povolení (rozvojových a stavebních povolení), ale v menším rozsahu. Je také poskytnuto právo na odvolání, které má odkladný účinek, a právní ochrana v případě nespokojenosti. Veřejno-soukromá partnerství mají pro územní plánování velký význam – jsou prostředky k dosažení cílů územního rozvoje a v některých případech se ukázala být dokonce efektivnější než partnerství čistě veřejná.
- Na Kypru zákon o územním plánování z roku 1972 nestanovuje zcela jasně postupy k podpoře aktivní účasti veřejnosti v procesu plánování, nicméně specifikuje způsob, jak může veřejnost ovlivňovat ustanovení místního plánu nebo koncepce oblasti ve dvou dále popsanych stádiích. Za prvé může být veřejnost zapojena ve stádiu tvorby plánu prostřednictvím porad tzv. Spojeného výboru. Členové Spojeného výboru, které dosazuje Výbor ministrů, jsou zástupci dotčených místních orgánů stejně jako osoby-specialisté ve vztahu k danému území/lokalitě. Role Spojeného výboru je v podstatě konzultativní a jeho hlavním cílem je informovat ministra o názorech a návrzích ve vztahu k současným nebo navrhovaným politikám rozvojového plánu. Takto je názor veřejnosti vyjádřen prostřednictvím volených radních a dalších místních zástupců. Po svém schválení Plánovacím výborem je rozvojový plán publikován a zpřístupněn veřejnosti k nahlédnutí. Místní orgány, NGO nebo jakýkoli jiný subjekt nebo osoba může poté podávat námítky proti jakémukoli ustanovení plánu. Ministr námítky přezkoumá, předloží svoje návrhy a poznámky Výboru ministrů ke zvážení a rozhodnutí a eventuálně publikuje schválený rozvojový plán, který zůstává v platnosti do své následující aktualizace. Tímto způsobem v mnoha případech vznesly místní ad hoc nátlakové skupiny a NGO svoje námítky a otázky, které se přímo vztahují k politice plánování. Politický tlak tak měl značný vliv na implementaci několika ustanovení publikovaných rozvojových plánů.
- Ve Francii je zapojení občanské společnosti realizováno na různých úrovních. Na místní úrovni existují Rozvojové výbory v případě aglomerací a venkovských oblastí (pays), které reprezentují občany, podniky, odbory, kulturní asociace atd. Na regionální úrovni je „Regionální konference pro rozvoj a územní plánování teritoria“ složena ze zástupců státu, úředníků a občanské společnosti. Na centrální úrovni zastupuje Národní komise pro územní plánování (CNADT) také občanskou společnost prostřednictvím odborů, národních, regionálních a místních politiků, organizací zaměstnavatelů atd.
- V Lucembursku indikuje Programme directeur nezbytnost definice komunikační politiky k získání pochopení široké veřejnosti a k aktivnímu zapojení potenciálních účastníků.
- V Nizozemí může občanská společnost intervenovat na různých úrovních procesu územního plánování. Na centrální úrovni byl zřízen Poradní výbor pro bydlení, územní plánování a životní prostředí za účelem koordinace a stimulace konzultací v otázkách územního plánování mezi vládou a společností jako celkem. Funguje jako komunikační kanál mezi vládou a společností, a proto jsou jeho členy

zástupci širokého spektra organizací (např. zaměstnavatelé, zaměstnanci, bytové společnosti, výbory pro rekreaci, společnosti ochrany přírody, zemědělské komise a výbory, dopravci atd.), experti v administrativních a technických aspektech územního plánování a experti v provinciálních a obecních zastupitelstvech. Ministři, zastoupení v komisi územního plánování, jsou zastoupeni také prostřednictvím pozorovatelů při jednáních poradního výboru. Tato jednání jsou většinou přístupná veřejnosti. Výbor VROM má za úkol na vyžádání nebo na základě vlastní iniciativy radit ministrům v oblasti hlavních principů a aspektů politiky územního plánování. Na provinciální a místní úrovni existují také postupy pro informování a konzultace s veřejností v kontextu zpracovávání územních plánů.

- V Norsku si vláda přeje obnovení a posílení role okresních výborů jako regionálních developerů. Okresní výbor by měl převzít roli jako vedoucí partner v regionálních partnerstvích zahrnujících obce, vládní agentury v okrese, obchodní a občanské společnosti. Tato role se liší od role výkonného orgánu (rozhodování, posuzování odvolání, dohled nad obcemi atd.). Okresní výbory nyní získávají větší pravomoci v oblasti řízení důležitých nástrojů venkovské a regionální politiky. Aby bylo posíleno regionální partnerství, zvažuje vláda také zvýšené delegování pravomocí na vládní agentury v různých státních odvětvích.
- V Rumunsku je zapojení občanské společnosti do procesu územního plánování stále skromné. Existují však různé asociace, které získaly vliv (národní asociace obcí, asociace hlavních okresních architektů, asociace urbanistů atd.).
- V Ruské federaci odráží stupeň účasti veřejnosti v procesu územního plánování současné demokratické změny v zemi. Úroveň informovanosti veřejnosti byla zafixována zákoníkem RF o územním plánování (článek 18). Podle zákona mají občané, jejich asociace a právní subjekty Ruské federace právo na komplexní, pravdivé a včasné informace o stavu jejich životního prostředí, jeho plánovaných změnách (nová výstavba, modernizace občanských staveb, uspořádání území, výstavba dopravních a komunikačních linií) i na všechny ostatní informace týkající se územně plánovacích aktivit, s výjimkou informací neveřejných dle platné legislativy. Občané mají právo podávat komentáře a doporučení k urbanistickým plánovacím řešením až do jejich schválení příslušným správním orgánem, mohou se také účastnit přípravy takových řešení, a to v různých formách: ve veřejných debatách, prostřednictvím nezávislých expertíz apod. Všechna tato ustanovení pramení z nezadatelného práva občanů RF na „vhodné životní prostředí“, které je dáno ústavou (článek 42). Regionální a místní orgány se mohou rozhodovat o formě veřejné účasti, která je v daných podmínkách a při dané velikosti oblasti vhodná: hlasování, volby, veřejná debata atd.
- Ve Slovinsku má veřejná účast ve všech fázích přípravy územně plánovací dokumentace a jejího přijetí na všech úrovních dlouhou tradici. Cílem je umožnit zainteresovaným stranám, především místním orgánům, soukromému sektoru, odborům, nevládním a místním organizacím se skutečně účastnit procesu územního plánování a řízení. Ve Slovinsku je vynakládáno úsilí na zabezpečení lidských zdrojů a vedení, institucionální reformy, na rozvoj organizace a administrativy a na stálé školení lidí a poskytování nového vybavení pro efektivní územní plánování a řízení. Všichni účastníci mají právo vyjádřit svá doporučení, názory a návrhy v každé fázi přípravy zákona o územním plánování a procesu přijetí. Obzvláště důležité jsou iniciativy soukromého sektoru, které obvykle – se zájmem na rozvoji a s finančními prostředky – silně ovlivňují územní rozvoj jednotlivých regionů. Za tímto účelem poskytuje nový zákon o územním plánování nástroje k povzbuzení účasti soukromého sektoru (příklad: projekt osobního nádraží v Lublani, který je realizován na základě kontraktu o urbanistickém plánování mezi veřejnou a soukromou sférou). Zvláštní formou účasti soukromého sektoru je také reorganizace určitých veřejných podniků, dovolující účast určitého podílu soukromého kapitálu.
- Ve Španělsku jsou nástroje územního plánování formulovány a odsouhlasovány regionální správou. V procesu formulace je zavedeno období účasti veřejnosti a informací tak, aby veřejný sektor (národní), soukromý sektor a jednotlivci mohli podávat návrhy a daný územní plán připomínkovat. Odvětvová oddělení příslušných regionů, obcí a národní správy musejí poskytovat rady a informace

o programech územního plánování. Koordinace se odehrává v rámci urbanistických a územně plánovacích komisí, což jsou regionální orgány, ve kterých jsou zastoupeny různé typy veřejné správy.

- Ve Švýcarsku obsahuje federální zákon o územním plánování ustanovení o informování veřejnosti o aktivitách územního plánování. Zvláštní zákony na federální a kantonální úrovni v odvětvích s územním dopadem obsahují také ustanovení o informování a konzultacích s veřejností. Federální zákon o územním plánování poskytuje také veřejnosti možnost účastnit se procesu zpracování plánů. Federální i kantonální zákony předepisují postup veřejného vystavení konceptů plánů, během kterého mají občané právo formulovat připomínky a návrhy.
- V bývalé jugoslávské republice Makedonii je veřejná účast v průběhu přípravy územních plánů dána zákonem o územním a urbanistickém plánování. Veřejná účast je také zajišťována v procedurách vystavování stavebních povolení (rozvojová a stavební povolení), pouze však v menším rozsahu. Je také poskytnuto právo na odvolání, které má odkladný účinek, a právní ochrana v případě nespokojenosti. Veřejno-soukromá partnerství mají pro územní plánování velký význam jako prostředky k dosažení cílů územního rozvoje – v některých případech se ukázala být dokonce efektivnější než čistě veřejná partnerství. Centrum informací o životním prostředí na tomto poli pracuje velmi úspěšně (spolupráce s veřejností). Je dokonce možné říci, že zvýšenou popularitu životního prostředí, rozvoj vztahu k životnímu prostředí, zvýšení povědomí o otázkách životního prostředí mezi veřejností a dostupnost informací o životním prostředí lze přičíst činnosti tohoto centra.

Účast občanské veřejnosti v procesu územního plánování a územního rozvoje se rychle vyvíjí, především v zemích střední a východní Evropy. Nové zákony obsahují ustanovení o informování a konzultacích s veřejností pokud jde o koncepty plánů a veřejné plánovací iniciativy. V zemích západní Evropy existují institucionalizovanější formy účasti na národní a regionální úrovni než v zemích střední a východní Evropy, kde se účast veřejnosti soustřeďuje více na místní úroveň. Otázky vztahující se k veřejno-soukromým partnerstvím byly zmíněny jen omezeným počtem zemí. Zdá se, že dosud neexistuje dostatečné povědomí o skutečném potenciálu tohoto typu rozvojových nástrojů.

3. Příspěvek politik územního rozvoje k udržitelnému rozvoji

3.1 Udržitelný rozvoj: překlenovací paradigma s celosvětovým konsensem

Od svého objevení se v rámci Strategie zachování světa nabýval pojem udržitelný rozvoj na významu s tím, že si vydobyl centrální pozici v písemných dokumentech i diskusích v letech devadesátých a vešel tak do 21. století. Toto paradigma bylo znovu představeno na Světové komisi o životním prostředí a rozvoji (WCED) v dokumentu „Naše společná budoucnost“ (1987 – často také nazývaném Zpráva Bruntlandové), ve kterém je obsažena známá, všudypřítomná a významná definice: „Lidstvo je schopno řídit rozvoj jako udržitelný tak, aby byly zajištěny potřeby současné a přitom nebyla ovlivněna schopnost budoucích generací uspokojovat vlastní potřeby.“ Bylo zde také řečeno, že udržitelný rozvoj není zafixovaný stav harmonie, ale spíše se jedná o proces změn, ve kterém se sladuje využívání zdrojů, směřování investic, orientace technologického rozvoje a institucionální změny s budoucími i současnými potřebami.

Generální tajemník Světového summitu o udržitelném rozvoji v Johannesburgu (2002) shrnul koncept a jeho vývoj následovně: „Od Summitu Země v Riu v roce 1992 se vynořil udržitelný rozvoj jako nové paradigma rozvoje, integrující v sobě ekonomický rozvoj, sociální rozvoj a ochranu životního prostředí jako vzájemně závislé a podporující se prvky dlouhodobého rozvoje. Udržitelný rozvoj také zdůrazňuje přístup k zapojení a účasti v tvorbě politiky a jejím zavádění, v mobilizaci veřejných a soukromých zdrojů na rozvoj a využívání znalostí, dovedností a energie všech sociálních skupin, kterým leží na srdci budoucnost planety a jejích obyvatel. Udržitelný rozvoj jako komplexní proces s mnoha vzájemně se

ovlivňujícími faktory vyžaduje účast všech členů společnosti, jako jsou veřejní tvůrci politiky, výrobci, spotřebitelé, vědci, inženýři, učitelé a vychovatelé, novináři, místní aktivisté a voliči.“

Summit v Johannesburgu znovu potvrdil udržitelný rozvoj jako centrální prvek mezinárodní agendy, rozšířil a posílil jeho koncepci tím, že potvrdil potřebu zajištění rovnováhy mezi ekonomickým rozvojem, sociálním rozvojem a ochranou životního prostředí jako vzájemně závislých a vzájemně se posilujících pilířů udržitelného rozvoje. Rozpoznal, že dobré řízení je klíčové pro udržitelný rozvoj, a staví do popředí názory občanské společnosti při rozpoznávání její klíčové role v procesu zavádění výsledků.

Jako globální politické téma, srovnatelné s takovými koncepty jakými jsou demokracie a lidská práva, se udržitelný rozvoj dostal do agendy národní, regionální i místní politiky a nadnárodních institucí.

3.2 Zavádění koncepce udržitelného rozvoje v praxi: otevřená otázka

Udržitelný rozvoj má široký rozsah a zahrnuje etickou, společenskou, institucionální a ekologickou stránku. Je tedy velmi obtížné jej jednoduchými termíny konkretizovat. Jeho původní výklad byl široký a do značné míry nejasný. Různé interpretace odrážejí širokou rozmanitost aspirací nebo vizí, které mají lidé do budoucna.

Zásadně je udržitelný rozvoj vnímán jako procesně orientovaný a v rámci tohoto procesu jako směřující ke specifickému cíli. Udržitelný rozvoj je zaměřený na člověka, a v tomto pojetí je jeho cílem zlepšení kvality lidského života. Dále je založen na ochraně, a v tomto ohledu je podmíněn potřebou respektovat schopnost přírody poskytovat zdroje a život podporující služby. Z tohoto pohledu znamená udržitelný rozvoj zlepšení kvality lidského života a přitom život v souladu s možnostmi podporujících ekosystémů.

Obecně se uznává, že paradigma udržitelného rozvoje má tři části: část týkající se ekonomické udržitelnosti, část týkající se udržitelnosti životního prostředí a část týkající se sociální udržitelnosti. Ekonomická udržitelnost zahrnuje růst, rozvoj, produktivitu a účinky subvencování velkých podniků; udržitelnost životního prostředí obsahuje integritu ekosystému a ohled na únosnost (možnosti) a biodiverzitu; sociální udržitelnost zahrnuje takové proměnné, jakými jsou rovnost, zplnomocnění, dostupnost a účast.

Zatím nebylo dosaženo shody v oblasti jednoduché, praktické definice nástrojů pro zavádění udržitelného rozvoje. Světový summit v Johannesburgu zmínil v tomto ohledu dva možné přístupy: „dobré řízení“ a roli „občanské společnosti“, dva koncepty, které zůstávají stejně abstraktní jako koncepce udržitelného rozvoje sama. Zatímco úspěch paradigmatu udržitelného rozvoje spočívá v jeho všudypřítomném charakteru, je jasné, že získání širší shody v oblasti způsobů jeho dosažení je nutností.

3.3 Politiky územního rozvoje: stávající nástroj pro zavádění udržitelného rozvoje

Role politik územního rozvoje v dosažení cílů udržitelného rozvoje je zřejmá. Ministři UN-ECE se ve své deklaraci „Směrem k udržitelnému zlepšování životních podmínek v regionu střední a východní Evropy v 21. století“ (2000) zabývali následujícími otázkami: sdílení zkušeností s dobrým urbanistickým řízením; podpora integrovaného přístupu k plánování na všech úrovních; podpora urbanistické modernizace a revitalizace; zlepšení fungování životního prostředí k řešení konfliktů mezi rozvojem a potřebou chránit přírodní zdroje, venkovskou krajinu a kulturní dědictví; podpora reformy bydlení a finančních mechanismů, nalezení rovnováhy mezi veřejným a soukromým sektorem a dosažení rámce vlastnických práv k nemovitému majetku jako zdravého základu pro správu pozemků a rozvoj trhu s bydlením. Politiky územního rozvoje jsou vynikajícím nástrojem pro dosažení cíle udržitelného rozvoje:

- Mají meziodvětvový a integrační charakter. Integrace je hlavním rysem efektivních politik územního rozvoje. Řídící principy neuvažují jen o třech klasických součástech udržitelného rozvoje (ekonomická, sociální a environmentální). Přidaly čtvrtou komponentu, která získává stále větší uznání v rámci komplexních politik územního rozvoje: kulturní dimenzi. Kulturní udržitelnost se vztahuje k potřebě zachovat, chránit a podporovat kulturní prostředí. Meziodvětvovost v kontextu politik územního plánování se vztahuje k faktu, že všechny veřejné politiky s územním dopadem se musejí prozkoumat a hodnotit s ohledem na posílení meziodvětvové spolupráce s cílem zvýšení synergií a udržitelnosti.
- Vznikají a jsou zaváděny v kontextu několikaúrovňového řízení. Politiky územního rozvoje fungují paralelně na různých úrovních: místní, regionální, národní a nadnárodní. Jejich obsah a priority z velké míry závisí na úrovni, na které jsou formulovány. Cílem jsou koherentní a komplementární přístupy. Řídící principy zdůrazňují principy subsidiarity a reciprocity jako dvou vzájemně se doplňujících pilířů politik územního plánování. Zatímco subsidiarita odráží sílící trend k decentralizaci moci a pomáhá posilovat transparentnost a místní odpovědnost, reciprocity umožňuje zmírňování přístupů zesponu nahoru a shora dolů a umožňuje posoudit priority velkého rozsahu dokonce i na nižší úrovni.
- Jsou ve stále větší míře založeny na zapojení občanské společnosti. Dobré územní řízení má za následek kombinaci sociálních a ekonomických sil, které značně přesahují hranici veřejného sektoru. Znamená to závazek ke sdílené vizi územní změny a kombinuje akce veřejného, soukromého a dobrovolného sektoru. Zpětně využití místních kapacit, dovedností, zkušeností, hodnot a přesvědčení účastníků zvyšuje demokratickou zodpovědnost a schopnost vést. Místní partnerství jsou realizována v kontextu politik územního rozvoje jako nástroj poskytování integrovaného přístupu, zapojující občany, místní orgány, národní vlády, soukromý sektor i dobrovolné organizace.

Dalším faktorem potvrzujícím klíčovou funkci politik územního rozvoje při dosahování udržitelnosti je skutečnost, že neefektivní a chybně formulované politiky územního rozvoje jsou nebezpečnou hrozbou udržitelnosti. To můžeme doložit několika zkušenostmi z minulosti:

- Nedostatečná meziodvětvová spolupráce mezi politikami umožnila exponenciální rozvoj motorových vozidel, což má za následek suburbanizaci, dopravní přetížení a znečištění, zatímco politiky územního rozvoje se snažily urbanizovat, podporovat ochranu životního prostředí a kombinovaná řešení. Místo toho v evropských městech, která jsou hodnocena tak, že poskytují zlepšenou kvalitu života, jsou dopravní politika a urbanistická politika zvažovány a zaváděny společně.
- Zatímco starý systém plánování rozvoje shora-dolů prokázal, že není schopen vypořádat se s rapidními a nepředvídatelnými změnami, konzumní styl a velkokapacitní výrobní a distribuční metody pokračují v podporování neudržitelných struktur spotřeby a výroby. To je hlavní výzvou udržitelnosti, především v oblasti plánování fyzického rozvoje, kde poptávka jednotlivých domácností a skupin může představovat hrozbu. Integrovanější formy politik územního rozvoje v urbanizovaných oblastech s uvážením revitalizace opuštěných periferií měst by byly pro udržitelnost méně škodlivé.
- Četné pobřežní oblasti v Evropě byly v minulých desetiletích považovány za atraktivní místa pro turistiku a jiné ekonomické aktivity. V řadě regionů soutěžila místní zastupitelstva o přízeň investorů tak dlouho, až bylo celé pobřežní pásmo zastavěné a rozvinuté, čímž byly poškozeny nejenom neoceňitelné přírodní zdroje, ale také atraktivita zmíněných regionů. Místo toho by použití integrovaných principů řízení pobřeží v kontextu meziobecní spolupráce přineslo daleko harmoničtější a trvalejší formy rozvoje.
- Zanedbávání podpory původních zdrojů a vzniku místních rozvojových iniciativ v řadě vzdálených venkovských oblastí vedlo ke značné migraci mladých aktivních lidí ven z dané oblasti, což vedlo ke stárnutí oblastí a devitalizaci ve formě vymizení základních služeb, úpadku zemědělské krajiny a zmenšení atraktivity pro venkovskou turistiku. Jakmile je proces úpadku v pokročilém stádiu, je nesmírně obtížné jej potlačit a spustit proces revitalizace venkova. Místo toho by podpora menších

a středních měst jako center služeb a výroby ve venkovských oblastech stejně jako místních rozvojových iniciativ v oblasti venkovské turistiky, řemesel, drobné výroby, zlepšení krajiny a kulturního dědictví udržela vitalitu a atraktivitu těchto venkovských oblastí.

Neadekvátní politiky územního rozvoje z dlouhodobého hlediska navíc generují dodatečné náklady a menší objem výhod jako důsledek nedostatečných synergií.

3.4 Nadcházející výzvy pro udržitelnost a role politik územního rozvoje

Evropská společnost i evropské teritorium jsou předmětem působení sil a vlivů vnitřních i vnějších, které vyvolávají procesy změn. Řada probíhajících a předvídatelných změn představuje významné výzvy udržitelnosti. Politiky územního rozvoje mají za úkol přijímat tyto výzvy a poskytovat adekvátní řešení tak, aby byl umožněn trvalý harmonický rozvoj evropské společnosti a jejího teritoria. Významné výzvy udržitelnosti je možné očekávat v následujících letech v těchto oblastech:

a) Globalizace a měřítko rozšíření evropské integrace

S důrazem na rostoucí konkurenci a konkurenceschopnost ve stále globalizovanější ekonomice mohou některé regiony a města vyhrát na úkor jiných. Lidé a bohatství by mohly nadále proudit ze vzdálených venkovských oblastí do urbanizovaných center a z izolovaných anebo upadajících regionů do „znalosti bohatého“ evropského jádra. Řada zemí střední a východní Evropy má vzdálené, nízkopříjmové venkovské regiony stejně jako stará průmyslová města, která se potřebují přizpůsobit globalizované ekonomice. To návdavkem k širšímu geografickému rozsahu evropské integrace zvětšuje měřítko, ve kterém musejí být regionální entity organizovány tak, aby mohly zůstat konkurenceschopné. Integrace v kontinentálním měřítku přináší potřebu širších regionů, vyžaduje silnější spolupráci mezi současnými regionálními entitami, často také spolupráci přeshraniční. Pouze v takovém měřítku může spolupráce generovat mocné strategie a působit jako protíváha úpadku a přehlížení řady méně konkurenceschopných oblastí. Bude nutné vytvořit a zavést nové typy územních strategií.

b) Prevence škod působených přírodními riziky

Přírodní rizika se vyskytují v posledních letech stále častěji a se stále se zvyšující intenzitou v rámci celého kontinentu Evropy, ohrožují lidské životy a generují nepředstavitelné škody. Velká část přírodních rizik (především záplavy a tornáda) je spojena se změnami klimatu. Zatímco možnost v krátkém časovém horizontu zvrátit intenzitu klimatických změn je poněkud nereálná (implementace Kjótského protokolu je dlouhodobým úkolem), je možné, že adekvátní politiky územního rozvoje mohou zabránit nebo snížit potenciální škody způsobené přírodními riziky. To se výslovně praví v Řídících principech: „V kontextu politik územního rozvoje by měla být prováděna preventivní opatření zaměřená na rozsah škod a na upravení sídelní struktury tak, aby byla méně zranitelná. To by mohlo zahrnovat např. opatření v oblasti využití půdy a výstavby.“

c) Místní rozvoj pro generování příjmů a redukci sociální nerovnosti

Evropské země se potřebují vyhnout riziku dvourychlostní ekonomiky, ve které by se prohlubovaly sociální nerovnosti generující vyloučení ze společnosti, vandalismus a nejistotu. I když evropské země zavádějí řadu politických opatření, která mají řešit otázky sociálního vyloučení, důležitou dimenzí k lidskému přístupu k regionální rovnováze a otázkám lidských sídel je budování kapacity pro partnerství v oblasti místního rozvoje. Politiky územního rozvoje musejí poskytovat podporu občanské společnosti, především v zaostalých a zanedbaných urbanizovaných nebo venkovských oblastech a generovat tak

iniciativy, sebedůvěru a příjmy. Podpora generování příjmů rodinami, jako jsou drobné půjčky malým podnikům, která se ukázala jako úspěšná, by měla být nadále posilována.

d) Posílení vitality a kvality venkovských oblastí

Řada chudých a vzdálených venkovských oblastí stále ztrácí obyvatele stejně jako ekonomickou podstatu a služby. Mnohá menší evropská města a sídla jsou obzvláště důležitá jako vstupní brány pro obsluhování venkovských oblastí. Udržování a posilování polycentrického urbanistického systému v Evropě by mělo být stále více podporováno jako cíl politiky evropského územního rozvoje. Navíc vytváření sítí nabízí ekonomické výhody prostřednictvím sdílení funkcí a čerpání z úspor vzniklých zavedením velkovýroby. Menší evropská města zapojená do partnerství s jinými mají šanci na zvýšení své konkurenceschopnosti, především prostřednictvím strategické koordinace rozvojových aktivit.

Navíc stále se zvyšující přijímání velkokapacitních, průmyslových metod hospodaření a transformační procesy ohrožují tradiční venkovské krajiny a způsob života stejně jako přírodní zdroje. To může generovat konflikty s ochranou a podporou venkovského dědictví, které je pro rozvoj turistiky nepostradatelné. V řadě evropských venkovských regionů převyšuje venkovská turistika samotné zemědělství a jeho význam pro ekonomiku. Co nejlepší rozvoj venkovských oblastí je hlavní výzvou územního plánování.

e) Revitalizace měst a zvládnutí urbanizace

Urbanizace v Evropě není ukončený proces. Stále pokračuje exodus ze vzdálenějších a chudších venkovských oblastí stejně jako z chudších do bohatších urbanizovaných oblastí. Mezinárodní migrace má také důležitý vliv na urbanizační proces.

Hlavní výzvy pro urbanizaci v Evropě představují stále komplexnější propojení mezi různými typy vlastnění půdy, nízkými příjmy, nezaměstnaností, slabým vzděláním a slabou úrovní dovedností, podprůměrným bydlením a neodpovídající urbanistickou strukturou a zařízeními. V řadě evropských měst pravděpodobně přetrvá bezdomovectví a nedostatečná nabídka bydlení. Úpadek existující (mnohdy špatně konstruované a ekologicky neefektivní) struktury bydlení přinese pokračující tlak na zlepšování podmínek bydlení a kvality života. Často se objevují místní nerovnosti mezi ekonomickým bohatstvím a finanční kapacitou obce.

Je proto důležité, aby byly přijaty a zavedeny široké koordinační politiky na revitalizaci upadajících center měst. Obecně se revitalizace opuštěných periferií měst nesmí zabývat pouze fyzickými a ekologickými parametry, ale musí brát také v potaz ekonomické a sociální zdroje obyvatel. Přístupy zahrnující zajištění bydlení a jeho zlepšení v rámci integrovanějších regeneračních programů podle oblastí budou klíčovými prvky politik územního rozvoje v urbanizovaných oblastech. Smíšené využití je v případě nového rozvoje upřednostňováno před využitím jednoúčelovým, protože je flexibilnější vůči měnícím se potřebám. Napomáhá také sociálním interakcím, které jsou pro udržitelné urbanizované komunity nesmírně důležité.

Zlepšování a znovubudování opuštěných periferií měst se stalo cílem centrální politiky také proto, že může významně snížit poptávku po nových pozemcích na urbanistický rozvoj. Šíření aglomerací je v Evropě považováno za zdroj neefektivit v dopravě a energetických sítích stejně jako za plýtvání pozemky a přírodními zdroji. Protože pozemky jsou jednoznačně vyčerpatelem zdrojem, je zajištění jejich nejlepšího využití nezbytné k zabezpečení efektivní kontroly rozšiřování urbanizované Evropy.

f) Řízení toků zboží a lidí

Ve většině částí Evropy stále existuje intenzifikace toků lidí a zboží nastávající mezi a v rámci urbanizovaných oblastí stejně jako mezi urbanizovanými centry a jejich zázemím, ačkoli zvýšení informačních toků by mohlo nahradit do jisté míry mobilitu lidí. Navíc jako protíváha k výhodám aglomerací působí dopravní zácpy, které ještě zhoršují stav životního prostředí, a to především čistotu ovzduší, hluk a vizuální obtěžování motorovými vozidly. Z tohoto důvodu je zavedení strategií, které se snaží maximalizovat sociální přínosy a minimalizovat sociální dopady takových toků, urgentní.

Na pozadí tendence ke zvýšenému využívání obnovitelných zdrojů energie a čistších paliv a technologií by mělo být více pozornosti zaměřeno na veřejnou dopravu a životnímu prostředí méně škodlivá kombinovaná řešení. Dalšími výhodami jsou zmírnění emisí skleníkových plynů a zachování energetických zdrojů při snížení potřeby cestovat, což je stále více považováno za cenný cíl politiky.

g) Propagace kulturní identity a zlepšování kulturního dědictví

Mnohé kolektivní tradice evropského urbanizovaného i venkovského života jsou ohroženy. Kulturní identita závisí na sociální skladbě obyvatel a na fyzickém charakteru místa jejich bydliště. S dlouhou historií vzniků měst a širokým spektrem typů sídel mají evropské země velmi bohaté architektonické i krajinné dědictví. Zatímco oficiální památky pomáhají podporovat prosperující turistický průmysl a jsou většinou dobře opatrovány, mnohé jiné historické zóny měst zůstávají ohroženy tlakem rozvoje. V chudších městech stejně jako ve venkovských oblastech působí ekonomický úpadek fyzické chátrání takových čtvrtí. Politiky revitalizace a obnovy historicky významných oblastí budou muset dosáhnout rovnováhy mezi ochranou stávajícího kulturního dědictví, lákáním nových investic a ekonomickou aktivitou a podporou existujících obytných a pracovních komunit.

h) K silnějšímu partnerství s občanskou společností

Efektivní územní správa závisí na změně politické a administrativní kultury. To by se mělo dít především v souladu se dvěma hlavními kanály, které odpovídají silnějším partnerstvím s občanskou společností: rozvoj veřejno-soukromých partnerství a silnější účast občanů. V budoucnosti se budou partnerství využívat stále více jako nástroj poskytující integrované přístupy a zapojující občany, místní a regionální orgány, národní vlády, soukromý sektor i dobrovolné organizace.

Liberalizace chráněných sektorů jakými jsou doprava, energetika, voda, likvidace odpadů atd. zvyšuje podnikavost. Soukromý sektor se stále více zapojuje do úkolů, které byly dříve privilegiem sektoru veřejného. Zkušenosti s privatizací jsou doposud smíšené. Je třeba více hodnotit zkušenosti s regulačními rámci pro soukromé poskytování služeb a dobré i špatné příklady z praxe veřejno-soukromých partnerství. Silnější zapojení soukromého sektoru ve strategiích územního rozvoje vyžaduje zvýšenou veřejnou kapacitu pro hodnocení a regulaci.

Zapojení občanů ve velkém rozsahu zvyšuje rovnost, transparentnost a zodpovědnost. Zvyšují se také místní schopnosti prostřednictvím informací, účasti a debat. Nutnou podmínkou pro územní politiky orientované na občany je získat a vzít v úvahu reprezentativní vzorek názorů občanů. Další výzvou je sladování širší účasti veřejnosti s dlouhodobým veřejným zájmem velkého měřítko. Způsoby dosažení rovnováhy mezi přístupy založenými na účasti a na partnerství a mezi zastupitelskou demokracií a jejími institucemi na místní, regionální a národní úrovni při formulování a zavádění strategií územního rozvoje je nutné dále zkoumat.

Závěry

Od doby přijetí Řídících principů v září 2000 přispěly transnárodní aktivity CEMAT významně ke konfrontaci názorů a zkušeností a formulování rad a doporučení na posílení role politik územního rozvoje při zavádění udržitelného rozvoje. Řada mezinárodních seminářů a konferencí se již zabývala výše zmíněnými nastávajícími problémy udržitelného rozvoje. Seminář v Soluni (červen 2001) se zaměřil na význam větších evropských celků a s tím související potřebu intenzivní transnárodní spolupráce s předpokladem, že rozšířená evropská integrace zcela jistě vyžaduje i rozšíření politik územního rozvoje. Seminář v Lisabonu (listopad 2001) zdůraznil roli politik územního rozvoje v ochraně a zlepšování krajinného dědictví a potvrdil, že efektivní politiky územního rozvoje jsou neocenitelným nástrojem pro implementaci nedávno přijaté Konvence o krajině. Konference v Drážďanech (květen 2002) i seminář v Budapešti (březen 2003) se zabývaly otázkami spojenými s implementací principu subsidiarity a s cílem silnějšího zapojení občanské společnosti do politik územního rozvoje. Seminář v Sofii (říjen 2002) řešil otázku diferenciací politik územního rozvoje podle specifického charakteru určitých typů oblastí v Evropě. Konference ve Wroclawi (červen 2003) zdůraznila význam územního plánování v prevenci povodní.

Všechny tyto aktivity významně přispěly k poselství, které přinášejí ministři CEMAT na 13. zasedání v Lublani. Uvážíme-li univerzální povahu udržitelného rozvoje, ale také existující i vynořující se problémy udržitelnosti, které je možné pozorovat a očekávat, přispívají ministři CEMAT prezentací politik územního rozvoje jako klíčových nástrojů k dosažení udržitelného rozvoje, významně k celosvětové debatě o způsobu, jak tohoto cíle dosáhnout.

Literatura

- Řídící principy trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu. Hannover, září 2000;
- Evropská konference ministrů zodpovědných za územní plánování. 12. zasedání CEMAT, Přijaté rezoluce, září 2000;
- Doporučení Rec (2002) 1 Výboru ministrů členským státům o Řídících principech trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu, přijato 30. ledna 2002;
- „Globální výzva, globální příležitost. Trendy v udržitelném rozvoji.“ Summit v Johannesburgu 2002 o udržitelném rozvoji, OSN;
- Deklarace o udržitelném rozvoji z Johannesburgu. OSN, září 2002;
- „Implementace agendy Habitat (o přirozeném prostředí). Zkušenosti v Evropské unii“. UN-ECE 2001;
- „Udržitelný regionální rozvoj ve Skandinávii“, C. Clement, M. Hansen. Nordregio, 2001.

PŘÍLOHA
Rezoluce přijaté ministry
zodpovědnými za územní
plánování na 13. zasedání CEMAT



REZOLUCE Č. 1

o partnerství veřejného a soukromého sektoru v politice územního rozvoje, přijatá na 13. zasedání Evropské konference ministrů zodpovědných za územní plánování (CEMAT) v Lublani dne 17. září 2003.

Ministři členských států Rady Evropy zodpovědní za územní plánování

- zdůrazňující, že na 12. zasedání CEMAT, které se konalo v Hannoveru 7. a 8. září 2000, byly schváleny Řídící principy trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu, poskytující promyšlenou strategii integrovaného a regionálně vyváženého rozvoje evropského kontinentu založeného na subsidiaritě a reciprocitě;
- mající na zřeteli část III Řídících principů týkající se „Specifické role soukromého sektoru v územním rozvoji“;
- upozorňující na rozhodnutí Výboru ministrů Rady Evropy ze dne 7. února 2001 (740/9.1 – CM (2001) 6) o tom, že při rozhodování o projektech s územním dopadem je třeba respektovat Řídící principy trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu;
- mající na zřeteli doporučení Výboru ministrů Rady Evropy, Rec (2002) 1 členským státům, týkající se Řídících principů trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu, které bylo schváleno 30. ledna 2002;
- respektující Evropské perspektivy územního rozvoje (European Spatial Development Perspective, ESDP), která byla dohodnuta na neformálním setkání ministrů zodpovědných za územní plánování evropského kontinentu v Postupimi v květnu 1999;
- berouce v úvahu, že vzhledem k tomu, že disponibilní veřejné finanční prostředky nedostačují k pokrytí potřeb společnosti, zvláště pokud jde o technickou a sociální infrastrukturu a o služby s nimi související, bude k dosažení cílů územního rozvoje třeba již několik let dopředu zajistit soukromé investice;
- podporující aktivní zapojení soukromého sektoru do implementace programu INTERREG v kombinaci s programy PHARE A TACIS, zvláště jako partnera a participanta národních příspěvků, a to zároveň s partnery veřejného sektoru, kteří mají při podporování udržitelného rozvoje v Evropě vedoucí úlohu;
- mající na zřeteli, že partnerství veřejného a soukromého sektoru (public-private partnerships, dále jen „PPPs“) se rozvíjí v oblastech, které byly dříve zcela ve sféře veřejného sektoru, jako např. dopravní infrastruktura a služby, telekomunikace, zásobování vodou, sběr a zpracování odpadů, zdravotnictví a školství;
- berouce v úvahu pravidla poskytování státní pomoci a jejich vliv (kladný i záporný) na pomoc poskytovanou veřejným sektorem partnerům soukromého sektoru;
- upozorňující na zprávu „Modely financování projektů regionální infrastruktury a rozvoje se zvláštním zaměřením na země střední a východní Evropy – partnerství veřejného a soukromého sektoru v politice územního rozvoje“¹, která byla prezentována na konferenci v Hannoveru s cílem vypracovat na základě zkušeností s PPPs postupy pro uskutečnění projektů tohoto typu zejména v zemích střední a východní Evropy;
- berouce v úvahu, že k úspěšné realizace projektů PPPs jsou nezbytné určité předpoklady, např. účinná struktura správy a vyspělý soukromý sektor, a že tento problém je velmi důležitý zvláště v zemích střední a východní Evropy;

doporučují, aby vlády členských států respektovaly následující zásady pro účinné navrhování a organizaci postupů PPPs, zejména se zřetelem k zemím střední a východní Evropy:

1. Vytvoření jasného a účinného právního rámce

Smyslem a cílem národní legislativy týkající se PPPs je přidělit různým úrovním správy nové pravomoci, aby se mohly rozvíjet nové typy partnerství se soukromým sektorem, které by šly nad rámec uzavírání tradičních smluvních vztahů.

Politika týkající se PPPs může být podchycena všeobecně platnou multisektorovou právní normou (návrh zákona typu „omnibus“), nebo právní normou pro specifický obor (stavba silnic, územní plánování, inženýrské sítě aj.). Všeobecně nelze doporučit vydávání speciálních zákonů pro jednotlivé projekty. Zvláště důležité je, aby politika týkající se PPPs stanovila jasné majetkoprávní vztahy (vlastnictví, podmínky pronájmu), daňový rámec a řešení možných střetů zájmů. Měla by též vytvořit přijatelný operační rámec odpovědnosti za rizika, který by byl pro veřejný sektor přijatelný.

Nová pravidla pro poskytování strukturálních fondů EU zdůrazňují, že k získání maximální podpory z EU je třeba usilovat o co nejlepší využití soukromých zdrojů financování, zejména investičního kapitálu v rámci PPPs, a zajistit soukromému sektoru možnost kontroly způsobu řízení programu.

Ve sféře obnovy měst podporuje EU iniciativou URBAN zakládání PPPs, zejména při realizaci integrovaných programů ekonomického rozvoje a při podpoře „zelených“ aktivit.

Politika EU týkající se dohledu nad pomocí poskytovanou státem má různé nástroje na podporu obnovy venkova a měst, např. Směrnice Společenství o státní pomoci při ochraně životního prostředí (OJ C 37/3 ze 3. února 2001). Pro daný účel relevantní jsou též Sdělení o státní pomoci a rizikovém kapitálu (OJ C 235 z 21. srpna 2001), Usnesení Komise (EC) č. 70/2001 z 12. ledna 2001 o aplikaci článku 87 a 88 Dohody ES o státní pomoci malým a středně velkým podnikům (OJ L 10/33 ze 13. ledna 2001) a Směrnice o národní regionální pomoci (OJ C 74/9 z 10. března 1998).

Současná pravidla poskytování státní pomoci by však neměla v některých konkrétních případech členským státům bránit v jejich schopnosti provádět politiku územního rozvoje zejména v případě, že usilují o zapojení soukromého sektoru. Na základě zkušeností, které budou v takových případech získány, bude užitečné zkoumat, zda existuje potřeba vytvoření dalšího specifického nástroje pro řešení státní pomoci podnikům v zanedbaných městských oblastech a jaké základní charakteristiky by takový nástroj měl mít.

2. Pečlivá příprava projektů PPPs

Fáze přípravy projektů PPPs má zásadní význam. Úspěch projektu zpravidla závisí na důkladné přípravě. Důležité jsou následující aspekty přípravy:

a. *Přizpůsobení organizační struktury místním podmínkám*

Existuje řada různých modelů PPPs. Ty mohou nabýt různou formu, od pouhé obchodní spolupráce až po úplnou privatizaci. Velkou pozornost je třeba věnovat přizpůsobení koncepce PPPs místním a časovým faktorům. Mnoho problémů s PPPs vzniká z kopírování řešení užitých v jiných PPPs, která v dostatečné míře neberou v úvahu konkrétní kontext.

b. *Kompatibilita cílů*

Především je třeba objasnit cíle partnerů veřejného a soukromého sektoru a stanovit, do jaké míry jsou tyto cíle kompatibilní. To vyžaduje podrobnou diskusi mezi veřejným a soukromým sektorem o záměrech, které projektem sledují. Ve fázi výběrového řízení musí také proběhnout diskuse s různými partnery předkládajícími nabídky. Zapojení soukromých partnerů do přípravy projektu co nejdříve značně přispěje k jeho úspěšnosti.

c. Výběr soukromých partnerů veřejným sektorem

Tento výběr by měl být součástí výběrového řízení. Kromě formálních záležitostí je třeba vzít v úvahu i kritéria kvality.

Ekonomický úspěch PPPs rozhodujícím způsobem závisí na odborné způsobilosti soukromých partnerů ucházejících se o spolupráci na projektu a na relevanci této způsobilosti ke sféře dané aktivity. Je proto třeba najít způsoby, jak přimět potenciální soukromé partnery, aby předvedli své kvality. Jedním z možných způsobů, jak to udělat, je dát soukromým partnerům možnost dobrovolné opce spočívající v tom, že si mohou vybrat z různých variant, u nichž je zisková marže závislá na tom, do jaké míry budou splněny cíle a požadavky. Na tomto základě lze měřit úroveň jejich angažovanosti a výkonnosti.

Veřejný sektor musí kromě toho mít úplné informace o potenciálních rizicích spolupráce s konkrétním soukromým partnerem. Do podmínek veřejné soutěže je proto třeba zapracovat příslušná kritéria a požadavky. Zde si veřejný sektor musí být vědom problémů, které by mohly vzniknout z nedostatečné jednostranné informace.

d. Demokratická kontrola a souhlas obyvatelstva

Zavádění PPPs vyžaduje politickou debatu, aby byla zajištěna přijatelnost projektu pro obyvatele zejména v případě, že od nich jako uživatelů budou vybírány poplatky. Z hlediska politiky veřejného sektoru je klíčem k úspěchu PPPs ekonomický faktor měřený hodnotou, kterou uživatel za své peníze získá. Kromě toho modely PPPs musí být schopny prokázat, ve kterých oblastech (např. ekonomické, technické nebo ekologické) mohou napomoci zvýšit efektivnost a zlepšit výsledky.

Používání třetích stran a absenci demokratické kontroly by mělo být zabráněno vhodnou organizací „kolektivních spotřebních jednotek“ (ve smyslu sdružení spotřebitelů). To vyžaduje zorganizovat konzultace se spotřebiteli, kde by mohli vyjádřit své preference.

e. Speciální nástroje na podporu přípravy projektů PPPs

Příklady ze západních zemí ukazují na možnost podpory projektů PPPs různými nástroji. Zvláště se je třeba zmínit o:

- nástrojích pro finanční vyhodnocení PPPs, např. komparátor/indikátor hrubých hodnot pro veřejný sektor (Public Sector Comparator, PPC) ve Spojeném království, PPC v Nizozemí, analýze poměru vynaložených prostředků k celkovému zisku ve Francii a Německu. Těmito nástroji lze zjistit, zda je PPPs oproti konvenčním řešením výhodnější;
- ustavení informačního a koordinačního úřadu pro PPPs, který porovnává nové projekty PPPs s předcházejícími projekty a dává doporučení a podrobné instrukce, aby tak byl zajištěn úspěch PPPs.

3. Účinná implementace projektů PPPs

a. Pečlivá strukturace smlouvy PPPs

Smlouvy PPPs musí jasně definovat charakteristiky projektu, odpovědnosti smluvních stran a způsob, jakým budou řešeny případné střety zájmů. Měly by obsahovat specifická ustanovení proti případnému oportunistickému chování soukromých partnerů. Od soukromých partnerů může být např. požadováno, aby složili finanční kauci (záruku), nebo smlouva může obsahovat článek o pobídkách např. ve formě dělení zisku mezi partnery veřejného a soukromého sektoru.

Smlouvy PPPs by měly pokrývat všechny Řídící aspekty projektu PPPs včetně ekologických, ale měly by zároveň umožňovat určitý stupeň flexibility, inovace a ziskovosti. Měly by v nich být podchyceny hlavní povinnosti smluvních stran, nikoliv však technické podrobnosti.

b. Důvěra mezi partnery

Solidní vztahy a důvěra mezi partnery má pro úspěšnost PPPs zásadní význam. Veřejný sektor by se měl osvědčit jako partner, na kterého se soukromý partner může spolehnout, protože oba podstupují uzavřením smlouvy značná finanční rizika, která mohou mít v souladu s jednotlivými články smlouvy dlouhodobé účinky a být různého druhu.

c. Nabytí kompetencí a modernizace veřejného sektoru prostřednictvím PPPs

Pokud jde o PPPs, je podstatné, aby veřejný sektor získal určité schopnosti. Musí se naučit pohybovat a vést jednání na nedokonalých trzích. Především musí být odborně způsobilý v oblasti ekonomiky, aby dovedl posoudit ekonomický dopad jednotlivých proměnných a zvážit důsledky vyplývající z ustanovení smlouvy.

Partneři z veřejného sektoru se musí naučit formulovat, vykonávat dohled a implementovat smlouvy a vědět, že uzavření smlouvy zahrnuje náklady transakce. Získání těchto nových dovedností povede ke změně kultury jednání.

Čím více se veřejný a soukromý sektor navzájem doplňují, tím účinnější je modernizace veřejného sektoru.

d. Efektivní vedení veřejným sektorem

Modely PPPs musí být navrženy tak, aby byla dodržena základní vedoucí úloha veřejného sektoru jak z hlediska veřejného práva, tak z důvodů přijatelnosti pro veřejnost. Nikdy by nemělo dojít k tomu, že se veřejná správa finančně vyčerpá a bude nucena spoléhat se téměř plně na soukromý sektor.

Veřejný sektor musí vést PPPs tak, aby rozvoj infrastruktury a veřejných služeb probíhal jako součást národní, regionální a místní politiky.

e. Využití veřejných financí jako páky k mobilizaci soukromých financí

Projekty PPPs, které by byly financovány výlučně soukromým sektorem, jsou relativně výjimečné. Ve většině případů část finančních prostředků přichází od veřejného sektoru. Objem financí z veřejného sektoru je zpravidla nepřímo úměrný kupní síle potenciálních uživatelů infrastruktury nebo služeb. Proto projekty PPPs v zemích střední a východní Evropy vyžadují relativně velký podíl veřejných financí. Veřejné finance, zejména jsou-li skrovné, mají zvláštní funkci. Měly by být použity jako páka k přilákání soukromých zdrojů, které pokryjí většinu nákladů. Tento pákový efekt může mít různou formu. Veřejný sektor může např. fungovat jako ručitel úvěrů potřebných k financování dané investice, nebo může hradit náklady na vypracování studií proveditelnosti.

REZOLUCE Č. 2

o školení orgánů veřejné správy zodpovědných za udržitelný územní rozvoj, přijatá na 13. zasedání Evropské konference ministrů zodpovědných za územní plánování (CEMAT) v Lublani dne 17. září 2003

Ministři členských států Rady Evropy zodpovědní za územní plánování

- přejíce si zajistit další sledování Rezoluce čís. 1 „Desetibodový program větší soudržnosti mezi regiony Evropy“ schválené na 12. zasedání Evropské konference ministrů zodpovědných za územní plánování konaném dne 8. září 2000, v němž se zdůraznila potřeba neprodleně zahájit školicí program v nových členských státech Rady Evropy, aby se tak pomohlo regionálním a místním plánovacím úřadům realizovat cíle, za něž nesou odpovědnost,
- majíce přání podporovat nový přístup k územnímu plánování, vycházející z Doporučení Rec (2002) 1 Výboru ministrů členských států týkajícího se Řídících principů trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu,

nařizují Výboru vyšších úředníků:

1. vypracovat seznam školicích středisek pro obor územních dimenzí udržitelného rozvoje existujícího v členských státech Rady Evropy a pak jej zpřístupnit na internetových stránkách CEMAT Rady Evropy;
2. podporovat implementaci programu Mezinárodních školicích středisek pro místní aktéry (Training Centres for Local Actors Programme - CIFAL) v členských státech Rady Evropy a zkoumat možnosti spolupráce s Ústavem pro školení a výzkum OSN (United Nations Institute for Training and Research - UNITAR) a Evropskou sítí školicích organizací (European Network of Training Organisations - ENTO);
3. vyzvat mezinárodní organizace k finančnímu podpoření přípravy učebnice, již by se mohlo pro toto školení používat;
4. vypracovat celoevropskou síť „modelových regionů CEMAT (inovační regiony)“ pověřenou vypracováním vzorů implementace Řídících principů trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu (Guiding Principles for Sustainable Development of the European Continent - GPSS-DEC-CEMAT), které by byly pilotními příklady pro jiné regiony.

REZOLUCE Č. 3

týkající se ochrany před povodněmi a lepší koordinace všech aktivit určených k minimalizaci nebezpečí a důsledků katastrofálních záplav, přijatá na 13. zasedání Evropské konference ministrů zodpovědných za územní plánování (CEMAT) v Lublani dne 17. září 2003

Ministři členských států Rady Evropy zodpovědní za územní plánování, jejichž cílem je udržitelný rozvoj evropského území

- berouce v úvahu frekvenci výskytu povodní způsobujících značné škody a pozorující, že místní nebo celostátní orgány veřejné správy je samy nemohou poznat ani zvládnout, ale že vyžadují mezinárodní kooperaci alespoň pro všechna povodí, která náleží k území více států,
- litující ztráty lidských životů, zranění a nesmírných ztrát způsobených nedávnými povodněmi hospodářským zdrojům a kulturnímu, přírodnímu a krajinnému dědictví,
- vědomi si skutečnosti, že přírodní katastrofy jsou způsobovány, nebo alespoň zhoršovány lidskými činnostmi, metodami zemědělské a lesnické produkce a všemi typy staveb a podniků,
- zdůrazňující úlohu obzvláště odpovědnosti místních orgánů veřejné správy, které mají nezbytné znalosti o svých územích a které musí převzít svůj podíl odpovědnosti vůči občanům a podnikům postiženým povodněmi,
- dodávající, že v každém přístupu musí být obsažena úloha místních, regionálních a celostátních orgánů veřejné správy, které musí převzít svůj podíl odpovědnosti, především pokud jde o jejich povinnost vytvořit podmínky pro přeshraniční a transnacionální spolupráci místních orgánů veřejné správy,

opětně potvrzují především své rozhodnutí podniknout na poli svých pravomocí a ve spolupráci s jinými ministerstvy svých vlád všechny náležitě aktivity ke snížení negativních účinků lidských činností;

se zavazují:

- vypracovat směrnice týkající se přípustného využívání ploch ohrožených povodněmi;
- vytvořit mezinárodní pracovní tým pověřený vypracováním modelu přeshraniční spolupráce, který by mohl sloužit jako rámec pro podporu udržitelného územního rozvoje každého dotyčného povodí, a to v těsné spolupráci s kompetentními
- celostátními, regionálními a místními orgány veřejné správy;
- podporovat účelné aktivity zaměřené k vypracování prvního návrhu komplexního konceptu efektivnější mezinárodní spolupráce na poli ochrany před povodněmi prostřednictvím územního plánování zahrnujícího spravedlivější rozdělení nákladů a výhod vyplývajících z preventivních opatření;

ukládají Výboru vysokých úředníků CEMAT podání zprávy o dosaženém pokroku.

REZOLUCE Č. 4

o kompetencích Výboru vyšších úředníků CEMAT a jejich úřadu, potvrzených na 13. zasedání Evropské konference ministrů zodpovědných za územní plánování (CEMAT) v Lublani dne 17. 9. 2003 tak, aby byly předloženy Výboru ministrů Rady Evropy k přijetí

Ministři členských států Rady Evropy odpovědní za územní plánování, kteří se zúčastnili 13. zasedání Evropské konference ministrů zodpovědných za regionální plánování (CEMAT), schválili kompetence Výboru vyšších úředníků CEMAT a jejich úřadu, připojené k této rezoluci, a rozhodli o jejich předložení Výboru ministrů Rady Evropy k přijetí.

PŘÍLOHA

1) KOMPETENCE VÝBORU VYŠŠÍCH ÚŘEDNÍKŮ CEMAT A JEJICH ÚŘADU

1. **Název výboru:** VÝBOR VYŠŠÍCH ÚŘEDNÍKŮ EVROPSKÉ KONFERENCE MINISTRŮ RADY EVROPY ODPOVĚDNÝCH ZA ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ (CSO – CEMAT – COE)
2. **Typ výboru:** Výbor vyšších úředníků
3. **Zdroj kompetencí:** Evropská konference ministrů Rady Evropy odpovědných za územní plánování pro potvrzení, Výbor ministrů Rady Evropy pro přijetí.

4. Kompetence

V rámci odpovědnosti Výboru ministrů Rady Evropy a se souhlasem Evropské konference ministrů Rady Evropy odpovědných za územní plánování (CEMAT) má Výbor vyšších úředníků následující úkoly:

- a) navrhnout politiku vedoucí k udržitelnému rozvoji a především povzbuzující implementaci Řídících principů trvale udržitelného rozvoje evropského kontinentu („Řídících principů“);
- b) zavést Řídící principy ve světle výsledků Evropské konference ministrů Rady Evropy odpovědných za územní plánování; studovat a připravit další rozvoj Řídících principů a navrhnout, pokud to bude vhodné, revizi jejich zavádění ministrům odpovědným za územní plánování;
- c) navrhnout Výboru ministrů tříletý Pracovní program, připravený na základě odpovědnosti CEMAT, z pohledu dlouhodobé perspektivy jako nástroj pro zavádění Řídících principů;
- d) zvážit pro účely přípravy Pracovního programu aktivity států, mezinárodních nevládních organizací, sítí, asociací a NGO příslušných udržitelnému rozvoji, aby byla podpořena koordinace a komplementarita mezi různými aktivitami, včetně těch, které se provádějí v rámci mezinárodních konvencí;
- e) rozšiřovat a publikovat informace o aktivitách pro udržitelný rozvoj, především ty, které vycházejí z Řídících principů a jejich zavádění;
- f) schvalovat zprávy předkládané Evropské konferenci ministrů Rady Evropy odpovědných za územní plánování.

5. Členství a účast

- a) Vlády členských států jsou vyzvány, aby nominovaly vyšší úředníky s odpovědnostmi na poli územního plánování a udržitelného rozvoje.

Rada Evropy bude hradit cestovné a pobytové náklady jednoho zástupce z každého členského státu střední a východní Evropy a ze zemí, které mají statut zvláštního hosta Parlamentu.

- b) Parlament Rady Evropy, Kongres místních a regionálních orgánů Evropy (CLRAE) a Výbor Evropské

rozvojové banky (CEB) se účastní práce tak, že vysílají své zástupce na jednání Výboru vyšších úředníků, nemají však hlasovací právo.

c) Evropské státy, které nejsou členy Rady Evropy, státy, které mají statut pozorovatelů Rady Evropy, a následující organizace mohou vysílat své zástupce na jednání Výboru vyšších úředníků, nemají však hlasovací právo:

- Evropská unie (EU)
- Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD)
- Světová banka (WB)
- Evropská banka pro obnovu a rozvoj (EBRD)
- Evropská investiční banka (EIB)
- Skandinávská spolupráce v oblasti investic do životního prostředí (NEFCO)
- Evropská konference ministrů dopravy (ECMT)
- Hospodářská komise OSN pro Evropu (UN-ECE)
- Komise OSN pro udržitelný rozvoj (UN-CSD)
- Organizace OSN pro vzdělávání, vědu a kulturu (UNESCO)
- Program OSN pro životní prostředí (UNEP)
- Program OSN pro lidská sídla (UN-HABITAT)
- Program OSN pro rozvoj (UNDP)
- Institut OSN pro školení a výzkum (UNITAR)
- Parlamentní shromáždění hospodářské spolupráce v oblasti Černého moře (PABSEC)
- Středoevropská iniciativa (CEI)
- Evropská agentura životního prostředí (EEA)

d) Nevládní organizace, kterým povolil účast Výbor vyšších úředníků v souladu s pravidly pro vztahy mezi Výborem vyšších úředníků CEMAT a nevládními organizacemi přijatými Výborem vyšších úředníků na jejich 77. zasedání dne 28. 11. 2001, mohou vysílat své zástupce na jednání Výboru vyšších úředníků, nemají však hlasovací právo a nárok na úhradu nákladů.

6. Struktura a pracovní metody:

- a) Výbor vyšších úředníků se schází nejméně jednou ročně. Může zakládat expertní skupiny. Přijímá svoje Pravidla a postupy a své pracovní metody a struktury.
- b) Výbor vyšších úředníků je zodpovědný Evropské konferenci ministrů Rady Evropy odpovědných za územní plánování a drží krok s aktivitami Výboru ministrů Rady Evropy.

7. Doba trvání

Neomezená.

2) KOMPETENCE ÚŘADU VÝBORU VYŠŠÍCH ÚŘEDNÍKŮ CEMAT

1. **Název výboru:** Úřad Výboru vyšších úředníků CEMAT (CHF – CEMAT – BU)
2. **Typ výboru:** Úřad
3. **Zdroj kompetencí:** Evropská konference ministrů Rady Evropy odpovědných za územní plánování pro potvrzení, Výbor ministrů Rady Evropy pro přijetí.

4. Kompetence

Pod vedením a s instrukcemi od Výboru vyšších úředníků CEMAT má Úřad Výboru vyšších úředníků CEMAT následující úkoly:

- a) připravovat jednání Výboru vyšších úředníků;
- b) studovat a prověřovat otázky mu svěřené Výborem vyšších úředníků a přijímat v tomto směru opatření;
- c) přijímat urgentní opatření v období mezi schůzemi Výboru vyšších úředníků a předkládat je ke schválení.

5. Členství

- a) předseda Výboru vyšších úředníků, zástupce státu, který bude organizovat následující ministerskou konferenci, a zástupce státu, který organizoval předchozí konferenci;
- b) dva členové volení Výborem vyšších úředníků;
- c) doba mandátu členů dle bodu a) a b) trvá 3 roky;
- d) Rada Evropy bude hradit cestovné a pobytové náklady jednoho zástupce z každého ze svých členských států střední a východní Evropy.

6. Struktura a pracovní metody

Úřad se schází jednou ročně. Může zvat experty k účasti na svých jednáních o specifických otázkách svého programu na základě rozhodnutí předsedy. Pracovním jazykem je angličtina a francouzština.

7. Doba trvání

Neomezená.

REZOLUCE Č. 5

týkající se uspořádání 14. zasedání Evropské konference ministrů zodpovědných za územní plánování, přijatá na 13. zasedání Evropské konference ministrů zodpovědných za územní plánování (CEMAT) v Lublani dne 17. září

Ministři členských států Rady Evropy zodpovědní za územní plánování, účastníci se 13. zasedání Evropské konference ministrů zodpovědných za územní plánování (CEMAT)

- **vyjadřují** své srdečné díky slovinské vládě za uspořádání 13. zasedání a za její laskavou pohostinnost;
- **jsou toho názoru**, že územní rozvoj, územní plánování a soudržnost mezi sousedícími zeměmi nelze podporovat a implementovat bez aktivní angažovanosti zástupců národů, regionů a míst;
- **jsou potěšeni**, že portugalská vláda souhlasí s uspořádáním 14. zasedání konference v roce 2006 v Portugalsku;
- usnášejí se, že jejich 14. zasedání se bude zabývat tématem **„Sítě pro udržitelný územní rozvoj evropského kontinentu“**
- **pověřují Výbor vyšších úředníků:**
 - i. učinit nezbytná opatření pro přípravu 14. zasedání a zajistit implementaci rezolucí a deklarací schválených na 13. zasedání;
 - ii. vycházejíce z Doporučení Rec (2002) Výboru ministrů Rady Evropy nadále navrhopvat členským státům na základě Řídících principů trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu konkrétní a udržitelné politiky a řešení pro vyváženější rozvoj a územní soudržnost evropského kontinentu;
 - iii. podporovat transnacionální a interregionální kooperaci za pomoci realizace rozvojových projektů subvencovaných nástroji EU a mezinárodními finančními institucemi;
- **žádají** Výbor vyšších úředníků o předložení konkrétních výsledků nebo hodnocení na příští konferenci CEMAT;
- **žádají** Výbor ministrů Rady Evropy, aby nadále poskytoval sekretariátu konference k dispozici prostředky nezbytné k uspořádání příštího zasedání a k pracím v období mezi zasedáními.

Název:	Lublaňská deklaráce o územní dimenzi udržitelného rozvoje
Vydává:	Ministerstvo pro místní rozvoj Ústav územního rozvoje
Překlad:	Jan Bína (s použitím dostupných dílčích překladů)
Redakce:	Lubor Fridrich, Petr Kalivoda
Místo a rok vydání:	Brno, 2004
Vydání:	první
Náklad:	2 000 výtisků
Tisk:	Grafex - Agency s. r. o.

